

188. 6₁₁

~~165~~

165.

~~2011~~
189. ~~6~~ ~~211~~

        4

Katekismusse- 12

Õppetuse Selletus.

Allespandud

Rüsimiste ja Kostmiste

Sannadega

Tummalauuks

ning ja nende heaks,

õmma hinge

õppetuseks ja Parrandamiseks

hea! meel püüdwad laiemalt mõista, ja õmma mele tuletada, mis meie Katekismusse õppetuse sees lühidelt õpetakse.

Handwritten notes in the right margin:
Droop
Kui on
Kui on
Kui on
Kui on
Kui on

Handwritten notes at the bottom:
Tallinn
Trükkitud Minuti Piriadega.
Tallinnas 1866. aastal.
12

M A E R J E S U S.

Armas Eõbber.

Se armolinne Jummal on ma ilma alg
 missest omma targema nou parrast om
 ma tahtmist innimestele teada annud, et se
 waenepattune innimenne omma pohjatuma hinge
 hädda pididi õppima süddamest tundma ja se jär
 rele noudma, et temma neist armo andist, mis meie
 Jsa and Jesus Kristus omma kannatamisse ning
 surma läbbi on saatnud, pididi osfa sama. Et nüüd
 teikile ei anta aega, ja teik ei sa teik se pühha kirja
 läbbi katsud, ja nendatavõppida, mis nende hin
 ge õnnistusseks tarwis lähhäb; siis on taewane
 Jsa ka murretsenud, et se, mis laiemalt pühhas
 kirjast õppetakse, woiks lühhidelt neile teada sada,
 kes rummalad on. Ning sedda õppetakse meie Ka
 retismusse ramato sees, kuida innimenne omma
 patto hädda peab õppima süddamest tundma ja õi
 ge usso läbbi ommast patto häddast ärrapeasma Et
 nüüd se wägga tarwis on, et innimenne omma pat
 to hädda õppib süddamest tundma, sest et sel ep olle
 õiget usko, kes ommas süddames hirmo ja kartust
 omma patto parrast ei olle tunnud, separrast õppi
 me meie. esimesse peatükki sees omma patto häd
 da õiete tundma, sest et kassso läbbi tulleb patto
 tudminne Rom. II, 20. Algga sest ei sa käl kui kegi
 need sammad peast õppib, waid seña jure lähhäb tar
 wis, et meie omma süddant korowaste läbbi katsu
 me. Jummalala kääst pühha Waimo tarkust süda
 mest

mest pallume, ja nenda õppime moistma, et inni-
 menne läbbi ja labbi pattro läbbi on riklutud, et pat-
 tud ja pattused himmud hirinsad on Jummalale me-
 lest, ja et meie isse ennast ei woi aidata ommast wä-
 est, melest ja tarkusest. Kes sedda öiete esimesest
 peatükist õppip moistma, se tunneb warsti et ep olle
 teist nou, kuid et temma ennast kui üks waene haige,
 Jeesuse omma hinge arsti hoieks annab, sest Kris-
 tus on kasso ots, õigusseks iggaühhele, kes tõeste
 ussub. Rom. X, 4. Kui kass meid saab öiete hir-
 mutanud, siis hakkab Jeesus uisugused, kes koor-
 ma al ja waematud on, rõmüstama ja aatama.
 Algga meie rummal meel ja moistus ei moistta sed-
 da mitte, sepärrast on õiget usko tarwis, ja se õige
 usk on Jummalale tõ. Ewes. II, 8. Kol. II; 12. Algga
 usk ep olle mitte se tühhine ja paigas mõtte. Kui kegi
 ütleb: minna ussun: waid se õige usk mudab
 meid, ja sunnitab meid ueste Jummalast surretab
 wanna Abama, teeb meid koggone teiseks inimese-
 seks süddame, mele, ja keige mõttede polest, ja
 toob sedda pühha Waimo ennefega. Ja jēsinnat-
 se õige usso juure peab meid jubhatama.

II. Se teie peatük usso õppetusest; teäl sees
 õppetähe meid, mis Jummalale meile on head emud,
 ja ikka weel enam teeb, ja mis meie k hhus on
 tähhele panna ja teha, kui meie tõeste juure Jum-
 mala sisse ussume. Algga sest et õige usk on Jum-
 mala tõ, et meie ei woi ommast waest omma wä-
 to hädda, kurjast ja nuhilust mitte öiete tunda,
 egga Jummalale sisse uskuda, sepärrast õppet. Ite.

III. Kolmandama peatükis sees, et meie k h-
 hus on Jummalale palluda süddameit ei mitte üks
 päimise kelega egga aia wi eks. Algga siis wõit on
 palwe Jummalale mele pärrast, kui inimenne omma

patto hädda tunneb, ja weel enim päaw päwast
 puab tunda, kui ta hakkab moistma, kui paljo head
 Jummal temmale Jeesuse Kristusse läbbi on tei-
 nud, ja wottab sepärrast ka duwad asjed alwaks,
 ja need kaddumatta taewalikkud annid sureks pan-
 na. Nenda pallub säbherdune õige risti innimen-
 ne suust ja süddamest, et Jummal temmale tahhaks
 arms anda, Jummal sanna ja tahtmist päaw pä-
 walt selgeste ja puhtaste õppida ja ka pühaste
 sedda möda ellada kui Jummal laste lohus on,
 et temma woiks Jummal tahtmist armastada,
 ja se läbbi kurrati maailma, ja omma lihha taht-
 misse peäle woimust sada. Se wasto, kui sinna
 telega ommad palwed lobbised, ja se jures patto
 sisse jääd, sedda ei arwa Jummal mitte palweks,
 sest nenda prugid sinna Jummal nimme kurjaste,
 mis Jummal kelab teise kässo sees, ja äbwardab,
 et temma ei tahha nuhtlematta jätta neid, kes tem-
 ma nimme kurjaste suhho wotwad. Et nüüd meie
 palwe nenda Jummal meele pärrast woik olla,
 siis õppetakse meid.

IV. Meljandama peatükki sees, kuida Jummal
 jubba ristmisse läbbi meiega ühhe seädusse teinud
 et temma tahhaks meie armas Jummal ja õnnis-
 teggia olla, ja meie pidime sesamma seädusse pärr-
 ast kui waggad lopsed tedda süddamest kartma, ar-
 mastama, temma peäle lootma ja temma sanna
 kuulma. Et nüüd se pärris- pat ka need waggad
 arwatelleb, ja kurrat se läbbi neid, kes pattust
 põõrnud, ueste liusab patto wõrgoga linniwed-
 dada, sepärrast õppetakse selgeste, mis ristminne
 tähhendab, moista sedda, et se wanna, Adam.
 Kurri südda ehk pärris pat peab iggapäwase kah-
 hetsemisse ning pattust põõrmisse läbbi sama
 art

ärtaupputud, ja Jeesuse wäe läbbi ärrasurrema teige patto ja kurrja himmudega et se uus inimenne, ehk uus meel ja südda, mis Jummal loob, woiks ettetulla ja ikka Jeesuse abbi läbbi patto peäle woimust sada.

Kes n. n. da omma ristmisse seädusse järrele püab ellada, se wottab ka ilma karmwalusseta Jummalale käest abbi patto wasto palluda, sest taewane Jesa annab heal meel pühha Wajmo neile, kes tedda palluwad. Luk XI, 13.

Kes nüüd ussin tahhab olla se järrele noudma, mis nende nelja peatükki sees öppetakse se tunneb kül warsti, kuida kurrat, ma-ilm ja temma kurri südda tedda sagedaste hirmutamad, ja püüwad tedda ärraks teha ja ärrawässitada patto wasto woitlemast, et temma ei peaks otsani kurrja wasto pannema, egga woimust sama. Agga sepärrast ei pea üks waimolik söddamees mitte kartma egga tagaanema, waid temma kohhus on Jummalale ja meie Jesanda Jeesuse Kristusse ilmaotsata armoläbbi ennast kinnitada, julge olla, ja tähhele panna, mis sured heateggemised Jummal meile on teinud meie Jesanda Jeesuse Kristusse kannatamisse, surma ja üllestoustmisse läbbi ja kui suur et meie armas Onnisteggia meie eest ou piddanud, et temma ühhe armosõma aia on seädnud omma waggadele, kes tõeste uskjad ning temma sanna kuulwad, et nemmad se jures omma Jeesuse suur wotwa, surma, ja immelikko rohkes arms omma mele piddid tullestama, ja se läbbi julgust wõtma kurrati, patto ja kurrjade inimeste awwattellemisse wastopanna ja kannatlikud olla teige ihho ja hinge willetsusse sees. Rom. VII, 18. Ja sedda peab meid öppetama.

V Se wi s Peatük pühhasi öhto söma-aiast. Kui sa sedda, mis lühhidelt on öödud, öiete tähhele panned, siis naad sa warsi, et sest ei sa kül, ja et te ei kolba warsi Jeesusse lauale, kes ükspäinis katelismusse saannad peast öppip, ja ei moista, egga kuusa omma ello aiada sedda möda, mis temma au öppinud: waid et senna jure wägga tarwis lähäb, et sinna Jummal tahtmist öiete moistad, ussüd, ja süddamest murretsed omma ello aiada sedda möda, kui need esimeses nelli peatükid sind öppetawad, ja siis woid sinna kui üks öige wooras sinno Jhsanda Jeesusse laua jure tulla.

Need sinnatsed katelismusse öppetusse selletusfed ei te sind ka mitte kolbawaks kui sinna need saannad ükspäinis peast öppid, sest se ep ölle ühtegi nou waid need selletusfed on nende himmo ja palwe pärrast üllespandud, kes heal meel se läbbi wüüdwad meles piddada, mis nemmad Jummal saannast laiemalt on kuulnud ja öppinud. Kui nüüd nisuggused inimesed öiget kasso neist selletusfist tahtwad sada, siis peawad nemmad keige ennamiste Jummal kääst armo ja tarkust palluma, et Jummal omma sure armo pärrast neid wöttaks töe tele juhhatada. Ärra mötle et se on uus öppetus, sest kes nenda mötleb se tunnistab ega ülles omma suurt rummalust ehk tiggedust. Sest et meie waene tallopiia suggu ei tabha heal meel Jummal saanna selgeste öppida ja moista, sepärrast ellab temma keige ennamiste ni sure himma söggedusse sees. Kui üks perremees himmustab head wilja, sus on kül temma kobbus Jummal kääst siggidust palluda ja odata, agga se jures peob temma omma põldo hästi harrima ja head semet wälja külwama; nenda on ka se luggu inimese süddame põlloga, jedda pead sinna hästi
Jum

Jummalala sannaga harrima ja Jummalala sannast
 õppima, mis hea ehk mis kurri on; kurja pead sinna
 mahhajatma, ja se järrele noudma, mis hea ning
 Jumala tahtmisese parrast on, siis annab Jummal
 sinnule tõeste omma siagidust, et sinna õiere tar-
 gaks ja wimaks õnsaks woid sada. Aga kuis woib
 se innimenne Jummalala tarkust ennesele sada, kelle
 südda on ja jääb rummalusse läbbi ühhe sõta, ma
 sarnatsaks, kes laisk ja holeto on, kes kardab Jum-
 mala saana piete õppides, ja arwab sedda koor-
 maks, kuiteddä õige tele juhhatakse? Neist ütleb
 Jeesus Matt. XII, 12. Agga kennel ep olle, selle
 kääst peab ka ärrawoetama mis temmal on.
 Separrast ärka ülles ommast rummalussest, kes
 sa maggad patto unne sees, ja tuse ülles sur-
 nust, ehk pattusest ellust, siis wõttab Kristus
 sind walgustada, se on temma teeb sind targaks.
 Ewes. V, 14. Olle tru ja ussin esmalt pähhema õp-
 petusse sees, siis annab Jummal sulle ikka surremat
 armo ja tarkust. Matt. XII, 12. Sest kennel ial on
 sellele peab antama, ja temmal peab kül olle-
 ma. Meie Isjanda Jeesuse Kristusese Jum-
 mal, se au Isja wõrte teile anda iggalühhele kes
 süddamest omma hinge eest murrei kannab; tar-
 kusse ja ilmutamisse Waimo, temma tunde-
 misse; ja teie moistusse walgustud filmad,
 et temma woiks teada, mis temma kutsmisese
 loetus, ja mis temma au parrandusse rikkus
 on pühha innimeste sees; ja mis temma üpris
 wägga suur wäggi on meie sees, kes meie
 ussim temma suur wägge war teggemist
 meie sees. Ewes. I, 17. 18. 19.

Se tõe Waim juhha tago meid keige tõe sisse.

A M E N.

Uks' *Palwe* 1,

Kui ~~sinna~~ hakkad Jummalä sanna /
oppima.

Dh! armas taewane Jäsa, anna min-
nule ~~sinna~~ pühha Waimo, ja wal- /
gusta mind, et minna sinno sanna nen-
da woiksin tähhele panna, et minno siid-
da se läbbi woiks parranda ~~id~~ ja ueste
lodud sada. Peästa mind sinno kalli san-
na läbbi keigest rummalussest, ja anna
mulle illewelt sedda taewalikko tarkust
omma Poia Jesust öiete tunda ja Lem-
ma läbbi patto, kurrati ja keikide kurrja
innimeste nou peäle woimust sada. On-
nistanendatao minno waese hinge önnis-
tusseks sinno pühha sanna, sesamma
sinno armsa Poia Jäsusse Krist'usse,
minno kalli önnisteggia pärrast.
Amen!

NB. Ein Sternchen * deutet in der Erklä-
rung des Catechismi an diejenigen Fragen, wel-
che im Handbuch gestanden.

Das ist die Erklärung der Fragen, welche im Handbuch gestanden.

Meie Kristi ~~Appetusse~~ /o
 wiis Peatükki. /p

Esimesenne Peatük. /p

Jummala kümnest Kästust. /k

Esimesenne Käst. T. 37. /k

Sul ei pea mitte teisi Jummalaid olle-
 ma, minno kõrwas.

Mis se on?

Meie peame Jummalat ülle keige asjade kart-
 ma, armastama ja temma peäle lootma.

Teine Käst. T. 42. /k

Sinna ei pea mitte Jummalat omma
 Issanda nimme ilma asjata subho wõt-
 ma; sest Issand ei jätta tedda nuht-
 lematta, kes temma nimme kurjaste
 prugib.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armasta-
 ma, et meie temma nimme jures mitte ei nea' ei

Wannu ei lausu ei walleta egga petta, waid et
meie sedda keige hädda sees appi huame, pallu-
me, pidame ja tänname.

Kolmas Käst. 8. 46.

Sinna pead pühhapäwa pühhitsema.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armasta-
ma, et meie jutlust ja temma sanna ei põlga;
waid et meie sedda pühhaks peame, heal meel
kuleme ja õppime.

Neljäs Käst. 8. 57.

Sinna pead omma isä ja omma em-
ma auustama, et sinno käsfi hästi käib
ning sinna kawa ellad Ma peäl.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armasta-
ma, et meie ommad wannemid ja isäandid ei
põlga egga wihhasta; waid et meie neid auus-
tome, tenime, nende sanna kuleme, ja neid arm-
saste ja kalliste peame.

Wies Käst. 8. 54.

Sinna ei wa mitte tapma.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armasta-
ma et meie omma liigimesse ihhule ühtegi kahjo
ehk kurja ei te; waid et meie tedda aitame, ja
temmale head teme keige ihho hädda sees.

Kues Käst. 8. 57.

Sinna ei pea mitte abbiello ärrarik-
fuma.

Mis

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie kasinaste ja pühtaste ellame kõn^{zünftig} nette ja teggude sees, ja et iggaüks peab omma abikasa armastama ja auustama.

Seitsmes Käst. 8.60.

Sinna ei pea mitte warrastama. *Stellen*

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse rabba ehk warra *Warrung* ei wotta, egga kawwala kauba, egga pettise tõga *Selbst. Listig* enneste pole ei tisu; waid et meie temma warra ja peatoidust aitame kaswatada ja hoida.

Kahhetas Käst. 8.65.

Sinna ei pea mitte üllekohto tunni^{zünftig}stama omma liggimesse wasto.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse peale mitte kawwlaste ei walleta. tedda mitte ei petta, teelt ei peffa *Lügen* egga kurje kõnuesid temma peale ei tõsta; waid et meie temma eest kostame teik head temmast kõnnelemeja teik asiad heaks kåname.

Ühhetas Käst. *Winnh. Galt. 8.68.*

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse fodda.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse pärrandust ehk koda *Wortfoll.* da kawwalussega ei püa, egga õigusse nimmet enneste pole ei tisu; waid et meie tedda aitame, et temma sedda entesele woiks piddada.

Wiedma. Wouffin. Wouffin.

Kum

Kümnes Käst. 7. 68.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest, sullast, ümmardajast; weiksid, egga muud, mis temma pärralt on.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse naest, perret ehk weiksid ärra ei awwatelle, egga wägigise ei wotta; waid et meie neid maenitseme, et nemniad pagale jäwad, ja tewad, mis nende kohhus on.

Mis ütleb nüüd Jummal keikist neisinnastist käskudest? 7. 74.

Temma ütleb nenda: Minna se Isand, sinno Jummal, ollen üks wägga wihhane Jummal, kes wannematte patte nuhtleb laste kätte, kolmandamast ning neljandamast põlwest sadik, kes mind wihkawad. Agga neile, kes mind armastawad, ja minno käsud peawad, teen minna head tuhhandest põlwest sadik.

Mis se on?

Jummal ahwardab nuhhelda keik, kes need sinnastid käsud ülleastwad; sepärrast peame meie temma wihha kartma, ja mitte nendesinnaste käskude wasto teggema: agga temma tootab armo ja keik head keikile: kes need käsud peawad, sepärrast peame meie tedda ka armastama, temma peale lootma, ja heamelega temma käskmõda teggema.

L need sinnastid käsud

Teis

Teine Peatük.

Pühast Risti = Üksust.

Essimenne Dppetus : *Esma, Wutrowi*
Lomiseft. 8.80.

Minna ussun Jummal se Issa, keige
wäggerama, taewa ning Ma Loia
sisse.

Mis se on?

Minna ussun, et Jummal mind ja keik lo-
mad on lonud, ihho ja hinge, silmad, kõrwad,
ja keik liikmed, moistust ja keik meled on annud, *Wutrowi*
ja weel hoiab; ja pealegi rided, kingad, sõnise *Wutrowi*
se ja jomisse, kodda ja maia, naese ja lapsel,
põllo, weiksid, ja keik wilja, keik ihho ja ello *Wutrowi*
tarwidust ja toidust rohkest ja iggapäaw ka an- *Wutrowi*
nab, ja keige hädda ja kurja eest hoiab ja kaitseb; *Wutrowi*
ja se keik teeb temma issalikkust Jummalikkust ar-
must ja heldussest, ja ei mitte sepärrast, et min-
na sedda wäärt ehk teninud ollen; se eest on min-
no kobbust tedda kitta, tännada, tenida ja tem-
ma sanna kuulda: se on tõeste tõssi. *Wutrowi*.

Teine Dppetus. 8.88.

Arwalunnastamisest. *Wutrowi*

Minna ussun Jesusse Kristusse Jum-
mala aimo Poia meie Issanda sisse, kes
on sadud pühast Waimust, ilmale to-
dud neitsist Mariast, kannatanud Pont-
siusse Pilatusse al, risti peale *Wutrowi*
podud ning mahhamaetud, alla *Wutrowi*
läinud *Wutrowi*

1) Timor. 2) Kõlbe. 3) W. roma. *Wutrowi*, *Wutrowi*, *Wutrowi*.

Dülla pörgohauda, kolmandamal päwal jälle
 ülestousnud surrust, üleslainud taewa
 istub Jummal omma keigewägewa
nistlan ma Issa parremal kael, seält temma
 tulleb kohhut moistma ellawatte ja sur-
 nutte peäle.

Mis se on?

evlõnni
uudatun Minna ussun et Jesus Kristus tõsine Jum-
 mal kes ommast Issast iggawest sündinud, ning
 ka tõsine innimenne, kes neitsist Mariast ilmale
 todud, minno Issand on, kes mind ärrakaddu-
 nud ja hukkamoistetud innimest on peastnud, ja
 lunnastanud keikist pattust, surmast, ja kurrati
 wäest, ei mitte kulla ehk hõbbedaga, waid omma
 pühha kalli werrega, ning omma ilmasüta kanna-
 tamisse ja surmaga, sepärrast et minna temma
 omma piddin ollema, ja temma rikis temma al-
 ellama, ning tedda temma iggawesse õigusse, waga-
 gadusse ja õnuistusse sees, nenda kui temma on
 ülestousnud surrust, ellab ning wallitseb igga-
 weste, se on tõeste tõssi.

Kolmas Öppetus. 8. 95.

Pühhitsemisest. *See on Gailigim*

õnnin
isust. Minna ussun pühha Waimo sisse, ühte
 pühha risti: koggodust, pühhade ossasa-
 mist, pattude andeks: andmist, lihha üs-
 lestousmist ja iggawest ello, Amen.

Mis se on?

Minna ussun, et minna ommast melest ja wäest
 mitte woi Jesusse Kristusse omma Issanda sisse
 se

se uskuda, egga temma jure sada; waid pühha
 Waim on mind Ewangeliummi läbbi kutsunud,
 omma annetega walgustanud, ja õige usso sees *Gubru*
 pühhitsetud ja hoidnud, nenda kui temma keige
 pühha risti koggodusse Ma peäl kutsub, koggub, *in tunc*
 walgustab, pühhitseb, ning Jeesusse Kristusse
 jures õige ja aino usso sees hoiab, sesamma ris-
 ti koggodusse sees temma minnule ja keikile uskile
 kudele iggapääw keik pattud rohkesti andeks an-
 nab, ja wiimsel päwal mind ja keik surnud *ülles* *nihkumise*
 ärratab, ja minnule keige usklikeudega Kristusse
 sees iggawest ello annab, se on tõeste tõssi. —

XX

Kolmas Peatük.

Pühhas Jēssa meie Palwest.

Jēssa meie, kes sa olled taewas, püh-
 hitsetud sago sinno nimmi, tulgo
 meile sinno riik, sinno tahtminne sündko
 kui taewas, nenda ka Ma peäl, meie
 iggapääwast leiba anna meile tännapäaw.
 ja anna meile andeks meie wõllad, kui
 meie andeks anname omma wõlglastele,
 ning ärra sada meid mitte kiusarusse *sis* *hõrgu*
 se, waid peästa meid ärra sest kuriast; *gõrgu*
 sest sinno pärralt on se riik, ning se waga
 gi, ning se au iggawest, Amen.

1. w. walg. 2. wõlla, 3. D. f. l. t.

Jēssa

Jessa meie, kes sa olled taewas.

Mis se on?

Jummal tabhab meid se läbbi armolikult kutsuda, et meie peame uskma, tedda meie õige Jessa ja meid temma õiged lapsed ollwad, et meie julgeste ja kindla lotussega tedda peame palluma, nenda kui armad lapsed omma armsa issa palluwad.

Esimesne Palwe.

Pühhitsetud sago sinno nimmi.

Mis se on?

Jummala nimmi on kül isse enneses pühha; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jures saaks pühhitsetud.

Kuida sünnib se?

Kui Jummala sanna selgeste ~~ning~~ pühaste õppetakse, ja meie ka pühaste kui Jummala lapsed sedda mõda ellame, sedda aita meid, armas taewane Jessa. Agga kes teistwiisi õppetab, ja ellab, kui Jummala sanna õppetab, se ei pühitse mitte meie seas Jummala nimme; se eest hoiä meid, armas taewane Jessa.

Teine Palwe.

Tulgo meile sinno riik.

Mis se on?

Jummala riik tulleb kül ilma meie palweta isse ennesest; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jure tulleks.

Kuida sünnib se?

Kui se taewane Jessa omma pühha Waimo meile annab, et meie temma sanna temma pühha armo

mo läbbi ussume, ja Jummalä mele pärrast elläme siin aialikkuit ja seäl iggawest.

Kolmas Palwoe.

Sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka Ma peäl.

Mis se on?

Jummalä hea armolinne tahtminne sünhib kül ilma meie palweta; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jures sünniks.

Kuida sünhib se?

Kui Jummal keiße kurja nou ja tahtminne rika kub ja kelab neid, kes meid ei tahha lasta Jummalä nimme pühhiseda, egga temma riki meie jure tulla, kui on kurrasi, ma ilma ja meie libha tahtminne; waid kinnitab ja hoiab meid kindlaste omma sanna ja usso sees meie otsani, se on temma armolinne ja hea tahtminne.

Neljas Palwoe.

Meie iggapawast leiba anna meile tänänapäaw.

Mis se on?

Jummal annab iggapawast leiba kül ilma meie palweta keikile kurja innimestele; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et temma meile annaks sedda moista, ja tännoga wastowotta meie iggapawast leiba.

Mis on iggapawane leib?

Keik, mis meie ihho toidussels ja üllespidamisfels tarwis lähhab söminne, jominne, ridef kingad, kodda, maia, põld, wihksed, rahha, warra, wagga abbiäsa, waggad lapsed, wagga perre waga

lo

waggad ja tru id illemad, hea wallitsuffs, hea ilm, rahho, terwis, aus esto, head söhbrad, tru id naabred, ja müud nisuggused asjad.

Wies Palwe. (medde)

Ja anna meile andeks meie wöllad, kui meie andeks anname omma wöiglastele.

Mis se on?

Meie pallume sesinnatse palwe sees, et se taewa-
ne Jsa mitte ei tahhaks wadata meie pättude peä-
le, egga nende pärrast meile sedda teelda, mis meie
pallume; ja ep olle sedda ka mitte wäärt mis
meie pallume, ja ep olle sedda ka mitte teninud;
waid temma tahhaks meile sedda teik armust anda,
sest et meie iggapaaw paljo patto teme, ja selget
nuhtlust tenime. Siis tahhame meie ka südda-
mest andeks anda, ja heal meel head tehha neile
kes meie wasto ekkwad.

Rues Palwe.

Ring ärra sada meid mitte kiusatusse
sisse.

Mis se on?

Zummal ei kiusa kül keddagi, agga meie pallu-
me sesinnatse palwe sees, et Zummal meid tahhaks
hoida ja üllespidada, et kurrat, ma-ilm ja meie
lihha meid ei petta, egga sada ebba usso, kaksipid-
dimõtlemisse, ja monne mu sure patto ja häbbi
sisse; ja kui meid sega peaks kiusatama, et meie
kummatagi wiimselt ärrawoidame, ja woimust
same.

Seitsmes Palwe.

Waid peasta meid ärra sest kuriast.

Mis

Mis se on?

Meie pallume sesinnatse palwe sees kui ühhel hobil, et se taewane Issa meid tahhaks peästa teis gefuggufest ihho ja hinge, warrandusse ja au lahjust, ja wimaks, kui meie surma tunnkte tul leb, õnsa otša meile anda, ja armoga sestinnats fest hädda orrust ennese jure taewa wotta, Amen.

Mis on Amen?

Se on, et minna pean kiudlaste uskma, et se taewane Issa meie palwed heldeste on wastot nud ja kuulnud; sest et temma isse on meid kaste nud nenda paluda, ja tootanud, et temma meid tahhab kuulda, Amen, Amen, se on: jah, jah, se peab tõeste nenda sündima.

Neljas Peatük. Pühast Ristmisest.

Mis on Ristminne?

Ristminne ep olle mitte paljas wessi waid üks nisuggune wessi, mis Jummalala kaskus on seatud, ja Jummalala sannaga ühtepandud.

Mis Jummalala fanna se on?

Kui meie Issand Jesus Kristus ütleb Mats teusse ramato wiimseis peatükis: (28, 19) Minge ja õppetage teie rahwast, ja ristige neid Jummalasse Issa, ja se Poia, ja se pühha Waimo nimmel.

Mis annab ehk sadab ristminne?

Temma sadab pattude andeks andmist, peäs tab ärra surmast ja kurratist, ja annab iggame õnnistuse teikile, kes sedda usfowad, mis Jum mala fanna ja tootused kulutawad.

ühhel hobil, aht inimel. D 2

Mis

Wissung
 Mis süggäsed on need Jummalä sanna ja tootused?

Kui meie Issand Jesus Kristus ütleb Mar-
 kusse ramato wiimses peatükis: (16, 16.)
 Kes ussub, ja tedda ristitakse, se peab õn-
 saks sama, agga kes ei ussu, tedda peab huk-
 ka moistetama.

☞ Kuida woib wessi ni sured asjad tehha?

Wessi ei te sedda tõeste mitte, waid Jummalä
 sanna, mis weega ja wee jures on, ja usk,
 mis seddasamma Jummalä sanna wee sees us-
 sub: sest ilma Jummalä sanna on wessi paljas
 wessi, ja ei mitte ristminne; agga Jummalä
 sannaga on se üks ristminne, se on üks ello wessi
 täis armo, ja uesündimisse pesseminne pühha
 Waimo läbbi, kui pühha Paulus ütleb Titusse
 ramato kolmandamas peatükis: Jummal on
 moid õnsaks reinud uesündimisse pessemisse
 ja pühha Waimo uendamisse läbbi, tedda
 temma on wäljawallanud meie peäle roh-
 keste Jesusse Kristusse meie õnnisteggia
 läbbi, et meie temma armo läbbi õigeks teh-
 tud, iggawesse ello päriaks piddime sama
 lotusse järrel; se on üks tõsine sanna.

Wissung
 Mis tähendab, nisuggune wee ristminne?

☞ Se tähendab, et wanna Adam (se on meie
 pattune sädä) peab iggapäwase kahhetsemisse
 ja pattusöödmisse läbbi meie sees ärra upp-
 tud sama, ja surema keige patto ja kurja himo
 mudega, ja iggapäw jälle ettetullema ja ülles-
 tousma se uus inimenne, kes õigusse ja püh-
 hastusse sees Jummalä ees peab iggaweste ellama.

Wissung

Kus

Kus se on kirjotud?

Pühha Paulus ütleb ommas ramatus Roma rahwale kirjotud, kuendamas peatükis. Meie olleme Kristussega mahhamaetud ristmisse läbbi surma sisse, et ortego Kristus on ülles ärratud surnust Issa au läbbi, meie ka nenda peame udes ellus kaima.

Wies Peatük.

Pühhasi Altari Sakramentist

Mis on Altari Sakrament?

Se on meie Issanda Jesusse Kristusse töösiine ihho ja werri, leiba ja wiina ^{alla} ^{guld} ^{ul miska} ^{toogod} ^{mal on} ^{lüh.} meile ristis rahwale süa ja juua, Kristussest ennesest seatud.

Kus se on kirjotud?

Menda kirjotawad need pühhad Ewangelistid: Matteus, Markus, Lukas ja se pühha Paulus:

Meie Issand Jesus Kristus sel öiel, mil tedda ärra anti, wottis leiba, tännas, murdis ja andis omma Jüngrittele, ja ütles: wotke, söge, se on minno ihho, mis teie eest antakse, sedda tehke minno mällestusseks.

Selsammal kombel wottis temma ka karrika pärrast öhto söma aega, tännas ja andis omma Jüngrittele ja ütles: söge feik seält seest, sesinnane karrikas on se uus seadus minno werre sees, mis teie

B 3

Ewangelium ¹⁹ ^{1a}

ja mitme eest ärrawallatakse pattude andeks andmisses; sedda tehke ni mittoford, kui teie sest jote, minno mällestusses.

Mis kasso on meil seßsuggust sõmissesi
 ja ning jomissesi?

Sedda näitwad meile needsinnatsed sannad: mis teie eest ärra antakse ja ärrawallatakse pattude andeks andmisses; se on, et meile sakramenti sees pattude andeks andmist, ello ja õnnistust nende sannade läbbi antakse; sest kus pattude andeks andminne on, seal on ka ello ja õnnistus.

Kuida woib ihholik sõminne ja jominne nisuggused
 sured asiad tehha?

† Sõminne ja jominne ei te sedda tõeste mitte, waid need sannad: mis teie eest ärra antakse ja ärrawallatakse pattude andeks andmisses; need sannad on ihholikke sõmissesi ja jomissesi jures, kui üllem assi sakramenti sees, ja kes needsammad sannad ussub, sel on, mis nemmad tunnistawad, pattude andeks andminne.

Kes wottab ausaste seßinnatse sakramenti wasto?

†† Paastma ja ihho polest ennast walmistama, on üks kunnis wäljaspididne kombe; agga se on õiete ja hästi walmistud, kellel usk on nendeseinnaste sannade peäle: Mis teie eest ärra antakse ja ärrawallatakse pattude andeks andmisses; agga kes neidsinnatsid sanno ei ussu, ehk laksipiddi mõtleb, se ep olle mitte wäärt, egga hästi walmistud, sest se sanna: teie eest tahhab selged usklikud süddamed.

June
Hommiko - Palwe.

Ennistago mind Jummal Issa, Poog, ning
pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind, minno armas
taewane Issa, Jesusse Kristusse
sinno armsa Poia meie Issanda läbbi,
et sinna mind minnewal õsel/õlled armo-
liffult hoidnud ja kaitstud keige ihho ja
hinge kahjo eest. Minna pallun sind, an-
na mulle armo, et minna woiksin ommad
pattud süddamest tunda, kahhetseda ja
mõghajätta, ja anna mulle andeks keik *ja*
minno pattud ja eksitused, misga min-
na sind ollen wihhastanud? kaitse ja hoia *min.*
mind selsinnatsel päwal armoliffult kei-
ge patto, kurja ning kahjo eest, et keik min-
no mõtte, sanna, teggo ja ello woiks sin-
no meie pärrast olla. Sest minna annan
omma ihho ja hinge, meie üllema wallit-
seja, ja keik muud üllemad, meie wanne-
mad, suggulased, waenlased, keik risti-
rahwast, ja keik, mis mul on, sinno ho-
leks; sinno pühha Waim wallitsego
mind, sinno pühha Ingel olgo minno ju-
res, et se kurri waenlane ühtegi melew-
da minno peäle ei sa. Amen.

Fin niniyru Antagonism post wal
B 4 *Wal*
 (pawal) det kringi sel. niff, weil die Lin.
 des die in der Girdel Cardon.

Palwed enne Sõma-aega.

Reikide silmad lootwad, Issand, sinno
veäle, ja sinna annad neile nende
roga ommal aial. Sinna teed lahti om-
mad helded ja rohked käed, ja tãidad keif-
mis ellab, hea melega.

Uu olgo Jummalale Issale, Poiale,
ja pühhale Waimule, Amen.

Issa meie, kes sa olled taewas, n. r. s.

Issand Jummal, taewane Issa õn-
nista meid ja needsinratsed, sinno
annid, mis meie sinno rohkest armust
wastowottame Jefusse Kristusse meie
Issanda läbbi, Amen.

Kristus ütleb: Innimenne ei ella üks-
pâinis leiwast, waid iggaühhest sannast,
mis Jummalala sul läbbi käib. Amen.

Palwed pärrast Sõma-aeg. | a

müfura Sannage Issandat, sest temma on hel-
de, ning temma heldus kestab igga-
west, kes keige lih hale roga annab, neile
weistele nende sõmist annab, neile nore
kaarnaile, kes tedda appi hüüdwad. Tem-
mal ey olle rõmo hobbose wäest, egga me-
lehead ühhegiluist: sel Issandal on mele-
he

hea neist, kes tedda kartwad ja temma armo peäle lootwad.

Au olgo Jummalale Issale, Poiale, ja pühhale Waimule, Amen.

Issa meie, kes sa olled taewas n. t. s.
Meiie tänname sind, Issand Jummal taewane Issa, Jeesusse Kristusse meie Issanda läbbi, keige sinno ande ning heateggemisse eest, kes sinna ellad ning wallitsed iggaweste, Amen.

Jummal olgo fidešud ja tännatud sömisse ja jomisse ja temma falli sanna eest, temma andko meile eddespidi meie iggapäwast leiba, ja õnnistago meid ka hinge polest Jeesusse Kristusse meie Issanda läbbi, Amen.

Issand, sinno suur nimmi olgo fidešud nüüd ja iggaweste, Amen. —

Õhto = Palwe.

Õnnista mind Jummal Issa, Poeg ja Pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind, minno armas taewane Issa, Jeesusse Kristusse sinno armsa Poia meie Issanda läbbi, et sinna mind minnewal päwal olled armolikkult hoidnud ja faitšnud keige ihho

ja hinge kahjo eest. Minna pallun sind, anna mulle armo, et minna woiksin ommad pattud süddarrest tunda, kahhetseda ja mahhata, ja anna mulle andeks keik minno pattud ja eksitused, misga minna sind ollen wihestanud; kaitse ja hoia mind seltsinnatsel õsel armolikkult keige patto, kurja ning kahjo eest, et keik minno mõtte, sanna, teggo ja ello woiks sinno mele varrast olla. Sest minna annan onma ihho ja hinge, meie üllema wallitseja, ja keik muud üllema, meie wannemad, suggulased, waenlased keik risti-rahwast, ja keik, mis mul on, sinno holeks; sinno vühha Waim wallitsego mind, sinno vühha Ingel olgo minno juures, et se kurri waenlane ühtegi melewalda minno peäle ei sa, Amen.

Õppetus

muus. õpp. m. l. **Melewallas** pattud andeks anda ja kinnitada.

Mis on pattude andeks, andmissse ja kinnitamisse Melewald?

õpp. m. l. **P**attude andeks, andmissse ja kinnitamisse melewald on se woimus, mis meie Isand Jeesus Kristus Ma peäl armo, õppetusse kullutamisse sees on seadnud neile pattustele, kes pattuut pöörwad, pattud andeks anda, agga neile kes

F *Wenbo Jinf. Öppetno alla. Das patz. Merinfonigt bei Gnostal vom 24. 17. 1780.*

pattust ei põra, pattud finnitada, nenda kui Kristusse sannad tunnistawad.

Kuida siis Issand Kristus ütleb?

Temma ütleb nenda Joannesse ramatus: 20, 21. 23. Nenda kui se Issa mind on lakkitanud, nenda lakkitan minna teid ka. Wõrke pühha Waimo: kellele teie ial pattud andeks annate, neile on need andeks antud, kellele teie ial pattud finnitare, neile on need finnitud.

Mis kasso sadab se Melewald?

Sedda tunnistawad meile need sannad: Kellele teie pattud andeks annate, neile on need andeks antud; se on, et pattud andeks antakse neile usklikkude Jesusse Kristusse nimmel, kes sedda omma surma ja werre läbbi on saadnud, et usk finnitakse ta sädä julguit ja rahho tunneb. Sest kui pattud on andeks antud, siis sädä usso läbbi rahho tunneb.

Kuida woib inimenne pattud andeks anda?

Inimenne ei woi pattud andeks anda isseeneseist ehk ommast wäest, waid amme'i polest ja Issanda Jesusse Kristusse käskmisse peäl, nenda kui need sannad tunnistawad: wõrke pühha Waimo. Kellele teie pattud andeks annate, neil on need andeks antud: Sest otsesõõ Inimesse Pojal Ma peäl melewald a on pattud andeks anda, nenda on temma sedda melewalda Ewangeliummi ehk armo-õppetusse kolutamisse ammetile antud, kui temma ütleb: Kui se Issa mind on lakkitanud, nenda lakkitan minna teid ka. Joan. 20, 21. ja Eul. 10, 16. Kes teid kuleb, se kuleb mind.

Kellele peab pattud andeks antama?

Meile, kes omma patto hädda tõeste tundwad, kahhetsewad, ja allandikko ja usklikko süddamesga ülestunnistawad, Ja Jesuse Kristusse pärast armu ja rõmustamist ihaldawad: sest nenda ütleb Jssand Jesus selle alwatud wasto: Olle rahhul, minno poeg, sinno pattud on sulle andeks antud. Matt. 9, 2: ja patto kahhetsewa naese wasto: Sinno pattud on sulle andeks antud, sinno usk on sind aitnud, minne rahhoga. Luf. 8, 48. 7. p. 48. f.

Kellele peab pattud, kinnitama?

Keifile inimestele, kes pattust ei põra, ja ei usfu, kes meel patto sees jäwad ellama ja keif head maenitsust põlgwad, nenda kui meie Jssand Jesus Kristus õppetab. Matt. 18, 15: Kui sinno wend sinno wasto etšib, siis minne, ja nomi redda sinno ja temma keskes ütspäin; kui temma sind kulcb, siis olled sinna omma wenna kasuks sanud. Agga kui temma sind ei kule, siis wotta weel üks ehk kaks ennesega, et keif assi kahhe ellik kolme tunnistaja suus seisaks; agga kui temma neid ei kule, siis anna koggodussele teada: agga kui temma koggodusi ei kule, siis olgo ta sinno melest kui üks paggan ja tõlner.

balpuri, brijlun. Mis saggused pattud peab ülestunnistama?

Jummala ees peab innimenne ennast keifiddi pattuseks tunnistama, ka nende pattude polest mis temma ei tea agga tunne nenda kui meie Issa meie palwes teme; agga õppetaja ees tullewad need pattud ülestunnistada, mis meie teame ja ommas süddames tunneme.

Mis

Missuggused pattud need on?

Siin pead sinna omma ello läbbi katsuma Jum-
mala künne kässo järrele, kas sa ollid isä, emma,
poeg, tüttar, isänd, emmand, perremees, perre-
naene, sullane, tüdruk; kas sa olled olnud sanna
kuulmatta kas sa kelligile olled kurja teinud sanna
ehk töga, kas sa olled warrastanud, holeta ja
wihhane olnud, ebba usko piddanud roppus ellus *ingl. kirj.*
ellanud ja walletanud, ja kahjo teinud. *l. 17. 18.*

Patto Tunnistusse Sannad. 1. 17. 18.

Armas õpperaja, minna pallun sind, et sa
minno patto tunnistust kuled, ja Jumma *patto*
la polest pattude andeks andmist kulutad!

Minna waene pattune inimenne tunnistan
Jummala ja sinno ees, et ma polle ütspäi-
nis patto sees sündinud ja ilmale tulnud, waid
et ma ka Jummala künne kässo wasto saggedas-
te elsinud, Jummalat ja omma liggimest wih-
hastanud, ja ollen sega Jummala wihha ja igo *juon*
gawest nuhtlust ennese peäle saatnud. Agga min-
na kahhetsen ommad pattud keigest süddamest,
ja ussun Jeesuse Kristusse läbbi õnsaks sada.
Sepärrast tullen minna armo aial, ja pallun sind *juon*
Jssanda Jeesuse sullast, et sa mulle pattude and-
deks andmist kulutad, ja minno nõdra usso tün-
nitusseks mind Jssanda Jeesuse Kristusse ihho
ja werrega jodad ja jodad. Minna tahhan
Jummala armo ja pühha Waimo abbi läbbi

omma pattust^e ello parrandada, pattude eest ennast hoida, ning nenda ellada, kui waggera ristiti innimesse kohhus on.

Koddo Öppetus.

Eht monningad pühha kirja tunnistused keigesugguste innimeseste maenitsusjeks üllespandud, kuida nemmad peawad omma *raspalden, nif. lalden.* ammeti üllespidama, ja mis nende kohhus on tehha.

Piiskopide eht üllewatajatte ja Öppetajatte kohhus.

muld, delf. lalden. **U**es koggodusse üllemaatja peab ollema lait^e matta, ühhe naese mees, kassin, moistlik, puhtaaste ehitud, woõraaste wastowõtja, kes kõlab öppetama, ei mitte jodi^e, ei mitte taplik^e, ei mitte roppo kasso püüdja, waid kes järrele annab, ei mitte riakas, ei mitte rahha peäle ahne, kes omma maia-rahwa ülle hästi watab, kes ommad lapsed peab sannakuulmisses keige tõssite wiisiga: (sest kui kegi omma ennese maia-rahwa ülle ei märka üllemaatja olla, kuida woib temma Jummalala koggodusse eest hoolt kanda?) ei mitte sesuggune, kes usso hilja wastowõtnud.

lalden, yrden. Kes kinnipeab sest ustarawast sannast minno öppetusse järrele, et ta woiks wäggew olla ni hästi maenitsema terwe öppetuseläbbi, kui ka neid, kes wastoräkiad on, nomima. 1 Tim. 3, 2, 6. Tim.

(1, 7, 9.) *Ande ja Zülfen.*

Kuuljatte kohhus omma Öppetajatte wasto.

Nenda on ka Jõsand seädnud neile, kes armo-
1) lalden, Zülfen. õp

Öppetust kulutawad, et nemmad armo öppetustsest
peawad ellama. 1 Kor. 9, 14.

Kedda öppetustse sannaga, se jaggago Feik head *Spilau.*
sellele' kes tedda öppetab. Arge ekilge mitte, Jum. *ix xxi*
mal ei anna ennast mitte pilkada. Kal. 6, 6. 7. *irra jollu*

Neid wannemid, kes omma ammeti hästi
üllespiddawad, peab kaheworra, auustusse *zornifällig*
wäärt petama, keigeennamiste neid, kes tööd
terwad sannas ja öppetustses. Sest kirri ütleb: Sin-
na ei pea mitte härja' suud kinnisidduma, kes pah-
mast tallab? ja: üks töteggia on omma palga
wäärt. 1 Tim. 5, 7. 18. Luk. 10, 7.

Meie pallume teid, et teie wöttate nisuggusiks,
kui nemmad on, neid piddada, kes teie seas tööd
teggerwad, ja teie üllewotajad on Jesanda sees, ja
teid maenitserwad; ja et teie wöttate neid üpris
wägga armsaste piddada nenda tö pärrast. Pid-
dage rahho isfelgskis. 1 Tessal. 5, 12. 13.

Kuulge ominad juhhatajad ja wõtke nende san-
na, sest nemmad walwarwad teie hinaede eest, nen-
da kui need, kes wastust peawad andma, et nem-
mad sedda römoga terwad ja ei mitte ohkades: sest
teil polle sest mitte kasso. Ebr. 13, 17.

Umalikko üllematte kohhus.

Agga hing heitko ennast üllematte alla, kellel
keigeüllem melewald on; sest üllemad ep olle muis-
do kui Jummalast: agga kes üllemad on, need on
Jummalast seätud. Kes nüüd üllematte wasto
panneb, se panneb Jummalala seadmisse wasto
agga kes was:opannewad, need saatwad isse en-
neste peäle nuhtlust. Sest ta ei kanna wõõka mitte
ilma • awjata; sest temma on Jummalala tener

1) v. härja, G. härja, D. O. f. 2) pahmast tallama, Päte
mit den fuyren Drachten.

Kättemaks ja nuhhelda sedda, kes kurja teeb. Rom. 13, 1. 2. 4.

Ullamate kohhus üllematte wasto.

Uudke Keisrile, mis Keisri kohhus, ja Jummalale, mis Jummalale kohhus on. Matt. 22, 21.

Sepärrast on tarwis, et teie eunast allabeidate, ei mitte ükspäinis nuhtlusse, waid ka süddame-
tunnistusse pärrast. Sest sepärrast makske ka maksso, sest nemmad on Jummalale süüased, kes otse se eest murret kandwad. Siis tassüge nüüd keikile mis teie kohhus on; maksso, kellele maksso, tollirahha, kellele tollirahha, kartust, kellele kartust, au, kellele au tulleb anda. Rom. 13, 5. 6. 7.

Sepärrast maenitfen minna keige essite, et peab tehtama pallumisfi, palwed pallumisli teiste eest, ja tännamissi keikide innimeste eest, kunningate ja keikide eest, kellel keigeüllem meelwad on, et meie rahholist ja tassast ello woiksimē ellada keige Jummalakartusse ja ausa ello sees; sest se on hea ja armas Jummalale meie õnnisteggia melest. I Tim. 2, 1. 2. 3.

Tulleta nende mele, et nemmad würstide ja üllematta wasto allandikkud on, nende sanna wõtwad, ja keige hea teule walmis on. Tit. 3, 1.

Heitke ennast keige innimeste seadmisse alla, Isienda pärrast, olgo kunninga kui üttema alla, ellil pealikutte, kui nende alla, kes temmast on ikkilitud, kurjateggiattele kül nuhtlusseks, agga heateggiattele kitusseks. I Peetr. 2, 13. 14.

Abbiello : rahwa kohhus.

Teie mehbed, ellage omma naestega targaste, ja tehke selle naeste rahwale kui nõdramale astiale au nenda kui neile, kes ka armo ello pärriad on, et teie pälvessid ärra ei keelda. 1 Petr. 3, 7.

Mehbed, armastage ommad naesed, ja ärge sage vihhaseks nende wasto. Kolof. 3, 19. /5

Naesed, kuulge omma meeste sanna kui Issanda sanna, nenda kui Sara Abraami sanna wõttis kuulda, ja hüdis tedda issandaks, kelle lapsiks teie ollete sanud kui teie häd tete ja ühtegi hirmo ei kardada. Ewef. 5, 22. 1 Petr. 3, 1. 6.

Laste ^wWannematte kohhus.

~~Teie Issand, ärge ärritage omma lapsi vihhale, et nemmad meelt ärra ei heida; waid kaswatage neid karristamisses ja Issanda maenitsemisses.~~
Ewef. 6, 4. Kolof. 3, 21. Ewef. 6, 4. /5

Laste kohhus.

Lapsed, kuulge omma wannematte sanna Issanda sees, sest se on õige. Auusta omma isä ja emma: (se on esimenne kässo-sanna ühhe tootus-sega:) et sinno kässo woiks hästi kaita, ja sinna woiksid kawa ellada Ma peäl. Ewef. 6, 1. 2. 3.

Perre : wannematte kohhus.

Issandad, tehke sedda sullastele, mis õige ja kohhus on, ja jätke ahwardamist mahha

ja teädke, et ka teil ennestel Issand taewas on, ja temma ei pea ennam luggu ühhest kui teisest. Ewes. 6, 9. Kolosf. 4, 1.

Sullaste, ümmardajatte, Päiliste ja Zeoliste kohhus.

Teie sullased, kuulge nende sanna, kes teie issandad on lihha polest, kartusse ja wärristussega omma süddame waggadusfes, nenda kui Kristusse sanna; ei mitte silmakirjaks tenides, kui need, kes innimeste mele pärrast püüdwad olla, waid kui Kristusse sullased, kes Jummal tahtmist süddamest tewad, kes heal meel Issandat teniwad, ja mitte innimesst, ja teädke, et mis head kegi ial saab teinud, temma fedda saab Issanda läest, olgo sullane ehk wabbat innimenne. Ewes. 6, 5-8. Kolosf. 3, 22.

More Nahwa kohhus.

Teie nored, olgo wannematte wasto allandikkud, agga keik olge teine teise wasto allandikkud, ja ehhitage ennast seest/piddi allandikkos melega; sest Jummal panneb sureliste wasto, agga allandikkule annab temma omma armo. Siis allandage ennast nüüd Jummal wäggetwa läe alla, et temma teid woiks üllendada õigel aial. 1 Peetr. 5, 5. 6.

Leskede = Naeste kohhus.

Kes tõeste leiknaene on, ja üksi järrele jänud, se lodab Jummal peäle, ja jääb kindlaste palumiste ja palwettestis'e õõd ja päwad: agga kes lihha himmus ellab, se on ellawalt surnud. 1 Tim. 5, 5. 6.

Iggäühhe Kristi innimesse kohhus. / 2

Sinna pead omma liggimest armastama kui isse ennast. Sellestinnatse sanna sisse on keik käs süd ühtepandud. Rom. 13, 9.

Tehe pallumissi keikide innimeste eest. 1 Tim. 2, 1.

Kui iggäüks teeb omma tööd,
Siis on keik asjad majas hääd.

XX

^K
Onsa Lutterusse Rõõsimiste
ja Rõõtmiste sannad. / K /

1. Kas sa ussud, et sa pattune olled?

Jah minna ussun, ^{et} ma olen pattune / ^{la} olen.

2. Kust sinna sedda tead?

Jummalala künnest käsust, neid ei ole minna mitte piddanud.

3. Kas sinna kahhetsed ommad pattud?

Jah minna kahhetsen, ja se teeb mulle wägga häiget, et minna Jummalala wasto olen eksinud.

4. Mis olled sinna omma pattudega teninud?

Jummalala wiuha, aialikko surma², ja iggäwest hullkatust.

5. Kas sa usud õnsaks sada?

Zah minna ussun sedda kindlaste.

Kelle peäle pead sinna lootma?

Minno armsa Jssanda Jesusse Kristusse peäle.

7. Kes on Kristus?

Zummala Voeg, tõssine Zummal ja tõssine
iunimenne.

8. Õns ennam kui üks Zummal?

Üks ainus Zummal on, agga kolm temma
aino ollemisse sees, Jssa, Voeg ja pühha Waim,
ja need kolm on üks. I Joan 5, 7.

9. Mis on Kristus sinno eest teinud, et sa temma
peäle lodad?

Temma on minno eest surnud, ja on omma
werre risti sambas minno eest ärrawallanud pat-
tude andeks, andmisjeks.

10. Õns Jssa ka sinno eest surnud?

Ei olle, sest Jssa on Zummal ja pühha Waim
ka; agga Voeg on tõssine Zummal ja tõssine
innimenne, kes minno eest on surnud, ja omma
werre minno eest ärrawallanud.

11. Kust sa sedda tead?

Pühha armo-õppetusest ja neist sakramenti
fannadest, ja temma ihust ja werrest, mis mulle
sakramentis on pandiks antud.

12. Ütle mulle need fannad?

Meie Jssand Jesus Kristus sel õsel

11. t. s. V. *Wolfs Abbruniarum...*
billig war nicht vorzutun; das ist
offen, das nichtiger die Tücher nicht zu
nehmen sie bedürfen. Kuzio und die...

13. Kas sinna siis ussud, et sakramentis Kristusse
tõsine ihho ja werri on?

Ja minna ussun sedda,

14. Mikspärrast ussud sa sedda?

Kristusse sannade pärrast: Wõtte, söge,
se on minno ihho; joge kük seält seest, se on
minno werri.

15. Mis peame meie teggema, kui meie temma ihho sõ-
me, ja temma werd jome, ja nenda sedda panti
wottame?

Meie peame temma surma ja werre ärra-
wallatamist kulumata ja se peäle mõtlema, kuida
temma meid on õppetanud: Sedda tehke, ni
mittokord, kui teie sedda teie, minno mäls-
lestusets.

16. Mikspärrast peame meie temma surma mälletama
ja sedda kulumata?

Et meie õppime uskma, et ükski loom ei olle
woinud meie pattud leppitada, kuid üks päinis
Jesus Kristus tõsine Jummal ja inimenne,
ja et meie õige hirmsõ tunneme omma pattude
pärrast, ja neid raskeks arwame, ja üks päinis
Kristussest ennast rõmustama, ja nenda sesama
ma usso läbbi õnsaks same.

17. Mis sundis Kristust sinna pattude eest surrema
ja neid leppitama?

Temma suur armastus omma Jõsa, minno,
ja teikide pattuste wasto, nenda kui kirjotud on:

Joan. 14, 31. Rom. 5, 6-8. Galat. 2, 20.
Ewef. 5, 25.

non aut in gläub, E 3. Das ist ein gung
der gung Jhesu Christus für sein wirt, non die
das wirtwirden.

18. Mis parrast tahhad sinna Jummalal anna ?

Et minna õppin uskma, et Kristus surest armastust minno pattude parrast on surnud, kui õõludud on, ja et minna temmast ka õppin Jummalat ja omma liggimest armastama.

19. Mis peab ristil innimest sundima ſaggedaste Altari Sakramenti wõtma?

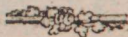
Jummalal polest peab tedda sundima Kristusel Kõõl ja tootus, parrast ka temma omma hõõda, mis tedda waewab, mis parrast nisugune Kõõlminne, kutsminne ja tootaminne sunnib.

20. Mis peab innimenne teggema, kui temma nisuggust hõõda ei tunne, egga iggatse se Sakramenti jõõrre?

Sel ei olle parremat nou, kui et temma (1) omma ſõõdant lõõbikatsub, welaõõs temmal pattust lihha ja wõõd on, ja usõõb, mis põõhha kirjil kullutab. Kalat. 5, 16. 17. Rom. 7, 18.

(2) Et temma tãõõhele panneb welaõõs temma õõin ilma sees on, ja mõõtleb, et temmal patto ja hõõda ei pudu, nenda kui kirjil õõtleb: Joan. 15, 18, 20. 16, 8, 20. I Joan. 2, 15, 16. 5, 4, 5.

(3) Siis leiab temma ka Kõõrõõfõõ ennese õõmberõõs kes walle ja tapmisõõega õõõd ja pãõwad seesõõ ja wãõõjaspõõddi tedda rahhule ei jãõtta, nenda kui kirjil tunnistab. Joan. 8, 44. I Peetr. 5, 8.

Jesuse Rimmel ning auuks.

~~I. Küsimine.~~

I. Mis peab meie keige surem murre ollema ni kava kui meie ellame?

~~Kosimine.~~

Et meie woiffime Jummalat öiete tunda ja tenida. Luk. 1, 74. 75.

II. Kuida woime meie Jummalat öiete tunda ja tenida?

Sige usso läbbi, pühha ja jummalakartlikko ello sees.

III. Kas neil, kes Jummalat tahtwad tunda ja tenida, lubba on nenda ellada, kui nende kurri lihha ja werri tahhab?

Ei olle mitte, waid nemmad pea wad ellama nenda kut Jummal tahhab. 1 Petr. 4, 1. 2.

IV. Kust õppime meie Jummalat ja tema pühha tahtmist tundma?

Jummalta sannast ehk pühhast kirjast.

V. Kenne läbbi on Jummal omma sanna annud?

Pühha Prohwetide ja Apostlide läbbi, sest

p

C 4/a

needs

12
12
12

need sinnadsed pühhad Jummala mehed on räkinnud, aetud pühast Waimust. 2 Pet. 1, 21.

VI. Kes peab Jummala sanna kuulma ja õppima?

Keif need immimested, kes püüdwad õnsaks sada.

VII. Kas meie woime Jummala sannast keif õppida, mis meie õnnistusüks tarwis lähhab?

sest xivii
utlab: Ja woime, | 2 Tim 3, 15. Et sinna lapsesf sadik pühhad kirjad tunned: need woixwad sind targaks rebha õnnistusüks usso läbbi, mis Kristusse Jesusse sees on, (ning 17. salm.)

2 Tim. 3, 15. 39.

VIII. Kuida peame meie Jummala sanna kuulma ja õppima, et meie sest woik, sine kasso sada?

(1) Peame meie Jummala läest pühha Waimo abbi palluma, sest et meie ilma temmata ühtegi õiete ei moista. Lul. 11, 13. 2 Kor. 1, 22. Ewes. 17, 18.

(2) Peame meie Jummala sanna hästi tähhele pannema ja meles piddama. Apost. tegg. 16, 13. Lul. 8, 15.

Arh. kopsündig
(3) Peab meil se kindel nou ollema, et meie teigest wäest tabhame Jummala tabtmist õppida, ja selle järrele ellada. Joan. 7, 17. 14. p. 21. s. Jaf. 1, 22.

neljandama
(4) Peame meie Jummala sanna nenda kuulma ja luggema, kui olleks se ükspäinis meile antud ja kassud. Rom. 15, 4. 1 Kor. 10, 6, 11.

2 Pet. 1. 21. Innimese tahtmise läbbi ei olle ial ei ühtegi prokweti. kulumist kätte sadud, waid püh- bad Jummal mehed on räninud, jühstatud püh- bast Waimust.

2. Tim. 3, 17. Et üks Jummal innimenne woiko täieste kõlboline, ja keige hea tööle täieste walmis- tud olla.

Joan. 5, 39. Teie katfute kirjad läbbi, sest teie ar- wate, et teil nende fees on iggawenne ello, ja need on, mis minnust tunniotawad.

Luk. 11, 13. Kui nüüd teie, kes teie kirjad ollete, mär- kate häid andid anda omma lastele; kui palju en- nam annab se Isja, kes taewas on, pühka Waimo neile, kes tedda palluwad?

Luk. 8, 15. Agga mis hea ma fees on, need on needfin- natfed, kes fedda fanna kuulwad, ja kauni ja hea fiddame fees piddawad, ja kandwad wilja kannatades.

Joan. 7, 17. Kui kegi temma tahtmise järrele tahkab teha, se tunneb, kas se õppetus Jummalast on el- lik kas minna iseennefest rāgin.

Joan. 14, 21. Kellel minno käso fannad on, ja peab neid, se on se, kes mind armastab.

Jak. 1, 22. Agga olge fanna teggiad, ja ei mitte ükopāinis kuuljad, et teie walle mõtle misse läbbi ennaft ei petta.

Rom. 15, 4. Mis ial enne on kirjutud, se on meie õppetuseks ennexirjutud, et meil kannatusse ja kirja rõmuotamise läbbi peab lotus ollema.

Joh. 20. 31. Teie peate uskma, et Jeesus on Kristus Jumala Poeg, ja et teie peate uskma ja ello sama tema nimme sees.

IX. Kuida hütakse ~~siis~~ pühha kirri ehk
Jummala sanna ühhe sannaga?

Piibli-kamatuks.

X. Mitto tükki on Piibli=¹⁰Kamato sees? ²

Kaks tükki, teine on wanna Testament ehk ¹²
wanna seädusse sanna; teine on uus Testament ¹²
ehk ue seädusse sanna.

XI. Mis õppetab pühha wanna seädusse
sanna?

Se õppetab need käsud, mis Jummal Is-
raeli rahwale on annud, ja kuulutab enne, et Kris-
tus piddi tulles, ja mis õnnistus ja head, uskli-
kud siis piddid sama. ¹²

XII. Mis õppetab pühha ue seädusse sanna?

Se õppetab, et Kristus Jummala Pöeg meie
õnnisteggia jo on tulnud seie ilma sisse, ja et
meie temma sisse veame uskma ja ello sama tem-
ma nimme sees. Joan. 20, 31.

XIII. Kust ~~meie~~ leiame sedda lühhidelt, mis
pühha kirja sees laiemalt õpetakse?

Katekismusse õpetusse peatükkide seest.

VIV. Mis on üks ^{3. õpetus} peatük?

Se on üks ^{õpetus} peatük, mis meile meie hinge
õnnistusseks wägga tarwis lähhab moista ja
uskuda.

*XV. Mitto peatükki on meie Katekis-
musse ramato sees?

Wiis (1) Jummala kumme käske, (2) Püh-
ha usso õpetus, (3) Issa meie palwe. (4) Püh-
ha ristimise, (5) Pühha altari sakrament.

Essimenne Peatuf,

ehf

Oppetus Jummala kümnest käsust.

I. *Rüesiminne.*

I. Kes on need kümme käsko annud?

Rosiminne.

12 **S**olm. ainus Jummal, kes keik asiad on lonyd, kes keikide Issand on, kellel ka õige meelwaid ja õigus on käsud anda.

*II. Kelle läbbi on temma neid annud?

Mosesse läbbi. Joan. 1, ~~16~~ 17.

*III. Kes olli Moses?

Se olli üks wagga Prohwet ja Israeli rahwa illem pealik. *Quarliber.*

*IV. Mis aial andis Jummal need käsud?

1A Sel aial, kui Jummal Israeli rahwast sai wäg-
gewal kombel Egiptusse maalt päästnud ja ärra-
Kingdon. winud, ja se olli Nellipühhi essimesesl päwal.

*V. Kus paikus andis Jummal neid?

Kõrbes Sinai mäe peäl. Wata 2 Mos. 19.

VI. Mil Wiisil andis Jummal neid?

fürwörter Kone müristamisse walgolõmisse, ja tullele-
gega: paks suits toutsis Sinai mäe peält õisego
ahjust, ja keik se mäggi wärrises. *balan.*

VII. Mikspärrast andis Jummal need

kümme käsko ni hirmsaste? *Wortbuch; Jümicig*

3 Sepärrast, et inimessed Jummal säre au-
piddid tundma, ja temma kange wiha patto-
peäle; sest et pat iggawesse tulle wäart on.

VIII.

²⁰¹⁴
Joan. 1, 17. Käsoöppetus on Moosese läbbi antud.

Epk. II, 19.20. Ja ma takhan neile ükstejugguse füddame anda, ja ue waimo nende fisje anda, ja takhan ärrafata fedda kiwist füddant nende ikko seest, ja neile anda ükbe libsafe füddame, et nemmad mo seädmieste seo woiwad käia, ja mo koto seäduosed piddada, ja nende järrel tehta; ja nemmad seawad mulle rabeaks ollema, ja minna takhan neile Jummalaks olla.

Rom. 6, 12. 13. Ispärrast ärge wallitsego pat mitte kui kuningas teie furrelikko ikko seo, et teie wot-taksite temma lanna kuulda temma himmude seo. Ärge andke na mitte ommad liikmed ülle koto seäriistuko pattule: waid andke ennaft isje Jummalale, kui need, kes furnust, rummalast ja kurjast innimestest, on ellawaks sanud, sefusse õppetuse läbbi moistlikkuko ja beaks innimeseko sanud.

*VIII. Mis peäle kirjotas Jummal need künne käsfo?

Kahhe krowi laua peäle; ja sega tähhendas Jummal, et meie südda ni korowa on kui krowi.

Sepärrast ei woi ükski Jummala käsud ommast wäest piddada ja armastada; agga Jummal tahhab ja woib sedda korowa krowist süddant meie seest ärrawõtta, wagga süddant meile jälle anda, ja ommad käsud senna sisse kirjotada. Esel. II. 19 20. 36. p. 26. 27. s. Jer. 31, 33.

*IX. Kellele on Jummal need künne käsfo annud?

Keitile innimestele.

X. Miswärrast on Jummal need künne käsfo annud?

Sepärrast, et innimesed neist piddid öppima omma petto hädda ja kurjust öiete moista, ja omma hinge Arsti Jeesuse jures abbi otsida pato to wasto. *ja / m*
nd. if offida wif
liy?

XI. Kui niüüd innimenne saab Jummala pole wöördud, kas temmale siis weel need künne käsfo tarwis lähkewad? *ja*

Jah lähkewad tarwis, sest Jummala käsud en waggadele taunis öppetus, et nemmad woikwad neist moista, mis hea ja mis kurri on, ja nenda omma ello sejarrele aiada. Rom. 6, 12. ~~ist~~

XII. Mis öppetawad Jummata künne käsfo?

Nemmad öppetawad, et ie ei olle ükspäiis hea eht kurri, mis innimesed arwawad hea eht kurja ollewad, waid nemmad katswad süddane peäs

peäle, ja õppetawad, et ka kurjad sallaja him-
mud ja mõtted pattud on, ja et waggad ka nen-
de wasto peawad pannema. Rom. 7, 7.

XIII. Mis peame ~~meie~~ iggauhhe kässo ju-
res tähhele pannema?

Kui Jummal ühhe kässo sees kurja kelab, siis
kässoib temma se jures head, ja kui temma head
kässoib, siis kelab temma se jures kurja. Menda,
kui Jummal neljandamos kässo kässoib wanne-
mad auustada, siis kelab temma, et ~~meie~~ neid
ei pea põlgama egga wihhastama.

XIV. Mitme laua peäle kirjotas Jum-
mal need kumme kässo?

Kahhe kirwi laua peäle. 2 Mos. 31, 18.

*XV. Mitto kässo on esimesse laua peäl?

Kolm esimest.

*XVI. Mitto kässo on teise laua peäl?

Seitse wimist.

*XVII. Mis õppetawad need kolm esst-
mest kässo?

Et ~~meie~~ peome Jummalat armastama.

*XVIII. Mis õppetawad need seitse wi-
mist kässo?

Et ~~meie~~ peame omma liggimest armastama.

XIX. Mikswärrast on Jummal ommad
kässoid kahhe laua peäle kirjotanud?

Sepärrast, et meil kahhega on teggemist; es-
site: Jummalaga, teiseks: liggimessega.

XX. Mis on meil Jummalaga teggemist?

Temma on meie õige Isand, kedda ~~meie~~ pea-
me ülle teige asjade kartma ja armastama.

Psalm. 7,7. Patta ei tunnud minna muides mitte,
kui käsko läbbi; sest ma ei teädnud kurja toimmo
patta ollewad, kui keks ep olleks õõlnud: Sinna ei
pea mitte hirmustama.

2. Moos. 31,18. Ja kui Jekowa Moosesega sai rääkinud,
Sinai mäe peäl, siis andis Ta temmale kaks tun-
nistuuse lauda: need ollid kiowi-lauad Jum-
mala jõõmega kirjutud.

Mark. 12, 30. Sinna pead Jofandat omma Jummalat armastama keigest ommaft füddameft, ja keigest ommaft hingest, ja keigest ommaft meleft, ja keigest ommaft wäest, se on keige üllem kässofanna.

Mat. 22, 39. 40. Agga teine on selle farnane: Sinna pead omma liggimeft armastama kui isienneft. Neis kahhes kässofannas on keik se käsk ja proovetid kouo.

i Joan. 4, 7. 8. 20. Mo armad, armastagem teine teist, seft armastuft on Jummalast, ja iggäüko, keo armastab, se on Jummalast fündinud, ja tunneb Jummalat. - Keo ei armasta, se ei olle Jummalat mitte tunnud; seft Jummal on armastuo. - Kui kegi ütleb: ma armastan Jummalat, ja wiiskab omma wenda, se on wallelix; seft, keo ei armasta omma wenda, kedda ta näab, kuidas se woib Jummalat armastada, kedda temma mitte ei nä.

2. Kol. 20, 3-6. Sul ei pea mitte teifi Jummalaid ollema minno palle kõrwas. - Sinna ei pea ennefele mitte teggema ei nikkertud ^{2. kol. 20, 3-6} kuiis ^{3. kol. 20, 3-6} egga mingifuggust näggo seft, mis taewas ülleweel, ei seft, mis al ma peäl, egga seft, mis wees ma al on. - Sinna ei pea nende ette mitte kummardama egga neid tenima, seft miina Jeshowa so Jummal ollen üko pütoka wiiskaga Jummal, keo wannematte üllekotsut ^{3. kol. 20, 3-6} rühtleb taste kätte kolmandameft ja neljandameft põleweft ladix nende kätte, keo mind wiiskawad; - Ja keo pelduft ülles näitab mitme tubhandele neile, keo mind armastawad ja mo käsod piddawad.

*XXI. Kuida peame meie Jummalat
armastama?

Keigest süddamest, keigest hingest, keigest melest ja
keigest wäest. Mark. 12, 30.

*XXII. Kuida peame meie omma liggimest
armastama?

Kui isse ennast. Matt. 22, 39. 40.

*XXIII. Kes on meie liggimenne?

Keik innimesed, olgo tutwad ehk woõrad, ol-
go sõbrad ehk waenlased. Luk. 10, 29 = 37. *Siis. v. 2. Tammewit*

XXIV. Kas innimenne woib Jummalat
armastada ja omma liggimest
wihkada?

Ei woi mitte, sest kes Jummalat süddamest ar-
mastab, se peab ka omma liggimest süddamest
armastama, ja kes omma liggimest wihkab se
wihkab ka Jummalat, kelle käsud nisuggune
põlgab. I Joan. 4, 7. 8. 20.

Esfimenne Käst.

Sulei pea mitte teisi jummalaid
ollema minno kõrwas.

*I. ~~Esimese~~ Mis kelab suur Jummal
esimese kasso sees? 12

Et meilei pea mitte teisi woõrad jumma-
laid ollema temma kõrwas. 2. Mos. 20, 3. 6.

*II. Mis on woõras Jummal?

Keik se on woõras Jummal, mis innimenne
ennam kardab ja armastab, kui suur Jumma-
lat, ja mis peäle ta enam lodab, kui ella
wa

Ta
ei polegi, gor uiff.
 Kõwa Jummalala peäle; nenda, kui kegi innis
 meeste nähkes ennest hoiab kurja teggemist, agga
 kui temma on ütspäinis ehk omma kurja seltsiga
 kous, siis temma ei karda polegi kurja tööd teh
 hes, et kül keigewäägewam Jummal temma jures
 on, kes keikis pailus on, keik asjad teab ja näab.

III. Mitmesuggune on woõra jummalala tenistus?

Kahesuggune, teine on arwalik, teine sallaja
 ja woõra Jummalala tenistus.

IV. Mis on arwalik woõra Jummalala tenistus?

Kui meie sedda, mis ei olle jummal, kui Jum
 malat kummardame. Kalat. 4, 8.

Rõõm
 Nenda kui kegi (1) päilikkõ ette, ku, taewa täht
 te, metsade ja mu paiga ette kummardab, neile
 õhõrib ja neist abbi otab.

Sõda
 (2) Kui temma fuiud, mis on puust ehk kiro
 wast tehtud ehk maffitud, pallub kui Jummalat.

Rom. 1, 23. I Korint. 12, 2.

Sõda
 (3) Kui ta täht päwad peab, nelja päwa, Kar
 ruse Tuleristi. Jürri ja muud päwad, mis ei sün
 ni piddada, kui ka keiksuggused ebba-usu wiisid
 ja kombed, mis Jummal ei olle käsknud.

(4) Kui inimenne isse on noid, ehk noidade,
 lauliatte, ja sola puhuiatte jurest abbi otsib.

Sõda
 (5) Kui kegi arwalikkõ pattude sees kurratit
 tenib, ja lodab siiski õnsaks sada. Rom. 6, 10.

V. Mis on sallaja woõra jummalala tenistus?

Kui meie isse ennast ja muud lodud asjad en
 nam kardame ja armastama kui Jummalat

Healad. 4,8. Agga siis, kui teie Jummalat ei tunnud,
teristate teie neid, kes omma ollemisega poleft jumma-
lad ei olle.

Rom. 1,23. Ja on felle hukkaminnematta Jummalat au
kadduwa innimeose, ja lindude, ja neljajalgote ja
^{Eluist}romajatte kuiis farnatfeko muutnud.

1. Kol. 3, 5. ^{kirjut} Purretaga ommad liikmed, mis ma peäl on, ho-
zult, ^{toimivalt} rojult, tiraotult, ja muud kurja himmo ja ^{grit} abrult,
se on woora Jummal tenistus.

Wil. 3, 19. Kristuofe waentatfed, kelle oto on bukkatus,
kelle Jummal on se ^{Evang} köst, ja kelle au on nende häbbi
fees, kes mapeälfed aojad roudwad.

Jer. 9, 22. 23. Nenda ütleb Jeshowa: Ärgo kitelgo
tark ommaft tarkuofest, ja ärgo kitelgo wäggew mees
ommaft wäest, ärgo kitelgo rikkas ommaft rikkuus-
fest; — waid kes tahhal kitelda, se kitelgo fest,
et ta targa melega on, ja mind tunneb, et minna
ollen Jeshowa, kes teeb head, ja mis koobus ja
õige on ma peäl: fest need aojad on mo mele
pärraft, ütleb Jeshowa.

2 Kor. 4, 4. Kelle fees sellefinnatfe ma-ilma jum-
mal nende uskmatra rabwa meled fөгgedako
teinud, et neile ei pea päiftma armo-öppe-
tuofe walguo Kristuofe auust, kes on Jumma-
la kuio.

Lojat ja Issandat. Nenda kui legi 1) Innimes-
te mele heaks kurja teeb Jummalal kasso wasto.

2) Kui temma puab omma ennese ouuks ja
kassuks keik tehha, ja mitte ükspäinis Jummalal
auuks hea melega ellada. Kol. 3, 5. Wil. 3, 19.

3) Kui temma omma rikuse, au, hea põlwe,
tarkusse ja suksse issandatte peäle ennam lodab
kui ellawa Jummalal peäle. Jer. 9²³ 23. ~~24~~.

VI. Kui innimenne heal meelomma rum-
malusse ja pattude sisse jääb; kes on
temma wooras Jummal?

Kurrat, kedda pühhas kirjast hütakse Ma- ilma / m
jummalaks, kes nende uskmatra rahwa meled söge elind.
gedaks teeb, et nemmad Jummalat ei pea õpis-
ma diete tundma. 2 Kor. 4, 4.

*VII. Mis kassib Jummal esimesse
kasso sees?

Et meie tedda ükspäinis ülle keid- asjade
peame kartma, armastama, ja temma peäs-
le loorma.

VIII. Kuida peame meie Jummalat
kartma?

Ei mitte nenda kui kurjad lapsed, waid nenda
kui waggad lapsed ommad wannemad kartwad.

IX. Kuida siis kurjad lapsed kartwad?

Need kartwad ükspäinis wannematte hirms
ja witsa; ni pea, kui nemmad ei nä hirms, läh-
härwad nemmad wallatumaks. (wallatumaks minnema, süü-
lub nendin)

X. Mis sugused innimesed kartwad Jum-
malat nenda, kui kurjad lapsed ommad
wannemad kartwad?

Keik need, kes siis puawad waggad olla, kui
Juma

Jummal omma witsa ehk suurt hädda ja willetsust nende peäle läkkitab; agga kui Jummal, omma witsa nattofe kõrwoale panneb, lähewad nemmad kurbemaks.

XI. Kuida kartwad waggad lapsed ommad wannemat?

Need ei jätta wallatust mahha witsa egga hirmso pärrast, waid waggast süddamest ja selgest armust omma wannematte wasto, kedda nemmad heal meel ei tahha wallatussega wihhastada.

XII. Mis saggused innimesed kartwad Jummalat waggade laste wisi järrele?

Keik need, kes pattust pöörwad, ja pannenwad keige kurga tö wasto ei mitte Jummalat raske nuhtlusse ja hirmso pärrast, waid sepärrast, et nemmad omma armolist taewast Issa ei tahha wihhastada, sest et temma ni wägga helde ja armolinne on.

XIII. Kuida peame meie Jummalat weel kartma?

Ülle keige asjade, keik ülle innimeste ja kurratide. Luk. 12, 4. 5.

XIV. Mis se on: Jummalat armastama?

Se on heal meel temma peäle mõtlema, ja keigest süddamest temma järrele iggatsema.

XV. Kuida peame meie Jummalat armastama?

Ülle keige asjade, ülle keige kallima ja armsama asjade Ma peäl ja taewas. Luk. 14, 26. 27.

XVI. Mikspärrast peame meie Jummalat kartma?

Sepärrast, et temma on õige ja pühha, ja

Ebr. 11, 1. u. 6. Ufk on kindel lotus nende asjade peäle, mis weel odetakse, ja nende asjade märkoandamine, mis ei nähta. - Ilma usota ei woi ükski Jummalale meele pärraft olla; sest kes Jummalale jure tabab sada se peab ufkma, et temma on, ja et ta tasufaks saab neile, kes tedda otfiwad.

Prom. 4, 20. 21. Temma (Abraam) ei möttelnud mitte kaxkipiddi Jummalale tootusofest ufkmatta füddamega, waid fai wäggewako uskus, ja andis Jummalale au. - Fa olli se peäle täieste julge, et Jummal wäggeu on fedda ka teggema, mis temma on tootanud. -

Lux. 12, 4. 5. Agga minna ütlen teile, omma föbradele: ärge kartke neid mitte, kes isoko ärratapwad, ja ei woi pärraft enam ühtegi teha. - Agga minna takkan teile näidata, kedda teie peate kartma: kartke tedda, kellel pärraft ärratapmift melewald kä on, pörge beita: Töest minna ütlen teile, Sedda kartke.

Lux. 14. 26. 27. Kui kegi minno jure tulleb, ja ei wiika omma isja ja emma, ja naest ja lapsi, ja wende ja öddefid, ja weel peäleegi omma ello, se ei woi mitto mo jüngeu olla. - Fa kes omma riosti ei kannna, ja minno järrele ei tulle, se ei woi mo jüngeu olla.

1 Joa. 2, 3-6. Ja seft tunneme meie, et meie tedda
olleme tunnud, kui meie temma käsöfannad peame.
- Kes ütleb: minna tunnen tedda, ja ei pei mitte
temma käsöfanno, se on wallelik, ja selle fees ei olle
mitte tödde. - Agga kes ial temma fanna peab, selle
fees on töeste Summala armatus täieko fanud;
seft tunneme meie, et meie temma fees olleme.
- Kes ennaft ütleb temma fise jäwad, fefamma
peab ka nenda käima, kui temma on käinud.

Luc. 12, 15. Temma ütles neile: katoke, ja hoidke
ennaft abnuose seft: seft ükoki ei ulla ommaft
warranduseft se läbbi, et temmal wägga paljo
on. - 12. 22-31. Jepsärraft ütlen minne teile: ärge mur-
retsege mitte omma ello seft, mis teie peate joma, egga ih-
ko seft, mis teie peate selga pannema. - Ello on ennam
kui toidus, ja ihko ennam kui ridad. - Pange tähtsele
kaarnaid, seft nemmad ei külwa, egga teika: neil
ei olle roa kambrit, egga aita, ja Summal toidab
neid ommeti: kui paljo üllemad ollete teie, kui
linnud? - Agga kes on teie seft, kes omma mur-
rega enneft pitkuose peäle woib ^{ei} ~~ei~~ küünra jät-
kata? - Kui teie nüüd keigewärremat ei woib,
mis teie fuis murretfete mu asjade seft? - Pange
lillikesi tähtsele, küida nemmad kasvawad:
nemmad ei te tööd, egga ^{ei} kedra agga minna ütlen
teile: egga Salomon keige omma au fees es olle
mitte nenda ehtitad, kui üko neiftin ~~neiftin~~
natsift. - Kui nüüd Summal sedda rosto, mis
tämma waljal on, ja homme abjo wiofatakse, nen-
da ehtitab; kui paljo ennam teid, teie nödra-
ufklikkud. - Ja teie, ärge küöse mitte, mis teie
peate joma, ~~ehk~~ mis teie peate joma, ja ärge
möttelge ^{ei} kakfipiddi. - Seft sedda keik nouduwad
ma-ilma pagganad takka; agga teie isfa teab,
et teile sedda tarwis lähtäb. Ommeti nouduke Sum-
mala riki, ja sedda keik peab teile ^{ei} jure antama. -

ja feigewäggewam, kes patto ei jätta nuhles
matta.

XVII. Mikspärrast peame meie Jumma- 17
lat armastama?

Sepärrast, et temma on üpris wägga helde
ja armolinne, kes meile ihho ja hinge polest wäg-
ga paljo head on teinud, ja weel teeb.

XVIII. Kust tunnukse, ~~et~~ feigi Jummalat 1 et
süddamest kardab ja armastab?

Kui inimenne süddamest küsib, teik kirja
tööd mahajätta, ja head teha ja tännab Jum-
malat ka siis, kui Jummal hädda ja willetsust
temma peäle läkkitab. i Joan. 2, 3, 6.

XIX. Kelle peäle peame meie lootma? 17

Sure Jummal peäle. i Petr. 1, 13 - 21.

XX. Kuida peame meie Jummal 17
peäle lootma?

Ülle feige asjade, ennam kui ühhegi inimessesse
ehk warrandusse peäle. Euf. 12, 15 - 31.

XXI. Mis se on: Jummal peäle lootma?

Se on, süddamest Jummal jurest abbi otsi-
ma, ja kindlaste uskma, et Jummal tahhab ja
woib aidata. Ebr. 11, 17. 6. Rom. 4, 20. 21. ^{10. 40. b.}

*XXII. Kas inimenne woib ennese wäest
Jummalat ülle feige asjade karta, ar-
mastada, ja temma peäle lota?

Ei woi mitte, sepärrast peame meie Jumma 17
lalt allati pühha Waimo abbi palluma.

XXIII. Mis sellele lähkäh tarwis, kes Jummalat puab karta, armastada ja temma peäle lota?

Se peab õppima Jummalat ja temma pühha tahtmist õiete tundma. Kol. 1, 9-12.

fat XXIV. Kust õppime meie Jummalat tundma?

Jummala pühhas sannast. 2 Petr. 1, 19-20

17 XXV. Kuida õppime meie Jummalat õiete tundma?

17 Kui meie Jummalat sanna heal meel kuleme, ja kuusama keigest wäest se järrele ellada. Joan. 7, 17. Mat. 17, 18. Ap. T. 16, 14. Matt. 22, 27.

XXVI. Kas siis se, kes rummalusse ja patto sisse jääb ei woi Jummalat õiete tunda?

Ei woi mitte. 1 Joan. 2, 4. Joan. 3, 20.

Teine Käst.

Sinna ei pea mitte Jummalat omma Isanda nimme ilma-asjata sühho wõtma; sest Isand ei jätta tedda nuhtlematta, kes temma nimme kurjaste prugib.

*I. Küsf. Mis kelab Jummalat teise Käso sees?

Et meie ei pea mitte Jummalat omma Isanda nimme ilma-asjata sühho wõtma ehk kurjaste prugima.

*II.

Kol. 1, 9-12. Sepärraft ka meie fest päwaft, kui meie sedda olleme kuulnud, ei jätta meie mitte makha teie eest palwed teggematta, ja pallumatta, et teid peab täidetama temma tahtmisega tundmisega, keiges tarkuuses ja waimolikkos mõistmisega, — et teie nenda woiksite ellada, kui kobbus on Jofanda ees keige temma melebeako, ja wilja kanda keige hea töö sees, ja kaswada Jummalat tundmisega sees, — ja keige wäega wäggewaks sada, temma au wäggemoda, keiges kannatuses ja pitkas mees rõmoga; — Sedda isä tännades, kes meid on kolbawaks teinud, et meil piddi oofa ollema pühka rahwa parrandusest walguuse sees. —

2. Petr. 1, 19. Meil on üks kindlam protwetide fana ja teie tete hästi, et teie sedda täkhele pannete ~~xxx~~ kui üht künalt, mis pimmedas paikas paistab lenni, kui pääw wälja paistab, ja koidotäht toufse teie süddames.

Joan. 7, 17. Kui kegi temma tahtmisega järrele takkabi teha, se tunneb, kas se õppetuse Jummalast on ellik kas minna isseennest rägim.

Ap. T. 16, 14. Üks naene, Lidia nimmi, purpuri müüja Tiatira linnast, kes Jummalat teris, kullis peält, selle süddant teggi Jofand lasti, et ta sedda täkhele panni, mis Paulusest oöldi.

1 Joan. 2, 4. Kes ütleb: minna tunnen tedda, ja ei pea mitte temma kässofanna, se on wallelik, ja selle seis ei olle mitte tõdde.

Joan. 3, 20. Iggüks, kes kurja teeb, wiskab sedda walguust, ja ei tulle walguuse jure, et temma teggufid ei pea laidetama.

Mat. 3, 9. 10. Sellega kildame meie Jummalat ja
Isa, ja sellelammaga ^{leifon} sajatame meie need inni-
mesed, kes Jummalat sarnatseks on saanud. —
Üksteist suust tulleb wälja õnnistamine ja
sajatamine; se ei pea, mo wennad, nenda
mitte ollema.

5, 9. Ärge ^{ei} õhkage mitte teine teise wasto,
wennad, et teid hukka ei moista: wata, kok-
tomoistja seifab urse ees.

1 Petr. 3, 10. Kes ello takkab armaotada, ja wäid
päiwi näska, se waigistago omma keelt kurja
eest, ja ommad ^{ei} mōkkad ^{ei} kawawalust räkimaft.

Mat. 5, 44. 45. Armaotage ommad wiikamehed,
õnnistage neid, kes teid ärrawannuwad, tekse
bead neile, kes teid wiikawad, ja palluge nen-
de eest, kes teile tige tewad, ja teid takka-
kiufawad, — et teie woikfite sada omma isa
lapfiks, kes taewas on; sest temma lasfeb
omma päikeft kurjade ja beade ülle tousta,
ja lasfeb wiikma saddada õigede ja üllekok-
tuoste peäle.

1 Petr. 3, 8. 9. Olge keik üksteemeleliofed, ^{ei} ärda me-
lega teioste wasto, wendade armaotajad, siidameft
balledad, labked — Ärge makske mitte kurja
kurjaga, esk lõimamift lõimamisega, waid se
wasto õnnistage, sest et teie teete, et teie seks ollete
kutfutud, et teie õnnistamift peate parrima.

*II. Mis on Jummal nimmi?

Jummal isse, temma pühha saana, pühhad sakramentid, ja keik, kust tedda tunnukse, otsego innimenne ommast nimmest tunnukse.

III. Kuida wöttab innimenne Jummal nimme ilma asjata suhho?

Kui innimenne Jummal nimme jures ^(needma) ~~neab~~ ^{huult.} ~~wannub~~, ^{kuulda} lausub, waltetab ja pettab. ^{kuulda}

IV. Kuida wöttab innimenne weel Jummal nimme asjata suhho?

Kui innimenne keige tühja asja jures õppib Jummal nimme kurja wiisi pärrast nimmetama, ja ütleb: Issa! Poioke! pühha ristike! Jesus Kristus hoidko ja keelgo! Jummal sedda teab, minne Jummalal kätte! n. t. s.

V. Mis se on: Jummal nimmi jures needma?

Se on, kui innimesed isse ennaste ehk teiste peäle kurja palluwad, üteldes; nuh helgo mind Jummal; Jummal nähko'ja maksko temma kätte. Jak. 3, 9. 10. 5. p. 9. s. I Peetr. 3. 10.

VI. Mikspärrast on needminne kurri?

Sepärrast et Jummal ei tahha meie egga liggimesse nuhtlust; waid et meie isse ennese keiis de innimeste, ja ka omma waenlaste eest peame palluma. Matt. 5, 44. 45. I Peetr. 3, 8. 9.

VII. Kelle sarnane on se innimenne, kes omma liggimesse peäle kurja pallub?

Temma on selle sarnane, kes teistele auto ^{gurbu} ~~lae~~ wab, ja isse sisse langeb. Esa. 7. 10.

1) Jummal nähko temma kätte, Gott ^{VIII!} ~~hauke~~ ^{ihu!}

VIII. Mis se on, Jummalala nimme jures wandma?

Se on, kui innimenne Jummalat kutsub tunnistajaks keige tühha asja jures, ja ütleb: se on Jummalasteest, ehk: Jummal aita tõssi! Jak. 5, 12.

IX. Mis meie Issand Kristus sest õppetab?

Matt. 5, 37. Teie kõnne olgo jah, jah; ei mitte, ei mitte, agga mis ülle sedda on, se on fest rüggedast.

X. Kas süis ial ei sünni wanduda?

Jah sünnib, kui innimenne wannub Jummalala auuks ja liigimese heaks, ja kohtowannemad temma peäle pannerjad, et ta peab wanduma.

XI. Mis se on: Jummalala nimme jures lausama?

Kui innimenne Jummalala sanna, Issa meie ehk mu palwe läbbi tahhab hawo ehk haigust parandada, ja ärrakaddunud asjad jälle leida.

XII. Mikspärrast nimmetakse sedda lausmisseks?

Sepärrast, et Jummal sedda omma sonno sees ep olle käsknud, egga tootanud sel wiisil aidata.

XIII. Mis se on: Jummalala nimme jures walletama ja petma?

1) Kui innimenne Jummalala sanna kurjaste ja teist wiisi ärrafelletab, kui kohhus on, ja sedda ussub ja õppetab, mis Jummalala sanna ei õpeta. 2 Kor. 2, 17. 1 Tim. 6, 20.

2) Kui innimenne kuleb Jummalala sanna, ja ei te se järrele. Jak. 1, 22-26. Luuk. 8, 14.

3) Kui temma ka käib Jummalala sannale ja palub Jummalat, agga jääb ommeti omma pattuse

Fak. 5, 12. Keigeennamiste, mo wennad, arge wanduge mitte ei taewa, egga ma jures, egga mu wandega; agga teie Fak, olgo jak; ja ei mitte, olgo ei mitte, et teie kosto alla ei lange.

2. Kor. 2, 17. Meie ei olle mitte kui mitto, kes Jumma la fanna seggawad, waid kui selgest melest, ja kui Jum mala seest, Jummalas ees, rägime meie Kristusese.

Fak. 1, 22-26. Olge fanna teggiad, ja ei mitte üks päinise kuuljad, et teie walle mõtle misse läbbi ennaft ei petta. - Teie kui kegi on fanna kuulja, ja ei mitte teggia, se on felle mekste fannane, kes omma isko: likko pallet peeglis katsub. - Teie ta on ennaft katonud, ja ärralainud, ja seddamaid ärraun: nustanud, mis fuggune temma olli. - Agga kes wabbaduse teie käso fise kummardades watab, ja felle jure jääb, se fannane ei olle mitte un: nustaw kuulja, waid teoteggia, se fannane on wast õnnis omma teggemise se. - Kui kegi teie seest arwab Jummalas tenis ollewad, ja ei tallitse mitte omma keelt, waid pettal oma süddant, felle Jummalas tenistus on tükkine.

Luk. 8, 14. Mis otkakatte sekka kukkus, need sinnafted on need, kes kuulwad ja lähtä: wad omma töle, ja neid lämmatakse ärra ma: ilma murrest ja rikkuosest ja se fannane se ello kimmudest, ja ei kanna walmist wilja. -

Matth. 7, 21. 22. 23. - Ei sa keik, kes minno wasto ütleb: Jofand, iofand, taewariki; waid kes teeb minno Jofa tahtmist, kes taewas on. - Paljo ütlewad minno wasto felfammel pä: wäl: Jofand, iofand, eks meie olle finno nimmel prokweti wifil räkinnud, ja fino nimmel kurjad waimud wälja aianud, ja finno nimmel paljo wäggewaid teggufid teinud? - Ja siis tunnistat minna neile: Minna ei olle teid ellades tunnud, taggenege minnuft ärra, kes teie üllekopto tete.

2 Mos. 20, 7. Sinna ei pea mitte Jekowa omma Summala nimmi ilma arojata sukko wõtma: sest Jekowa ei pea tedda mitte ilma süta, kes temma nimme ilma arojata sukko wõttab. -

Matth. 12, 36. 37. Agga minna ütlen teile, et innimehed peawad arro teggema kosto päwal iggäükkest tüpsjast lannast, mis nemmad on räkinnud. - Sest finno lannuust peab find õigeks arwatama, ja finno lannuust peab find bukkamoiwõtama -

Matth. 23, 2. Teie suur üllekokkus teeb lakkutuust teie ja teie Summala wakkele, ja teie pattud petwad temma palle teie sest ärra, et ta ei wotta kuulda.

Rom. 7, 23, 24. Ma tunnen teist käöks omma liixmete fees, se panneb mo mela käöso wasto, ja wõttab mind wangi patto käöso alla, mis mo liixmete fees on. - Oh minna willetto innimenne! kes peastab mind fellefinnatse surma ikkuust?

Ebr. 12, 1. Sepärraust, et meil ni suur bulk tunnistajaid meie umber on kui pilwed, pangem meiegi maksa keik koormat, ja sedda patto, mis kowawaste meie umber seisab, ja jookkem kannatusse läbbi sedda woido jooksmist, mis meile seätud.

1 Joan. 5, 4. Keik, mis Summalast on fündinud, wõidab ma ilma ärra, ja meie usk, se on se woimus, mis ma ilma on ärrawoitnud.

tuse ja rummala ello sisse, tootab ikka omma
ello parrandada, ja ei kiusa ommeti se järrele
mitte tehha Matt. 7, 21. 22. 23.

XIV. Redda pettab sähherdune inni *fuligoude*
menne?

Temma pettab isse-ennast ja keil, kes temma
sanna wotwad kuulda. Zak. 1, 22-25. *f. 8. 44. b.*

XV. On se siis wägga raske pat: Jumma
la nimme ilma asjata suhho wotma?

Jah on, sest Jummal ähwardab tedda mitte *droofu*
nuhtlematta jätta, kes temma nimme kura
jaste prugip. 2 Mos. 20, 7. Matth. 12, 36. 37.

XVI. Mis käsib Jummal siin teise
kässo sees?

Et meie tedda keige hädda sees peame appi
hüüdma, palluma, kütma ja tännama.

XVII. Mis on ühhe wagga inimesses
keigesurem hädda?

Patto hädda; sepärrast pallub temma Jum
malat allari, et Jummal tahhaks tedda pattust
peästa. Jes. 59, 2. Rom 7, 23. 24. Ebr. 12, 1.

XVIII. Kas Jummal tahhab meid
pattust peästa?

Ja temma tahhab ja woib meid pattust peäs
ta. 1 Joan. 3, 8. Saks on Jummal Poeg
ilmunud, et temma kurrati tööd piddi ärra
rikkuma.

XIX. Kuida peästab Jummal neid pat
tust kes tedda süddamest palluwad?

Temma annab neile woimust patto peäle, et
nemmad ikka patto wasto pannewad. 1 Joan. 5, 4.

XX. Kas siis keikide innimeste palwed Kristus ja tänno on Jummalale mele pärrast?

Ei olle mitte, waid ükspäinist nende palwed on Jummalale mele pärrast, kes pattust pöörwad ja Jummalale sanna kuulwad. Jes. 1, 15. 16. 17.

XXI. Kelle palwed ei olle mitte Jummalale mele pärrast?

Nende palwed ei olle Jummalale mele pärrast, kes omma patto ja rummalusse sisse jäwad, Joan. 9, 31. Meie teame, et Jummal paratusid ei tule waid kui keegi Jummalakartuslik on, ja teeb temma tahmist, sedda tuleb temma. Jaq 4, 3. Matt. 6, 7.

Kolmas Käst.

Sinna pead pühhapäwa pühbitsema.

I. Küsi. Mis käsib Jummal kolmandama kässo sees?

Et meie peame pühhapäwa pühbitsema.

II. Mis sagguse päwa on Jummal pühhapäwaks seadnud?

Kui Jummal tuepäwaga keik asjad sai lonud, hingas temma seitsmel päwal, ja käs kis seitsme päwa pühbitseda lomisise tö mälletusseks. 2 Mos. 20, 8 = II. Ebr. 4, I = II.

III. Kas siis meie pühhapäaw weel on se seitsmes päaw?

Ei olle mitte. Gest kui meie Issand Jesus

Krist

Jef. 1, 15. 16. 17. Ja kui teie ommad käed wäljalautate, boian ma ommad filmad teie eest warjul; kui teie ka mitte palwed loete, ei kule ma mitte: teie käed on täis werrefüüd. — Põrke ennaft, puskasta-ge ennaft, laatke ommad kurjad teud mo filma eest ärra, seiske kurja teeggemaft. — Öppige tead teggema, nõudke, mis kokkus.

Fak. 4, 5. Teie pallute, ja ei ja mitte, sepärraft et teie palwaste pallute, nenda et teie jedda omma kimmude leeo woixfite kullutada.

Matt. 6, 7. Agga kui teie Jummalat pallute, ei pea teie mitte paljo lobbifema, nenda kui pagganed, sest nemmad arwawad, et neid kuultakse omma paljo lobbifemise pärraft.

Mark. 16, 2. Eofimesofel nädala päwal tullid
nemmad wägga warra päwa toustes kawa jure.

Luk. 6, 46, 49. Siiks teie mind hüate: Tojand, isjand!
ja ei te mitte, mis ma ütlen? - Kes kuleb ja ei te
mitte, se on ükbe innimesofe farnane, kes ponet et-
bitas ma peäle ilma alluofeta, ja wotao ^{man} wotao käis
temma peäle, ja seddamaid langes ta mabha, ja se
koia lagguminne olli fuur.

Rom. 12, 1, 2. Sepärraft maenitfen minna teid, winnad,
Fummala jure juddamelixko ballastuofe läbbi, et teie
annate omad ikkud ellawaks, pübbako ja Fum-
mala melepärrariofeko okwriko, se olgo teie moift-
lix Fummala-tenistus. - Fäärge wotke mitte sefin-
natse ma-ilma farnatfed olla; waid muutke
ennraft omma mele uendamiofe läbbi, et teie woi-
fite katfuda, mis Fummala kea, ja melepärra-
linne, ja täis tahtminne on.

Fak. 1, 26. Kui kegi teie seast arwob Fummala
tenia ollewad, ja ei tallitse mitte omma keelt, waid
pettab omma juddant, selle Fumala tenistus on tübbine.

Kristus omma kalli surmaga meid sai lunnastanud ja kolmandamal päeval ülestõusnud seadis pühha risti, koguodus nädala esimesse päeva pühhapäwaks, meie Isanda Jesusse Kristusse kalli lunnastamise ja ülestõusmise mälestuseks; ja se on nüüd nädala esimesenne päew, mis meie pühhapäwaks hüame. Mark. 16, 2.

IV. On siis weel teist pühhapäiwi?

Jah on, Nellipühhi, Joulo-ülestõusmise, ja muid teist pühhasid. Ap. T. 2, 1. 1 Puk. 2, 10, 11. 2 Tim 2. 8.

V. Mikspärrast on need teised pühhad seatud?

Sepärrast, et meie neil päiwil koguodusse sees teine teisega peame ennaste melle tulletama sedda, mis Jummal meile, ja teistele on head teinud.

VI. Mis se on: pühhapäwa pühhitsema?

Se on, keik muud argipäwa tööd mahajätma, jutlust ja Jummal sanna pühhas pidada heal meel kuulma ja õppima, ja Jummal armo läbbi omma ello se järrele parrandama. Luk. 6, 46. 49. Rom. 12, 1. 2.

VII. Kas siis se, kes omma ello süddamest ei parranda, pühhapäwa pühhitseb?

Ei pühhitse mitte, waid temma kogaub Jummal nühilust ennese peäle, et temma kuleb Jummal sanna, ja ei holi sest mitte. Jak. 1, 26.

VIII. Kas siis meie ei pea muil päiwil ka Jummal sanna tähhele pannema?

Jah ^{õpetandis} kowwaste peame igapäew Jummal sanna

sanna tähhele pannema, me'es viddama, ja omma ello allati parrandama. Kol. 3, 16.

IX. Mikspärrast kästakse siis, et meie peame pühhapäwa pühhitsema.

Sevärrast, et meil argi päwal ka muud ontet gemist; siis on Jummal heldest armust meie wostto keige pühhapäwa seadnud meie hinge heaks, et meie sel päwal woime õppida. mis keigel nõddalal meie parrandamiseks tarwis on.

X. Eks siis sest sa kü, kui innimenne Jummal sanna kõrwadega kuleb?

Ei mitte; waid sepärrast peab iggäiks, kes puab hinge õnne Jummal sanna kuulma, et temma omma ello woiks parrandada Matt. 7, 26. 27.

XI. Kuida woib innimenne omma ello Jummal sanna järrele wärrandada?

Kui temma Jummal sannast õiete õppib omma patto hädda, ja mis ial kurri on, tundma ja ommast Issandast Jesussest abbi otsima.

XII. Mikspärrast peab innimenne Jesusse jurest abbi otsima?

Sevärrast, et temma tabbob ja woib patto peäle woimust sata keikile, kes süddamest teddas palluwad?

XIII. Mis kelab Jummal kolmandama käsko sees?

Et meie ei pea mitte jutlust ja Jummal sanna põlgama. LuK 10, 16.

XIV. Kes põlgab Jummal sanna?

1) Kes Jummal sannast ei holi, ja ei tabba sedda kuulda, ei õppida egga se järrel ellada.

2) Kes tullewad jutlusi ja Jummal sanna kuul-

Mat. 3, 16. Kristusse Janna ellago rohkete teie sees
klige tarkusse sees; õppetage ja maenitsege iseen-
nast mängi- ja ritusse - lauludega ja mu waimo-
likko lauludega; laulge kauniste Jofandale ommas
fiddamees.

Mat. 7. 26. 27. Jggauko, kes needfinnatfed minno fan-
nad kuleb, ja neid ei te, tedda peab jölleda
mekke farnatseko petama, kes omma kodda liwa
peäle ehitanud; - ja raske laddo tulli makka,
ja wolas wesi tullu, ja tuled pukkufid, ja loid
waoto sedda kodda, ja temma lango mekka, ja
temma langminne olli fuur. -

Luk. 10, 16. Kes teid kuleb, se kuleb mind, ja
kes teid ärrapölgab, se pölgab mind ärra; agga
kes mind ärrapölgab, se pölgab sedda ärra, kes
mind on läkkitanud. -

Room. 2, 17-24. Ja tunned temma (Jummala)
tastmist, ja et ja käsus olled õppetud,
katfud sinna, mis ei fänni ühte käsloga.
Ja arwad isfeennaft ollewad fõggedatte jub-
kataja, nende walguose, kes on pimmeduo-
fes, - Jummalatte jubkataja, wäetimate
õppetaja, kellel on tundmise ja tõe õppe-
tuose näggo käso. õppetusfes. - Kes sinna
nüüd teist õppeta, eks ja isfeennaft
ei õppeta? kes ja kulutad, et ei pea war-
rastama, eks ja isfe ei warrasta? Kes
ja ütled, et ei pea abbiello ärrarikku-
ma, eks ja abbiello ärra ei rikku? ful
on birm woõraste jumalatte eest, eks ja
isfe ei rifu pühka asjo? - Kes ja käofust
kiitled, eks ja isfe ei teota Jummalat
käso ülleaftmise läbbi? Jest Jummalat
nimmi leidetakse teie pärraft paggenatte
leas, nenda kui kirjatud on. -

kuulma; agga nemmad witawad omma aega tüh ^{si Zait utu}
 ja juttudega, lobbisewad, maagamad ehk tewad ^{tribon.}
 muud wallatumat tööd kui Jumala sana kuulatakse. ^{übrunifig}

3) Kes küi hästi sedda loewad ja kuulwad, ag-
 ga warri unustawad, lähhawad kõrtsso ehk mu-
 paika, lakkuma, riidlema ehk muud kurja tööd ^{suigun.}
 teagemas. Luk. 8, 1.

**XV. Kas siis need ka põlgwad Jumala
 sana, kes sedda õppiwad ja moisi-
 wad sest paljo lobbiseda?**

Jah need põlgwad ka Jumala sana, kes
 paljo sest moistwad lobbiseda, agga omma ello ei
 wotta se järrele aiada. Rom. 2, 17-24.

XVI. Mis keeltakse weel pühapäwal?

1) Keik tööd, mis argipäwal tehakse, ja keik
 mu tööd mis kelad, et innimenne Jumala san-
 nast ei woi õiget kasso sada. Luk. 10, 40-42.

2) Keik patto tööd kumbed ja kõmed, kui on:
 liaste joma, ehk teistele andma liaste jua, taule. ^{zumlan.}
 ma, riidlema, ja muud sellesuggused kurjad wiisid.
 Ewes. 5, 18-19. Kol. 3, 8.

**XVII. Kas siis patto tööd ei keelta
 ärgipäwal?**

Jah kowwaste keeltakse patto tööd iggal aial,
 sest et se, kes patto teeb, on kurratist. 1 Joan. 3, 8.

**XVIII. On siis pattud pühapäwal sure-
 ma nuhtlusse wäärt?**

Jah on, sepärrast et se pääw on meie hing-
 õppetusselts ja parrandamisselts seätmud, ja üks
 wallato innimenne prugib sedda päwa omma hin- ^{nüffuul}
 ge hnikatussels. Joan. 12, 48. Luk. 12, 47. ^{ciif.}

XIX. Kas siis keik tööd keeltakse?

Ei keelta mitte.

XX. Mis tööd ei keelta mitte pühapäwade sees. (päwal?)

Keik sedda tööd ei keelta mis tehakse Jummalala fanna ja kässo järrele. Luk. 6, 9.

XXI. Mis tööd tehakse Jummalala kässo järrele?

Keik tööd, mis tehakse meie tarwidusseks, ja liigimesse abiks, kui on: roga teggema ei mitte liaks, waid ni paljo, kui ihho toidusseks tarwis lähhäb, haigid katsma, tulle kahjo, weehädäda, ja keige mu hädda sees liigimest aitma, n. t. f. Matt. 12, 1-3. 10. 11. Luk. 13, 10-16.

Neljas Käst

Sinna pead omma isaja omma emma auustama, et sinno kässi hästi käib, ja sinna kawa ellad Mea peäl.

*I. Mis kässib Jummal neljandama kässo sees?

Et meie peame omma isja ja omma emma auustama.

*II. Kes on meie isja ja emma?

Meie lihhased wannemad ja keiksuggused wannemad, kes isja ja emma asemel on; sest Jummal ei arwa ükspäinis neid meie wannemaks, kes Meid sunnitawad ja kaswatawad; waid isja ja emma asemel on keiksuggused wannes

Ebr. 12, 9. Peälegi on ^{51. a.} meile meie lihhafed isjad
kirmotaiako olnud, ja meie olleme neid kart-
nud, eko meie palio ennam ei tahha wai-
mude isja fanna kuulda, ja ellada?

Ewef. 6, 1. 2. 3. Lapsed, kuulge omma wannematte
fanna Isjanda sees: sest se on õige. - Auusta
omma Isja ja emma, (se on esimesse kaso-
fanna tootusfega). - Et sinno käsfi woiko
hästi käia, ja sinna woiksid kaua ellada
ma peäl.

Rom. 13, 1. Igga hing beitko ennaft üllematte
alla, kellel keige üllem meelwald on, sest
üllemaid ep olle muido kui Jummalast;
agga kes üllemad on, need on Jummalast
seätud.

1 Petr. 2, 18. Teie fullafed, kuulge keige kartusfega
omma isjandatte fanna, ei mitte ükospäinise
beade fanna, kes järrele andwad, waid ka
nerde tiggedatte fanna.

Apostl. Teg. 5, 29. Jummal fanna peab ennam
wotma kuulda, kui innimeste fanna.

nemm ad, kunningad, kohto-wannemad, moisa-
ga leiwa-wannemad, õppetajad, ja kes meid ko-
lis õppetawad. Ebr. 12, 9. Kalat. 4, 19.

*III. Mis on se: wannemad auustama?

Se on: wannematte sanna kuulma, neid
armsaste ja kalliste piddama, ja nende messe
pärrast teggema. Ewes. 6, 1. 2. 3.

IV. Mis pärrast peame meie wannemad
auustama?

Sepärrast, et wannemad Jummalast on seätud,
ja Jummal a stemel on, ja et se Jummal auuks
sunnib, kui meie neid auustame. Rom. 13, 1.

V. Kuida peame meie wannemad
auustama?

Ommas süddames peame meie neid armsaste
ja kalliste piddama, ja omma sanna ja teoga
nende mele pärrast teggema. Sir. 3, 9. 15.

VI. Kas peame ka need wannemad auus-
tama, kes waljud on? *Arvuy.*

Jah peame. 1 Petr. 2, 18.

VII. Kui wannemad peaksid käskma, mis
kurri on, kas meie siis peame nende
sanna kuulma?

Ei pea mitte. Siis peame meie Jummal
sanna ennam kuulma, kui inimesse sanna. Apost.
Tegg. 5, 29. Matt. 10, 37. 1 Peetr. 1, 18.

VIII. Mis pärrast peame meie wanne-
matte sanna kuulma?

Sepärrast et Jummal sedda tahhab ja käs-
sib; kes nüüd hea melega ja Jummal sanna
pärrast wõttab wannematte sanna kuulda, tedda
arwab

arwab Jummal ommaks sullaseks, ümmardajaks ja lapses. Ebr. 13, 17. Ewes. 6, 6.

*IX. Mis tootab Jummal neile, kes sannakulelikud on?

Jummal tootab, et nende käsfi peab hästi käima, ja et nemmad kaua peawad ellama Ma peäl. Ewes. 6, 2. 3. *V. S. a.*

X. Kas siis keikide sannakuuljatte käsfi käib hästi?

Ja käib hästi Jummal tahtmissse, et kül mitte keikide inimeste mõtte järrel. Rom. 8, 28.

XI. Kelle käsfi käib siin hästi inimeste arwates?

Nende käsfi käib hästi inimeste arwates, kes rikkad ja sure au sees on, ja kellel hea põlle on siin ihmas. 144. Paul. 11, 15. s. 1 Joan. 2, 15-17.

XII. Kelle käsfi käib hästi Jummal tahtmissse järrel?

Nende käsfi käib hästi Jummal tahtmissse järrel, kes rikkust, au, ja kurjad himmud põlgwad, kes omma risti iggapääw ennasse peäle wõtwad, ja Jeesuse mele pärrast ellawad. Mark. 10, 29. 30. Rom. 8, 13. Matt. 11, 29.

XIII. Kuida woib nende käsfi hästi käia, kes ommad kurjad himmud peawad lammatama, ja iggapääw omma risti ennaste peäle wõtma?

Nenda käib nende käsfi hästi, et keik tulleb hinge heaks ja õnneks, kui nemmad järgeste omma kurja himmude wasto wannerwad. Rom. 8, 28. *1. kor.*
1 Paul. 1, 2. 3. s. 2. Kor. 4, 17. 18.

Elr. 13, 17. Kuulge ommad juhkataiad, ja wõrke nende janna; sest nemmad walwawad teie hingede eest, nenda kui need, kes wastuft peeswad andma, et nemmad sedda römoga tewad, ja ei mitte õskades; sest teil polle sest mitte kaaso.

Rom. 8, 28. Meie teame, et keik heaks tulleb neile, kes Jummalat armastawad, kes temma enne petud nou läbbi on kutsutud.

i Joan 2, 15-17. Ärige armastage mitte ma-ilma, egga sedda, mis ma-ilmas on; kui kegi ma-ilma armastab, selle fees ei olle mitte Jsa armastust. - Sest keik, mis ma-ilmas on, lühha himmo, ja ello kõrkus, ei olle mitte islast, waid se on ma-ilmast. - Ja ma-ilm läbbäb hukka, ja temma himmo; agga, kes Jummalat tahtmist teeb, se jääb igga-weise.

Rom. 8, 13. Kui teie lühha järrele wottate ellada, siis peate teie surrema; agga kui teie waimo läbbi ihho teud wottate surretada, siis peate teie ellama.

Tark. 4, 7-14. Kui üks õige, enneaego furreb,
fiis on temma hingamisfes. - Sest aus wannadus
ei olle fe, mis mitmeaastane on, egga sedda ei
tulle arwata aastade arro järrele. - Agga mele
moistus on innimestele balli juuste eest, ja
ilmawiggata ello on wanna ea näggo. Et tem-
ma. - Et temma Jumala mele pärraft olli, fiis
armastati tedda: ja et temma pattuste fe-
as ellas, on temma ärrakorristud. Temma
on ärrawoetud, et kurius ei piddand
temma moistust muutma, egga kaerwalus
temma hinga petma. Sest tiggedusfe muun-
daminne kattab pimmedusfega sedda, mis
hea on, ja fe hulkaia himmo pörab
wagga meelt teifiti. - Et temma on täi-
este waggaks janud, on temma natto-
kesfe aiaga palio aego täis janud.
Sest temma hing olli Isfanda mele pär-
raft, sepärraft fatis ta tedda tiggedusfe
seest ruttuste ärra.

XIV. Kas siis keik sannakulelikkud kaua
ellawad Ma peal?

Ei ella mitte. *g. a. f. u. n. t. o. m.*
Eart. 4, 7-14.

XV. Mikspärrast korristab siis Jummal *u. i. f. o. r. r. i. s. t. a. b.*
monningad sannakulelikkud warrre *u. i. f. o. r. r. i. s. t. a. b.*
minne siit ilmast ärra?

Sepärrast, et nemmad ei pea ueste kurja pat-
tusse seltsi sekka sattuma ja hukka sama. *u. i. f. o. r. r. i. s. t. a. b.* } selts, i. o. p. n.

XVI. Dns siis Jummal tootus ilma-
asjata? *u. i. f. o. r. r. i. s. t. a. b.*

Ei olle mitte, sest tõssine Jummal teeb ikka
tõeks, mis temma tootab. 2 Kor. 1, 20.

XVII. Kui keige sannakulelikkude kässt siin
ilmas ei käi hästi, ja keik kaua ei ella,
kuida Jummal tootus saab tõeks?

Jummal tootus saab tõeks ei mitte innimes-
te, waid Jummal tahtmissse järrele.

XVIII. Kuida siis se tootus saab tõeks
Jummal tahtmissse järrele?

Kui temma tunneb omma lastele sedda parres-
ma ollewad, siis annab temma neile aialikko hea
põlwe asemel iggawest rõmo, ja hea põlwe hinc-
ge polest, ja aialikko pitka eg asemel annab Jum- *L. a. b. o. u. t. z. i. t.*
mal iggawest ello, ja nende saab temma tootus
ommeti tõeks. Rom. 2, 6. 7.

*XIX. Mis kelab Jummal neljandama
kässo sees?

Et meie ei pea omma wannemid ja isan-
did põlgama ega wihhastama.

XX. Kes põlgab ommad wannemad?

Se põlgab ommad wannemad, kes neist ei *u. i. f. o. r. r. i. s. t. a. b.* } *u. i. f. o. r. r. i. s. t. a. b.*
hoe *u. i. f. o. r. r. i. s. t. a. b.* } *u. i. f. o. r. r. i. s. t. a. b.*
u. i. f. o. r. r. i. s. t. a. b.

afinglan. holi, se, kes kurja kõnne nende peäle tõstab, *soi*
lehtu. mab ja teotab neid.

XXI. Kes wihhastab wannemad?

kollewinny Need wihhastawad wannemad, kes kangekaels-
 sed on, ja ei te mitte, mis kätakse.

sofjan *XXII. Mis ähwardab Jummal neile, kes
ja wannemad põlgwad ja wihhastawad?

awjellon Salomoni kuningaga Opyetusse sannade rama-
andfuiton tozo Peat. 17. salm sõldakse: Sedda silma, mis
awer. ista irwitab, ja ei tahha emma sanna kuulda,
 peawad kaarnad jõe äres wäljanokkima, ja
 kotta poiad sedda ärrasõma. 5 Mos. 21, 18, 21.

XXIII. Kas siis sesinnane nuhtlus tulleb

ji keikide peäle, kes wannemad põlgwad?
 Et tulle kül se nuhtlus keikide põlgjatte peäle.

XXIV. Ons siis Jummal ähwarda- minne ilma asjata?

unufuul Ei olle mitte; sest tõssine Jummal läkkitab
 mondaford ka muud nuhtlust nende sannakuul-
 matta laste peäle siin ilmas, ehk pärrast igga-
 wesse pina, ja se on weel raskem nuhtlus. —

Wies Käst.

Sinna ei pea mitte tapma.

*I. Mis kelab Jummal wiendama
 kässo sees?

Et meie ei pea mitte tapma.

*II. Redda meie ei pea mitte tapma?
 Ei omma liggimest egga isse ennast.

Eiões. 4. 26. 27. Olge wiisafed, agga ärge teke mitte
pattu. - Ärge laake päwa loja minna omma wiis-
hastamiofe ülle, ja ärge andke maad kurratile.

III. Kes on meie liggimenne?

Keif inimessed, olgo tutwad ehk woöbrad, olgo söbrad ehk waenlased. *Luk. 10, 29-37. Kõnnefog. Jõuwaik.*

IV. Mitmesuggune on tapminne?

Reljasugaune.

(1) Süddamega, kui inimenne tahhab heal meel teisel kurja tehha, ja tedda wihtab.

(2) Valle ehk näoga, kui temma liggimesse peäle le wihta pärrast woöriti watab, et ka wihta temma pallest tunnukse; ehk kui ta heldeste teise peäle watab, agga kurja ommas süddames temma peäle mõtleb. *Isaial 59, 18-19. Jõuwaik.*

(3) Kelega, kui temma tedda sõimab, testab laidab, ja kurja temma peäle pallub. *Kõnnefog. Jõuwaik.*

(4) Käega, kui ta tedda süta ehk sü pärrast waeseks pekfab, ja kirwe, moöga, püssi ehk mu riistaga tedda foggone surnuks lööb. *Matt. 5, 21. 22. 4 Mos. 25, 15-21. Jesa 59, 3.*

V. Kuida tappetakse muil wiisl?

Kui kegi omma liggimest sunnib liaste joma, ehk panneb wägga raske tõ temma peäle, ehk ei aita liggimest hädda sees, n. t. f. *Jõuwaik.*

VI. On siis keif wihta keeltud?

Keif mu wihta on keeltud; agga se wihta on ükspäinis hea, kui kegi on wihtane patto tõ peäle, misga Jummalat wihtastakse. *Ewes. 4, 26. 27.*

VII. Kas siis kohtowannemad tewad wiendame kässo wasto, kui nemmad kästwad kurjateggiad nuhhelda ehk hukkata? *Kõnnefog.*

Ei te kohtowannemad mitte wiendama kässo wasto, kui nemmad kästwad kurjateggiad nuhhelda, *Kõnnefog.*

helda ehk hukkata, sest et Jummal isse sedda on
Kästaud. Rom. 13, 4. 3 Mos. 24, 17 19.

*VIII. Mis feeltakse weel wiendama
käso sees?

Et meie ei pea omma ennese egga omma liggis
messe hinge tapma.

IX. Mis pärrast feeltakse ka hinge
tapminne?

Sepärrast et hing paljo kallim on kui ihho.

X. Kuida tappetakse liggimes e hinge?

adulterium
Kui innimenne Jummal tahtmist ei moista,
ja arwatelleb omma rummala ja pattuse ello läb-
bi ka teist nenda ellama; sest se peäle tulleb igga-
wenne surm. Matt. 18, 6. 7. 5 Mos. 13, 1-18.

XI. Mis käsis Jummal wiendama
käso sees?

Et meie peame omma liggimest aitma, ja
temmale head tegegema keige ihho hädda sees.

Jes. 58, 7. 8. 9. Jak. 2, 15. 16. 1 Jo. 3, 16.

XII. Mis on ihho hädda?

peadru, pealõu
meelant
wõlfis
Keil suggune haigus, wigga ja hädda mis ial
liggimessele woib sündida, kui temma on allasti,
wangis, tulle ehk wee hädda sees, kui temmal
janno, nälg, ehk muud middagi waig on.

XIII. Kuida peame meie liggimest
aitma?

Hea melega, ja keigest süddamest.

XIV. Kas siis se ep olle mitte Jummal
mele pärrast, kui kegi pahha melega
aitab?

Kugi kegi pahha melega aitab, se ep olle mitte

Matt. 16. 6. 7. Käs pakkandab ükste neistfinnatfist
pistokosfist, kes minno jõle ukwad, sel on parrem,
et ~~we~~ weoki-kiowi temma kaela peako podama
ja tedda ärraupputadama fuggawama merre kob.
ta. - Hädda ma-ilmale pakkanduste pärraft;
left pakkandused peawad tulles, agga hädda
felle innimesele, kelle läbbi pakkandus tulleb.

1 Kor. 8, 12. Kui teie nenda wendade wasto
patto tete, ja nende nõdra süddame-tunnis-
tuft kawate, siis tete teie patto Kristusse
wasto.

Luk. 22, 32. Sinna olen sinno eest pällunud,
et sinno usk ei pea ärralõpsma, ja kui ja pär-
eest laad ümberpöörnud, siis kiinnita ommad
wennad.

Zummala mele pärrast; waid Zummal arwab sedda nenda, kui ep olleks temma liggimest mitte äitnud. I Kor. 8, 12. 9 peat. 7, salm.

XV. Mis on hinge hädda?

Hinge hädda on sepat, kui innimenne jääb elama omma patto sees, ja ei pea mitte õiget murret omma hinge eest. Ewes. 4, 18, 19.

XVI. Eks Zummal ükspäinis ei aita hinge ehk patto hädda sees?

Zummal ükspäinis aitab meid pattust ehk patto hädda seest nenda, et temma woimust ja wäge annab patto peäle, et meie woime patto wästo panna. Ewes. 3, 16. 17. I Joan. 5, 4 Rom. 8, 13.

XVII. Kuida woib siis innimenne teine teist hinge hädda sees aidata?

Nenda, kui temma esmalt isse süddamest pattust põrab, woib temma omma wagga ello ja sanno läbbi omma liggimest maenitseda, et temma ka woiks pattust põrda. Luk. 22, 32.

Kues Käst.

Sinna ei pea mitte abbiello ärvarikkuma.

*I. Mis kelab Zummal kuendama kasso sees?

Et meie ei pea mitte abbiello ärvarikkuma.

II. Kas siis Zummal siin kelab abbiellorikkimest ükspäinis?

Ei kela mitte ükspäinis abbiellorikkimist; sest Zummal watab innimesse süddame sisje; sepärrast

Kelab temma siin keik sedda, kust üks rop ello ja abbiellorikminne tulleb. Ewes. 5, 3-7.

*III. Mis siin ülleüldes keeltakse?

(1) Keik roppud himmud, (2) keik roppud kõn-
ned ja laulud, (3) hora- ja pordo- ello, (4) ab-
biellorikminne, (5) laiskus, (6) laigominne ja
prassiminne, (7) Ma- ilma lust ja rõõm.

IV Misjuggused on need roppud
himmud?

Kui meeste- rahwas ihaldab lihhimmudega
naeste- rahwas, ehk naeste- rahwas ihaldab
ja jooksleb meeste- rahwa järrele. Jer. 5, 7-9.

V. Misjuggused on need roppud kõn-
ned ja laulud?

Kui inimressed nälja heitwad, roppust ja ho-
ra- tõbst hea melega kõnnelewad ja laulwad.
Ewes. 4, 29. Jes. 3, 9.

VI. Mis on hora- ja pordo- ello?

Kui wallalinne rahwas ühhe roppo ello sees
ellawad ja tewad omma roppo himmude järrele.

VII. Mis on abbiellorikminne?

Kui naene ihaldab teise mehhi, ja mees teist
naest et tüdrukuid, ehk kui abbiellorahwas teine
teiseaga kurjaste ellawad. Mat. 5, 28. Ebr. 13, 14.

VIII. On siis se ka abbi ellorikminne, kui
abbiello rahwas kurjaste ellawad?

Jah se on ka Zummala ees abbiellorikminne,
kui abbiellorahwas taplewad, riidlewad ja teine
teise wasto wiha pidawad. Ewes. 5, 28. 29.

IX. Mis pärrast keeltakse siin laiskust?

Sepärrast et roppud himmud laiskusse läbbi
woimust sawad: seji laiskus on kurrati pea-paddi

Ev. 5, 28. 29. Nenda peavad ka mehed ommad
naised armastama, kui omma enese te ikkud,
kes omma naist armastab, se armastab iseen-
naist. Sest ükski ei ole ial omma enese
likka võtkanud, vaid temma toidab ja hoia-
bedda, nenda kui ka Isand sedda koggedust.

Luk. 6, 25. Hädda teile, kes teie täis olete:
seft teie peate nälgas ollema. Hädda teile,
kes teie nüüd naerate: seft teie peate lei-
^{vanu}nama ja nutma.

X. Mikspärrast keeltakse siin liajomist ja prassmist?

Sepärrast, et kurrat liajomisse läbbi wöttab kurjad himmud käsawatada. Ewes. 7, 28.

XI. Mis suggune ma- ilma rõõm on se, mis siin keeltakse?

Keik se ma ilma rõõm keeltakse, mis läbbi innis messed Jummalä käsust ja tahtmistest ärra- taaganewad, ning omma kurja himmo pärrast *abimeinon* kolkotullewad hüppama, kargama, n. t. s. *työingon, siinäin*

XII. Mikspärrast keeltakse siin ma- ilma rõõmo?

Sepärrast, et kurrad se jures need kurjad him- mud külwab ja käsawatad. Luk. 6, 25.

XIII. Kas ma- ilma rõõmo selgeste keel- takse Jummalä sanna sees?

Jah keeltakse ma- ilma rõõmo 1 Joan. 2, 15, 16. Äрге armastage mitte ma ilma, egga sedda, mis ma ilmas on; kui kegi ma ilma armastab, selle sees ei olle mitte Jesä armastust. Sest keik, mis ma- ilmas on, lihha himmo, ja silmä himmo ja ello kōrkus ei olle mitte Jesä *ohly, kōrkus* *mitä.* säst, waid se on ma- ilmast. Ja ma- ilm lähö häb hukka, ja temma himmo; agga kes Jummalä tahtmist teeb, se jääb iggaweste.

XIV. Mis käsib Jummalä kuendama kässo sees?

Et meie käsinnaste ja puhtaste peame el- lama kōnnete ja teggude sees, ja et iggants peab omma abbikasa armastama ja auustas- ma. Rom. 8, 13, 14. 1 Peetr. 3, 2.

XV. Mis on puhhas ja kassin ello?

Kui inimenne Jummal arms läbbi ommad roppud himmud tallitab, head himmud armastab, head kõnened rägib, ja hoiab ennast se eest, mis need kurjad himmud woid sata ja kaswatada.

XVI. Mis on nüüd teikide inimeste kohus kuendama kasso järrele?

Et nemmad peawad kassinaste ellama, ja ennast hoidma ma ilma rõmo, liajomisse, ja laisusse eest, sest et nende läbbi roppud himmud woi must sawad. Matt. 5, 88. 44. I Peetr. 4, 3. 4. 5.

XVII. Mis kassakse siis wallalisse rahwale?

Et nemmad peawad puhtaste ihho ja hinge poolest ellama, ja liahimmude wasto pannema. I. Kor. 7, 34. I Peetr. 2, 11. 12. 2 Peetr. 2, 22.

XVIII. Mis kassakse siin abbiello rahwale?

Et nemmad peawad teine teist armastama, ja auustama, ja omma abbiello sees kassinaste ja puhtaste ellama. Ebr. 13, 4.

Seitsmes Käst.

Sinna ei pea mitte warrastama.

*I. Mis kelab Jummal seitsme kasso sees?

Et mese ei pea mitte warrastama.

*II. Mis on warrastamine?

Se on liggimesse omma, rahha ehk warra wõrma, kawwala kauba ja pettise tõga ennese pole kistma.

*III.

1 Kor. 7, 34. Ise luggu on naefel, ise neitfil. Kes
mekketa on, se murretseb jedda, mis islanda pär-
ralt on, et temma pütka woiko olla ni hästi
ikko kui waimo poleft; agga kennel mees on,
se murretseb jedda, mis ma ilma pärralt on,
kuida temma mekke mele pärraft woib olla.

Ev. 13, 4. Keikide jures olgo abbiello au fees,
ja abbiello wodi olgo rojastamatta; agga,
kül Jummal nukteleb korapidajad ja abbi-
ellorikjad.

Ewef. 24, 28. Kes warrastanud on, se ärge
warastago mitte ennam, waid tekko ennemiine
tööd, ja laatko kättega head, et temmal ol-
leks fellele jaggada, kennel tarwis on.

5. Hof. 24, 14. 15. Ja ei pea mitte luga teggema felle
palgaliisele, kes ^{awaru, lühid.} kekwa ja fant on, olgo ta so wenda-
de etok so woöraote feltfist, kes on sinno maal etok
so wärrawis. — Fyga päwa pead ja ta palka
temmale andma, ja pääw ei pea enne fedda
loja minnema, sest ta on kekwa, ja ta him-
muotab wägga se järrele; et ta Fikowa pole
ei küa so pärrast, sest se tulleb felle pattuko.

sub. 1. Aufl.

III. Mitmesuggune on wargus?

Kahhesuggune, (1) teine arwalik, (2) teine sallaja wargus.

IV. Mis on arwalik wargus?

Se on, mis keik innimesed ka teadwad wargusse ollowad, kui kegi õ ehk päwa aial omma ligimesesse warrandust ehk muud riisto ärrawottab ehk tedda riijub. Ewes. 4, 28. Ebr. 10, 34. *anipson, gliu. 10. 34.*

V. Mis on sallaja wargus?

Se on keik üllekohtune, tõ, mis se surent innimeste hull ei holi, et teisele kahjo sünnib, kui tema ise agganou pärrast omma kasso woib sada.

VI. Mis saggused innimesed woiwad sallaja warrastada?

Keiksaggused innimesed, (1) ma ja kohto-wannemad, (2) perre, ehk leiwa-wannemad (3) allamad ehk perre, (4) keik mu innimeste saggused. *Warrastada.*

VII. Kuida ma ja kohto-wannemad warrastawad?

(1) Ma wannemad ja herrad warrastawad, kui nemmad allamad wägga sure maksoga wae-*gluon. 10. 34.* wawad, ehk hakkawad üllekohtusel kombel sõddis *Einigun.* ma, ja tewad nenda ommad allamad waesels. Jes. 1, 23. 33.

(2) Warrastawad kohto-wannemad, kui nemmad annette pärrast kohhut moistwad, n. t. s. 5 Mos. 16, 19.

VIII. Kuida warrastawad perre-ehk leiwa-wannemad?

(1) Kui wannemad omma perrele ei maksa sedda, mis kohhus on neile maksta. 5 Mos. 24, 14. 15. Jak. 5, 4. Kol. 4, 4.

(2) Kui need, kellele Jummal middagi on annud, ei anna waestele andi, ehk annawad wägga pissut. I Tim. 6, 17. 18. Matt. 19, 21.

IX. Kuida warrastawad allamad?

(1) Kui nemmad hea melega ei tahha maksta omma wannemille mis nende kobbhus on, ja mis nemmad ka joudwad maksta. Rom 13, 6. 7.

(2) Kui perre on laisk, ei wiitsi tööd teha ja ei teni truiste; kui nemmad ka sest ei holi, et wannemile kahjo sünnib. 2 Tess. 3, 10.

Engl. inf. v. 11. 12.
(3) Kui palgalisised, päilised, ja mu tö. rahwas wõtwad täie hinna, ja ei te mitte, mis kobbhus on teha, waid on laisad. 2 Tess. 3, 11. 12.

X. Kuida siis teik mu inimesse suggu warrastab teine teise käest?

(1) Kui nemmad ei te sedda, mis õige on oma tö ja kauba jures. I Kor. 6, 10.

(2) Kui nemmad kahhesuggust mõõtu peamad, surmaga wastowõtwad, ja wähhemaga wäljannawad. 5 Mos. 25, 13 = 16.

(3) Kui nemmad sepeäle, mis nemmad teistele laenawad, wägga sure kasso wõtwad. Efe. 18, 13. 15. Paul. 5. s. Luk. 6, 34.

(4) Kui nemmad waeste käest kasso wõtwad, kellele peaks ilma laenatama. Luk. 34.

Wah. inf. v. 11. 12.
(5) Kui nemmad hea kauba kurjaga seggawad, ehk omma kauba eest wägga sure hinna wõtwad, ehk omma wilja märjaks kastwad. I Tess. 4, 6.

Wah. inf. v. 11. 12.
(6) Kui nemmad sedda, mis nende holeks on antud, salgawad, ja taggasi ei anna. 3 Mos. 6, 2 = 4.

Wah. inf. v. 11. 12.
(7) Kõhi nemmad omma wõlga ei maksa, et Neil kül on joudo. 37 Paul. 21. s.

(8) Kui nemmad liggimesse omma leidwad ja ei anna sedda mitte temma kätte.

(9) Kui nemmad teadwad, kühho liggimesse warrandus on widud, ja ei juhata tedda mitte senna jure, n. t. s. Wata, need ja keif nisuggused kumbed on Jummal ees wargus.

XI. On siis se ka wargus, kui innimesed sed omma warra pillutawad? *Warrastawad.*

Jah se on ka wargus, kui innimesed omma warra prassimisse, liajomisse ja mu wisiga pillutawad, sest nemmad warrastawad sedda Jummal ja nende käest, kedda nemmad olleksid woinud sega aidata, mis nemmad wallatumal kumbel raiskawad. Öppet. Gan. 22, 20. 21. *warrastawad.*

XII. On se ka wargus, kui innimesed laiskusse pärrast kärjawad? *Warrastawad.*

Jah se on ka wargus, kui innimesed laiskusse pärrast kärjamisse peäle heitwad, ja wiisi tööd tehha 2 Tess. 3, 11. 12. Ewes 4, 28.

XIII. Mikspärrast on se ka wargus?

Sepärrast et Jummal käsib tööd tehha, et meie sega, mis meie omma töga same, woiksime omma liggimest aidata. Kes müüd laiskusse pärrast ei woi liggimest aidata hädä sees, se warrastab sedda temma käest, misga temma tedda olleks woinud aidata. Ewes. 4, 28.

XIV. Mis õppetab Jummal fanna wargusfest?

Jummal fanna õppetab, et Jummal ei anna wargusse patto mitte andeks, kui warras ei maksä sedda egga anna taggasi, mis temma on warrastanud. Esel. 18, 10-13. 33, 15. 16. 1 Kor. 6, 9. 10.

XV. Kas olle sest kül, kui warras kahhetseb omma wargusse tööd?

Ei olle mitte kül, sest kui kahhetseminne on õige ja tõssine, siis peab temma ka wargust tagasi maksma ja tasuma. 3 Mos. 6, 4.

XVI. Kas meie sedda leiame, et se on sündinud?

Jah, meie leiame. Luk. 19, 8. et üks tõlneri üllem, kelle nimmi olli Sakkus, sedda on teinud, ja peälegi neljamõrra kätke tasunud, mis temma enne teiste käest olli ärrapetnud. 2 Mos. 22, 1.

XVII. Ugga mis nou on siis, kui need ei elä, kelle käest temma on warrastanud?

Se keigeparram nou on, et temma waestele, kellel tühwis on, sedda annab. Luk. 16, 9.

XVIII. Ugga kui temmal ep olle maksta?

Siiis peab temma surema holega sedda kahhetsema, ja Jummalat palluma, et Jummal tahaks temmale iedda andeks anda, ja temma asemel jälle tasuda.

XIX. Mis käsib Jummal seitsme käsko sees?

Et meie peame aitma omma liggimesse warra ja peatoidust kaswatada ja hoida, 1 Kor. 10, 14.

XX. Redda peame meie aitma?

Meie peame keif inimessi aitma, kellele meie abbi tarwis lähhäb, keiae ennamist need waesed, kes Jummalat süddamest kartwad. 112. Laul. 5-9. f. 41. Laul. 2, 3. 4. f. 1 Tess. 5, 14.

XXI. Kuida woime meie omma liggimesse
se warra ja peatoidust kaswatada
ja hoida?

(1) Kui meie iggaühhele temma omma jättame.

(2) Kui meie omma liggimessele hädä sees
laename ehk hea nou temmale anname.

(3) Kui meie tedda ta omma jure juhhatame,
ja kui kegi sedda jälle kätte annab, mis temma
pettisel kumbel olli ennese pole kisknud.

(4) Kui meie tööd teme, et meil ep olle tarwis
laiskusse pärrast kerjada, ja et meie ka teisi wae-
sid woiksimme aidata. Ewef. 4, 28. Ap. T. 20, 34. 35.

═══════════════════════

Kahheksas Käsk.

Sinna ei pea mitte üllekohhto tun-
nistama omma liggimesse wasto.

*I. Mis kelab Jummal kahheksama
kässo sees?

Et meie ei pea mitte ülle kohhto tunnista-
ma omma liggimesse wasto.

II. Mis on üllekohhto tunnistus?

Keik walle, mis liggimesse peäle räkitalse 1)
kui kegi kurjaste sedda mõtleb, mis ei olle tõssi,
2) kui kegi tedda pettab, 3) keelt peksab, ja
kurje kõnnesid temma peäle rõstab.

III. Kuida walletekse liggimesse peäle?

(1) Kohhto ees. (2) Mu seltsi sees.

IV. Kuida räkitalse walle ehk üllekohhto
tunnistust kohhto ees?

(1) Kui tunnistusse mees ei rāgi sedda, mis
tõssi

tõssi on, ehk on sest wait, mis temma peaks ülesrääkima. Ewef. 4, 25.

(2) Kui teine ilma asjata teise peäle kaebab.

(3) Kui se kellel süüd on, sedda salgab.

(4) Kui teine mõttab teise kurja tööd mabandada

(5) Kui kohtowannemad moistwad ülekohhut.

Oppet. sann. 17, 15. Joan. 7, 24.

V. Kuida räägitakse waltet liggimesse peäle mu seltsi sees?

(1) Kui sedda liggimessest räägitakse, mis ei ole tõssi, ehk mis ei olle diete teada. Joan. 8, 44.

Jlmut. 22, 15. Kol. 3, 9.

(2) Kui liggimesest teiste ees teotakse. Jaak. 4, 11.

(3) Kui need kideatakse, kes kurjad on, teise kahjuks, kes sedda ussub. Jesa. 5, 20.

VI. Kas siis sünnib sedda kurja ülesrääkida, mis meie teame tõssi ollewad?

Kui kegi pahhast melest sedda kurja ommast liggimessest räägib, ja laiale lautab, mis tõssi on, siis on temmal ommeti suur sü Zummala ees.

VII. Kellele sünnib siis teiste pattud teada anda?

Kui liggimenne meie maenitsussest ei holi, siis sünnib meile temma hinge heaks temma pattud teada anda neile, kelle kohhus on tedda maenitsetda, olgo kohtowannemad, õppetajad, ehk muud wannemad. 3 Mos. 19, 17. Matt 18 16. 17.

VIII. Mis se on? Liggimesest petma?

Se on, kui kegi pahhast melest sedda ommast liggimessest ülesräägib, mis temma peaks sallaja piddama. Teine assi on se petminne, mis Zummal seitsme kāsjo sees kelab. Opp. san. 24, 28.

Opp. Lann. 19, 5. Walle tunnistus mees ei jä
ilma lüta, ja kes wallet wäljaiala, ei
peäse ärra.

Matt. 12, 36. Minna ütlen teile, et inimenes-
sed peawad arro tegegema kohtu päwal igga
ühheft tütojaft lannaft, mis nemmad on
räginud.

IX. Mis se on: Keelt peksma?

Se on kui kegi omma liggimesse peale kurja kõnnet tõstab ja hea melega teiste ees tedda är ^{ilmsõna} _{hõnnet} rateotab. Oyp. Sann. 19, 5.

X. Mis keeltakse veel kahheksama käsko sees?

Keik kurjad ja tühjad juttud. Matt. 12, 36.

XI. Mikspärrast on ka tühjad juttud keeltud?

Sepärrast, et tühjad juttud Jummalale ees ep olle muud kui walle, ja et nende läbbi ka paljo kurja liggimesest räkitalse. 1 Kor. 15, 33.

XII. Mis käskib Jummal kahheksama käsko sees?

Et meie peame omma liggimesse eest kostma, keik head temmast kõnnelema, ja keik asjad heaks käämma.

XIII. Kuida peame meie temma eest kostma?

Kui meie middagi kurja temmast kuleme mis ei olle tõssi, siis peame temma eest kostma, ja üllestunnistama, et temma on ilmasüta.

XIV. Kas peame meie head temmast kõnnelema?

Jah peame hea melega sedda temmast räkima, mis temma head on teinnd.

XV. Kas peame siis kurja tööd heaks kiitma?

Ei pea mitte, waid kui meie isse Jummalale kardame, siis on meie kohhus tedda maenitieda, agga mitte temma tööd keikile kulumada. Jes. 5, 20.

XVI. Mikspärrast käsib Jummal sedda?

Sepärrast et Jummal meile meie teelt on an-
 nud sedda räkida, mis õige ja tõssi on. Ewess.
 4, 25. 1 Peet. 3, 10. Jal. 3, 8. 12.

Ühheksas Käst.

Sinna ei pea mitte himmusta-
 ma omma liggimesse kooda.

Kümnes Käst.

Sinna ei pea mitte himmusta-
 ma omma liggimesse naest, sullast,
 ümmardajad, weiksed, egga muud,
 mis temma pärrast on.

I. Mikspärrast nimmetakse liggimesse koo-
 da, naest, sullast, ümmardajad n. t. f.

Sedda teit nimmetas Jummal ülles Juda
 ja Israeli rahwa ja nende Ma wiisi ja kombe
 pärrast.

II. Mis isse wiis ja kombe olli neil?

4 Mos. 36, 5 = 11. käsib Jummal, et iggäiks
 omma ennese sou Ma seest ennesele piddi seltsi
 wõtma ja mitre teifest soust kossima, sepärrast
 kelas Jummal; sinna ei pea mitte himmustama
 omma liggimesse kooda, egga temma pärrandust
 ennese pole kistma, ja sepärrast ei pea sinna mit-
 te teifest soust naest wõtma.

III. Mikspärrast keeltakse isse ärranis:
sinna ei pea mitte omma liggimesse
naest himmustama?

Zummal olli Juda rahvale nende süddame
kangusse pärrast lubba annud, ommast naesist ^{härin}
ennast ärralahbutada, ja neile ühhe lahbutamisje
ramato anda, kui nemmad ei sündind rahho sees
teine teisega ellada. Matt. 19, 8

Et nüüd monningad omma kurja himmude
pärrast ommast naesist ilma asjata ennast lah-
butasid, ja teisi naesi ihhaldasid, sepärrast kelab
Zummal: sinna ei pea mitte himmustama
omma liggimesse naest.

IV. Mikspärrast keeltakse: sinna ei pea
mitte himmustama liggimesse sullast
ümardajad?

2 Mos. 20, 1. Olli Zummal käsko onnud, et
Israeli rahvas igga seitseme aasta takka omma ^{mael}
perre, mis nemmad ommast soust ollid ostrud,
piddid lahti lastma. Et nüüd monningad sullas-
sed hea melega weel kauemaks rahksid omma is-
sandatte jures jada; siis kelas Zummal, et teised
ei piddand neid ärra awwatellema: sinna ei pea
mitte himmustama omma liggimesse sullasid ehk
ümardajad, kes omma wannematte jures taht-
wad jada.

V. Ons meil ka nende käskudega
teggemist?

Zah on, sest needsinnatsed käskud on meile ka
antud; et meil kül need Israeli rahwa kombes ei
olle, ommeti kelab Zummal keik innimesesed, et
nemmad ei pea omma liggimesse pärrandust naest
sullast,

sullast, ümmardajad himmustama sedda möda,
kui kues ja seitsemes Käst meid õppetab.

VI. Kes arwatelleb omma liggimesse
perre?

17 Se arwatelleb omma liggimesse perre, kes nei-
le ennam palka ja parrama põlwe tootab, kui neil
enne on olnud, et nemmad agga ommast wannast
isсандast ehk perremehhest peavad ärratullema.

VII. Kas arwatelleminne on ni
wägga kurri?

Jah se on wägga kurri; sest Jummal Käst õp-
petab ka se kurja õllewad, kui kegi himmustab
omma liggimesse perret ärra, arwatelleda, et
temma kül neid ei olle weel augutehenud.

VIII. Mis kelab Jummal ühheksama
Kästo sees?

Keit kurjad himmud ja mõtted, mis innimenne
armastab kui ta omma liggimesse pärrandust
ehk kooda kawalussega püab, ehk õigusse
nimmel ennese pole kiusub.

IX. Mis sugused on need kurjad himmud?

17 (1) Kaddedus, kui kegi heal meel näab, et
liggimessele kurja tehakse, ehk, kui temmal sest
õnnele melegaigus, et liggimesse Kästi hästi Käib.

(2) Rahha-ahnus, kui innimenne kiusab riik-
kust ja warrandust fogguda; ja ei olle sega rah-
hul, mis Jummal temmale annab. 1 Tim. 6, 9 10

(3) Uu-ahnus, kui innimenne surema au püab,
kui liggimesse on. Joan. 5, 4. 44. Luk. 14, 11.

(4) Sea põlwe himmo siin ilmas, kui in-
nimenne himmustab omma kurja tahtmissse jär-
tele ellada. 1 Joan. 2, 15. 16. 17.

X. On siis rikkus pat?

Rikkus ei ole mitte pat, kui Jummal sedda annab, ja kui innimenne sedda dieite pruugib Jummalala aruks ja liggimesse heaks. Matt. 9, 23, 26.

XI. Mikspärrast siis ei pea meie mitte rikkust himmustama?

Sepärrast, et need rikkusse himmud, nenda kui keik muud kurjad himmud, meid keelwad Jummalala sanna kuulmast. 1 Tim. 6, 9. Kes tahtwad rikkaks sada, need langewad tiusarusse ja tõe sisse, ja mitme rummala, ja kahjo, teggewa himmo sisse, need wa utawad innimesse alla hukkamisse ja ärrarikmisse sisse.

XII. Mis käsib Jummal ühheksama käsko sees?

Et meie peame keik kurjad himmud ja mõtted lämmatama ja aitma, et liggimenne sedda omma ennesele woiks piddada. 1 Tim. 6, 11.

XIII. Mis käsib Jummal weel?

(1) Et meie peame omma liggimest armastama ja heal melel temmale jätma, mis Jummal temmale annab.

(2) Et meie peame sega rahhul olla, mis meil on ja mitte enuam iggatsema kui Jummalala mele pärrast on meie anda. Öpp. Sann. 30, 8. 9.

(3) Et meie peame allandust takka woudma, ja se järrele iggatsema, mis hea ja Jummalala mele pärrast on. Wilip. 2, 5-9. Joan. 13, 5.

XIV. Kuida woime meie kurjad himmud lämmatada?

Kui meie palwega Issanda Jesuse Kristusse käest nende wasto abbi otsime. Kol. 5, 24.

XV. Mis kelab Jummal künnema kässo sees?

Sedda pärris-himmo ehk pärris-patto, mis innimesse süddames ka meelt wasto tõuseb. Rom. 7, 7. 18. 20. 23. 51. Paul. 7. s. Jak. 1, 14. 15.

*XVI. Mis käsib Jummal künnema kässo sees?

Et meie südda keigest kurjast himmust puhhas peab ollema. Ewes. 4, 24. 5. p. 25. 26. 27. s.

*XVII. Kuida nimmetakse ühhe sannaga sedda, mis Jummal nende künne kässo sees kelab?

Keik mis Jummal künne kässo sees kelab, nimmetakse pattuks. Rom. 7, 23.

*XVIII. Mis on pat?

Pat on keik se, mis Jummalala kässo wasto on i Joan. 3, 4. 8.

XIX. Mitmesuggune on pat?

Kahhesuggune (1) pärris pat, mis künnema kässo sees keeltakse (2) teggopat, mis nende ühheffaja sees keeltakse.

*XX. Mis on pärris-pat?

Se on se suur hingeda hädä, mis meie ommast wannemist pärrime, et meie ommast wäest ei kolba head teggema; agga ussinad ja walmis olleme kurja teggema. 1 Mos. 8, 21. Rom. 5, 12.

XXI. Mis on teggopat?

Keik, mis mele- ja mõtte-, sanna- ja kõnne-, töö ja teggudega Jummalala käskude wasto tehakse. Gal. 5, 19. 20. 21. Rom. 1, 29. 31.

XXII. Kas siis üks õige ristiti - innimenne
woib sest párris - pattust lahtri sada
siin ilmas ?

Ei woi mitte, sest et temma kúl patto ei armasta,
ja ei wõtta patto himmud kuulda, ommeti jááb
se patto juur alles temma sisse, mis wasto temma
pean söddima ni kaua, kui temma ellab. Kal. 5, 24. *Arvith*

XXIII. Mikspárrast kássib siis Jummal
ilma pattota olla ?

Sepárrast, et Jummal sega meile tahhab teá-
da anda, et need himmud, mis ühhe õige ristitiin-
nimesse súddames ka meelt wasto touswad, Jum-
mala ees hirmsad pattud on, ja Jummalala tullise
wihha ja pöörgo pina wáart. Mat. 5, 38.

XXIV. Mikspárrast tahhab Jummal et
meie peame tundma, need kurjad him-
mud ni súred pattud ollewad ?

Sepárrast, et meie peame sest hirno tundma
otma Issanda Jesusie pose pöörma, ja tem-
mast õige palwega abbi kurja himmude wasto
otsima, et meie woiksime neid wihkada, nende
wasto panna, ja Jesusse wáe lábbi neid láms-
matada. 2 Peetr. 1, 3, 8.

XXV. Mis kasso on sellel, kes pattusté
himmude kurjust tunneb, ja Jesussest
súddamest nende wasto abbi otsib ?

Kes Jesussest súddamest abbi otsib, temmal
on se suur kasso, et se suur Jummal temmale need
kurjad himmud. mis temma mele wasto temma
súddames touswad, mitte ennam ei arwa süüks
meie Issanda Jesusse Kristusse lalli, linnasta-
misse párrast. 1 Joan. 2, 1, 2.

Rom. 8, 1. Sepärrast ei moisteta nüüd mitte neid hukka, kes Jeesuse Kristusse sees on, kes ei käi lihha järrel, waid waimo järrel. w. 9. f.

*Mis ütleb nüüd Summal keikist neist: sinnatsist käskest?

Temma ütleb nenda: Minna Jehowa so Summalollen üks pühha wihhaga Summal kes wannematte üllekohhur nuhtleb laste kätte kolmandamast ja neljandamast põlwesi sadik, kes mind wihkawad; Ja kes heldust üllesnäitab mitme tuhhandele neile, kes mind armastawad ja mo käsud piddawad. 2 Mos. 20 5, 6. 34. p. 7. f.

*I. Mis õppime meie neist sannust?

Et Summal tahhab kangeste, ja kowwaste nuhhelda keik, kes redda wihkawad ja et ta tootab head tehha neile, kes redda armastawad. Rom. 2, 6-10. Matt. 25, 34-41.

*II. Mikspärrast ütleb Summal: minna Jehowa sinno Summal?

Et meie peame õppima, et meie kohhus on Summala kartina, sest et temma meie õige Issand on. Matt. 1, 6. Joan. 20, 28. Ap. T. 9, 5. 6.

III. Mikspärrast ütleb temma: minna ollen pühha wihhaga Summal?

Sepärrast, et meie peame temma wihha kartma, ja mitte nisugguste käskest wasto teggema sest Summal on õige ja pühha, kes ei jätta nuhtlematta neid, kes temma sanna põlgwad.

*IV. Eks mitte paljo kurje ommeti ella nuhtlematta?

Jah ellawad; agga et kül Jummal mondafor da kannatab, siis nuhtleb temma ommeti wimaks hirmsaste neid, kes omma patto sisse jäwad, ja nenda Jummalat wihhastawad. 2 Mos. 32, 34.

*V. Kes wihtab Jummalat?

Se wihtab Jummalat, kes temma sannast ei holi, ja armastab omma wanna pattust ello.

VI. Kas Jummal wannematte pattud nuhtleb laste kätte?

Jah nuhtleb siin ilmas, kui lapsed wõtwad wannematte kurja wiisi järrele ellada ja tedda wihtada. 1 Kunn. 15, 25 28.

VII. Agga kui lapsed Jummal sanna kuulwad, kas Jummal siis wannematte patto pärrast neid nuhtleb?

Monne korra läkkitab Jummal ommeti ka nende peäle hädda ja willetsust, et nemmad sedda suurema holega pattude eest ennast peawad hoidma.

Monne korra, kui Jummal tunneb se parrema olla, hoiab temma waggad lapsed mitme hädda eest, mis wannematte pattude pärrast olles piddant nende peäle tulles.

*VIII. Kes armastab Jummalat?

Se, kes hea melega temma käsud peab. 1 Joan. 5, 2. 3. Joh. 14, 23. 15. p. 10. s.

IX. Mikspärrast peame meie Jummalat armastama?

Se pärrast, et se helde ja armolinne Jummal meile wägga paljo head teeb, et, temma ka

Teige hädda sees omma sure wäe läbbi meid tah,
hab ja woib aidata. 1 Joan. 4, 10. 19.

X. Mis siis Jummal neile head tootab,
kes temma käsud peawad?

Jummal tootab neile armo ja keik head
rühhandest põlwest sadik. 2 Mos. 34, 6. 7.

XI. Mikspärrast on Jummal need kum-
me käsko annud?

Sepärrast, et nemmad peawad ühhe peegli
fatsatsed ollema, et meie neist diete woikime tunda
1) omma uskmatra süddant, ja selle kurjad kumbed.

2) Jummala pühha tahtmist, kuida meie tem-
ma käsko möda pühhaste ja waggaste peame el-
lama. Rom. 7, 7. 3 p. 20. s. Kal. 3, 24.

XII. Agga kas meie woime ommast wäest
Jummala käsud pidada?

Ei woi mitte; neid ep olle ka mitte sepärrast
antud, et meie woikime siin ilmas nende järrele
ilma pattota olla. Rom. 3, 20. 4 p. 15. 8 p. 3. s.

*XIII. On siis Jummala käsud sega rah-
hul, et meie ei woi neid täieste pidada?

Ei olle mitte, waid nemmad juhatawad meid
Jesusse Kristusse jure. Kal. 3, 10. 23. 24.

XIV. Mikspärrast juhatawad need käs-
sud meid Kristusse jure?

Rom. 10, 4. Kässo ots on Kristus, õigus
seks iggaühhele, kes ussub.

Sepärrast, et õige usso läbbi Jesusse sisse sün-
nib se, mis käs tahhab, mis meie ilma Kristus-
seta ei woiwad teha. Rom. 3, 31. Kal. 2, 17.

Rom. 8, 3. 4. Sest et käs ei woiwad pattust
lahtri teha, sepärrast et se ramato olli lihha
läh

lääbi, siis lääkitas Jummal omma Poega pattusse lihha sarnadusses, ja patto pärrast, ja moistsis sedda patto hukka mis lihha sees.

Et käsko õigus pididi täieste sündima meie sees, kes meie ei käi lihha järrel, waid waimo järrel.

XV. Kas meie nüüd käsko tühjaks teme usso lääbi?

Ei mitte, waid meie kinnitame käsko. Ro. 3, 31

XVI. Ons Kristus siis Jummal käsko täieste piddanud?

Jah, temma on ilma pattota olnud, ja on Jummal pühha tahtmist keiki käsko möda täieste teinud. Rom. 5, 19. Ebr. 7, 26. 10 p. 7. 10. 14.

XVII. Mis käsko tulleb meile sest?

Se käsko, et 1) temma omma pühha sanna kuulmisse lääbi meid sest käsko needmisest on är rapeastnud, 2) et õige usso lääbi temma sisse meie sees sünnib, mis käst tahhab. Kalat. 3, 13. 14. Rom. 8, 2. 4. Ebr. 8, 10. 1 Joan. 3, 9.

*XVIII. Mis lääbi saad sa nüüd õnsaks?

Ei mitte käsko, waid õige usso lääbi Jeesusse Kristusse sisse. Kal. 2, 16. 3. p. 21. 22. s.

*XIX. Kus õppime meie sedda?

Teises peatükis pühast risti ussust.

Seine Peatük.

Pühast Risti = Ussust.

*I. Mis tähendab se sanna Ust?

Kaks asja, (1) usso õppetust, (2) sedda usko mis süddames on.

*II. Mis on usso-õppetus?

Keit mis meie Jummalal sannast meie hinge õnnistusseks tarwis lähhab õppida ja uskuda.

III. Mis on usk, mis süddames on?

Se on sesamma, mis Jummal omma sanna ja ^{õnnistuse} pühha Waimo lähbi nende süddame sees sütab, kes temma sanna kuulwad, ja pattust poõrwad.

*IV. Mis teeb meid siis õnsaks?

Ei mitte usso-õppetus, waid se usk, mis süddames on.

*V. Mitmesuggune on se Usk?

Rahhesuggune (1) walle usk, (2) se tõssine, õige ehk eilaw usk.

*VI. Mis on se tõssine ja õige Usk?

Se on üks kindel lotus Jummalal armo peäle, ehk se Jummalal wäggi, mis lähbi innimenne, kes omma patto hädda õiete tunneb Jesussest, kui omma aino õnnisteggiaast abbi otsib, omma patto waewas temma armo peäle lodab, ja temmast ta uskopäinis abbi otab ja saab. Ebr. 11, 1. 2 Kor. 4, 6. Matt. 15, 22. 25. 27. 28.

Selletus.

Seeft kui sa neist pühast kümnest käsust õppinud tundma, et sa üks suur pattune ja sepärrast Jummalal needmisest iggawesse wiha wäärt olled, ja sinno süddant patto pärrast waewatakse: Siis sa õige usso lähbi, mis pühha Waim armo õppetusse lähbi sinna süddamas sütab, õppid Jesusse õiete tundma, ja omma pattust sel wiisil arwama, et Kristus kui se ilma süta Jummalal tal sinno pattud õnnaks teinud ja nende sü pärrast sinno assemel neid kannatanud, surnud ning sinno õigeks samisse pärrast surmast ülles tõusnud ja nenda Jummalaga rahho teinud. Wata siis sinno kurb südda tunneb Jummalal iggawesti armo Jesusse sees sinno wasto, wihtab hea melega pattud, iggatseb Jesusse õigusse jär:

Jak. 2, 20. Agga tahhad ja teada, ob tühine inni
menne! et usk ilma teguefitta on furnud?

järrele, lodab temma armo peäle ja leiab temma seesti rahho, rdmo ja diget hingamist omma hingele. Sefinnane usk teeb sind JUMMAL ees digeks, pühhas ja waggaks.

VII. Mis on walle usk?

Se walle usk on 1) walle õppetus. 2) Se tühhi mõtte, kui need innimesed omma pattust ei põra, ja ommeti mõtlewad, et nemmad Jummal peäle lootwad ja õnsaks sawad. Jak. 2, 20.

VIII. Mis sadab se õige usk usklikkude sees?

Se õige usk sadab (1) Jummal armo, iggawest õigust ja pattude andeks andmist. Rom. 3, 24. 25. 4. p. 5. 7. 8. f. Apost. T. 10, 43.

(2) Pühha waimo abbi, se puhhastab südda med pattust. Apost. Tegg. 15, 9. Kol. 1, 22. 23.

(3) Diget armastust Jummal ja liggimesse wasto. 1 Joan. 4, 7 = II. 5. p. 1. 2. 3. f.

(4) Sannakulelikko süddant. Ebr. 11, 8. *gofor-jam*

(5) Woimust keige pattude peäle. 1 Joan. 5. 4.

IX. Kuida woime meie õiget usko sada?

Kui meie Jummal sama ja usso õppetust hea melega tuleme. wastowõttame, ja allati Jummalalt pühha Waima pallume. Ebr. 4. 2.

X. Kelle sisse peame meie uskma?

Selle kolmaino Jummal sisse. 1 Joan. 5, 7. 10.

*XI. Onn enam kui üks Jummal?

Üks ainus Jummal on, agga kolm temma ollemisse sees, Issa, Poeg; ja pühha Waim, ja need kolm on üks, separrast on se ka üks suur salalaja asfi. 5 Mos. 6, 4. 1 Joan. 5, 7.

*XII. Mis on Jummal?

Jummal on surem, kui et meie nõdder moistus peaks õiete moistma, mis ja kui suur Jummal on. Ommeti on Jummal meile ni paljo en-

nefest teada annud, kui meile meie hinge õnnis-
tusfeks tarwis lähhäb. Nenda on.

* Jummal üks Waim, selge armastus,
pühha ja õige, iggawenne, keigewägge-
wam, rõssine, helde ja armolinne, kes keikis
paitus on, kes keik asjad nääb, ja keik tar-
gaste seab. I Joan. 4, 24. I Joan. 4, 16.

XIII. Mis öppetab nüüd teine peatük?

Se öppetab sedda lähhidelt, mis meil tarwis
on teada ja uskuda Jummalä ollemisest ja
teggudest.

* XIV. Mitto öppetust öppetab teine
peatük?

Kolm, (1) Lomissest. (2) Ärralunnastamis-
sest (3) Pühhissest.

Esimenne Öppetüs:

L o m i s s e s t.

Minna ussun Jummalä se Is-
sa, keigewäggewama taewa ja Ma-
Loja sisse.

* I. Küsf.

Mis on se lominne?

Se on Jummalä tö, kui Jummal keik wi-
ia teggi, mis ennes olle olnud.

* II. Kes on keik asjad lonud?

Se suur Jummal, Issa, Poeg, ja pühha
Waim. 33 Paul. 6. s. I Kor. 8, 6.

* III. Mis asiast on Jummal keik lonud?

Ei ühhestli asiast. Ebr. 11, 3. 2 Kor. 4, 6.

* IV.

*IV Mitme päwaga on Jummal keik lonud?

Kue päwaga; Esimesesl päwal loi Jummal se walgusse: teisel se taewa; kolmandamal lahutas Jummal se Ma merrest ära, ja loi Ma peäl keiksuggust rohto ja puud: neljandalamal se päwa, ku, ja need tähhed; wiendamal, keiksuggused kallad ja linnud; kuendamal keiksuggused lojused, ussid, ja maud, ja wimaiks *Wimur* innimesse. I Mos. I.

V. Mikspärrast on Jummal keik lonud?

Et temma sega tahtis teada anda omma suure jummalikto au, wägge, tarkust ja heldust.

VI. Ons Jummal suurta waewa se lomis se tö jures näinud?

Ei mitte, waid temma on keik asjad lonud omma tahtimisse ja sanna läbbi, kui eme sedda üh-tegi ei olnud. 33 Paul. 6. s. Joan. 1, 3.

*VII. Mitmesuggused on need lomad?

Kahhesuggused, (1) näggematta, (2) need nähtawad lomad. Kol. I, 16.

*VIII. Kes on need küllemad neist näggematta lomadest?

Need inglid.

I.

Neist Inglidest.

1. Mis tähhendab se sanna Ingel?

Se on ni paljo meie kele, kui üks Käst, kedda läkkitalse sannumid, wima, ehk muud asjo aiama. *Wolffh.*

*II. Mis on need Inglid?

Nemmad on wainud Jummalast lohud.

*III. Mitmesuggused on need Inglid?
 Kahhesuggused, teised head, teised kurjad
 Inglid.

IV. Misuggused on need head Inglid?

Need head Inglid on waimud, targad, wäggewad, pühhad ja õnsad. Meid on üks arwamatta hull ja nende seas on üks kaunis wallitus, monni on surema, monni wähhema au sees. Kol. 1, 16. 17. Matt. 25, 31. 18. p. 10. f.

*V. Mis tewad need head Inglid?

(1) Kaitwad nemmad Jummalat, ja tewad temma tahtmist. (2) Kaitwad ja hoidwad nemmad neid innimesi, keigeennamiste neid wäggasid. (3) On nemmad rõõmsad, kui kegi patust pörab. (4) Wiwad nemmad waggade hinged iggawesse rõõms paika. Jes. 6, 2. 3. 103. Laul. 20. f. 34. Laul. 8. f. Ebr. 1, 14.

VI. Mis on sepärrast meie kohhus?

Meie kohhus on Jummalat Inglise kaitsemise eest süddamest tännada, ja sedda nouda, et meie süddamelikto pattustpöörmissiega neid woiksimine rõmustada, ja nenda Jummalat tahtmist tehha Ma-peäl, kui sedda tehakse neist Inglise taewas. Jlm. 19, 10. Luk. 15, 10. Matt. 4, 11.

VII. Ons Jummal ka need kurjad Inglid lonud?

Jah on lonud, agga mitte kurjaks, waid heaks ja ilmapattota. Juda 9. salm. Joan. 8, 44.

*VIII. Kust nemmad siis kurjaks sanud?

Nemmad on Jummalast ärratagganenud patto teinud ja nenda omima enneste ju läbbi kurjaks ja pattuseks sanud, sepärrast hütakse neid kur-

Kurjaks waimuks, kurratiks, u. t. f. 2 Peet. 2,
4 Jud. Nam. 6. salm.

IX. Misfuggused on need kurjad Inglid
ehk kurratid?

Need kurjad Inglid on ka waimud, wägge-
wad, karwalad, pettised, rojased, wällelittud; *inglitsid.*
agga se jures Jummalala ennest lahti, ja pimme-
dusse abhelattega kinniseitud iggawesses hukka *Lollu*
tusseks. Neid on ka üpris paljo, neil on isse wals-
litsus, et teine on surem teist. Eul. II, 15.

X. Mis tewad need kurjad Inglid?

Nemmad pannewad allati Jummalala wasto
ja piidwad innimesi hukka sata, neid kurje in-
nimesi nenderummalusse sees kinnipiddada, neid
waggasid ueste Jummalast ärraugutelleda *aurgultan.*

XI. Mis on sepärrast meie kobbhus?

Meie kobbhus on (1) Jummalat süddamest tän-
nada, et temma omma Poia on läkkitanud meie
lunnastajaks ja õnnisteggiaks, et temma ka kur-
rati tööd meie süddames pididi ärrarikkuma, (2)
On meie kobbhus, et meie teigest wäest kurrati
melemallast selle sure Jummalala pole pörame. 1
Joan. 3, 8. 1 Peetr. 5, 8. 9. Ebr. 2, 14, 15.

II.

Neist nähtawaißt lomadest.

*I. Misfuggused on need nähtawad lomad?

Keif mis meie silmaga woime nähha.

*II. Kes on need illemad neist nähta-
waißt lomadest?

Need innimesed. 1 Mos. 1, 27. 28. Ap. T. 17, 28.

*III.

*III. Kas sa ussüd, et Jummal ka sind
on lonud?

Jah minna ussun, et Jummal mind ja
keik lomad on lonud. 139 Laul. 14-16. s.

*IV. Kust on Jummal esfimesse inni-
messe ihho lonud?

Ühhest mulla tüklist. 1 Mos. 2, 7.

*V. Kust temma hinge sai?

Jummal puhhus temma ninnasse ühhe allawa
hinge. 1 Kor. 15, 45.

*VI. Kuida on Jummal innimesse lonud
ihho polest?

Jummal on temmale annud filmad, kor-
wad ja keik liikmed, ja enne kui innimenne
patto sisse langes, olli ka se ihho keige liikmette-
ga ilma pattota ja waewata. *Henry, müst.*

*VII. Mis ta hinge sees lonud?

Saim. Moistust ja keik meled. 94 Laul. 6, 11. s.

VIII. Mis on se moistus?

Moistus on se, et innimenne woib middagi
dypida, tähhele panna ja meles piddada.

IX. Mitto meelt on Jummal lonud?

Sülm. Wiis, (1) on kaulminne, (2) näggeminne, (3)
haisminne, (4) maitsminne, (5) tundminne.

*X. Mis esfimesse innimesse ninimi olli?
Adam.

XI. Mis temma naese ninimi olli?

Ewa. 1 Mos. 3, 20.

*XII. Kust Jummal Ewat loi?

Higgen. Wama kälje luust. 1 Mos. 2, 21.

*XIII

*XIII. Kelle sarnatseks on Jummal innimest lonud hinge polest?

Jummal on innimest ennese sarnatseks lonud, nenda, et temma olli pühha, õige ja õnnis.

*XIV. Ons innimenne Jummalala sarnatseks jänud?

Ei oll mitte jänud. I Mos. 3, 1-7.

*XV. Mikspärrast mitte?

Sest et temma kurrati pettusse ja karwalusse läbbi Jummalala käsust ärratagganes, ja sõi sest ärrakeelud puust. Rom. 5, 12.

*XVI. Kelle sarnatseks on temma siis sanud?

Kurrati sarnatseks. Kal. 5, 19, 21. Ewes. 2, 2.

*XVII. On siis Adama patto läbi keik innimesed kurrati sarnatseks sanud?

Jah, on sanud, Jummal parrago! ja seläbbi se keige surema hädda ja waewa siisse sanud. Rom. 5, 12. Lark. 2, 23. 24.

XVIII. Kuida on innimenni kurrati sarnane?

Nenda on innimenne kurrati sarnane, et temma ommast wäest ei kolba ühtegi head teggema, agga wägga ussin ja walmis on kurja teggema. Rom. 3, 10-18. I Mos. 8, 21. Jer. 4, 22.

XIX. Misfugguse hädda siisse on innimenne patto läbbi sanud?

Se sure hädda siisse, et temma on üks wiikka ja surma laps, se on, Jummalala wiikka ja iggawesse pörgo pina wäärk. Ewes. 2, 2.

*XX. Kas Jummal siis meid tahhab jätta kurrati sarnatseks?

Ei tabha mitte; sest Jummalal ep olle hea meel pattuse surmast, waid et temma peaks patust peästetud ja õnaks sama. I Tim. 2, 4.

*XXI. Ugga kes hoiab ja toidab inimessesed?

Se Jummal, kes tedda on lonud.

*XXII. Kuida ta toidab neid?

Temma annab peälegi rided, sömise ja jomise, todda ja maia, naese ja lapse, põllo; weitšed ja teik wilja, teik ihho ja ello tarwidust ja toidust, rohkest ja igga pääw. Ap. T. 14, 17. Ose. 2, 3.

*XXIII. Kas Jummal weel ennam head meile teeb?

Jah teeb, temma hoiab ja kaitseb meid teige hädda ja kurja eest. 91 Saul. 9, 10. f.

XXIV. Kas Jummal murretseb kurjade inimeste eest?

Jah murretšed, teeb neile paljo head, ja hoiab neid, muido tappaš kurrat neid teik ühhe hobiga. Matt. 5, 45. Rom. 2, 4.

XXV. Kas Jummal ennam waggade eest murretseb?

Jah Jummal murretšed ennam waggade eest, ja kaitseb neid. I Tim. 4, 10.

XXVI. Kas siis waggad sedda wäart on et Jummal neid peab kaitšma?

Ei olle mitte waggadke sedda wäart, paljo wähem need kurjad. I Mos. 32, 11.

XXVII.

*XXVII. Mikspärrast kaitseb ja hoiab Jummal neid?

Sedda keik teeb temma isalikkust! jummalikkust armust ja heldust ~~sest~~ *sest*.

*XXVIII. Mis on sepärrast meie kōhhus?

Se eest jon meie kōhhus Jummalat kifa, tännada, tenida ja temma sanna kuulda.

XXIX. Kas sinna ussūd, sedda keik tōssi ollewad?

Jah se on tōeste tōssi.

XXX. Kas siis Jummal neid teised lomad ka hoiab ja nende eest murretseb?

Jah temma hoiab keik mis temma on lonud, ka need keigealwemad lojulsed Matt. 10, 29, 30. ütleb Jesus, et ilma Jummalata tahtmata ei lange warblane Ma peäle. 147 Paul. 9 s. õppetakse, et Jummal weistele toidust annab, ka neile nore kaarnaike, kui nemmad tedda appi hüüdwad ehk nälja pärrast küssendawad. 104 Paul. 21. s.

XXXI. Mis õppime meie sest?

Et keik inimeste murred ilma on, ja et meie sepärrast Jummalata pole süddamest peame pōõrma. ja keik liad peatoidusse murred mahhajatma, sest et Jummal isse tahhab murretseda. 55 Paul. 23. s.

XXXII. Ons Jummal meile weel suremat head teinud?

Jah on teinud, sest temma on meile omma aino süddinud Poia läkkitanud Lunnastajaks ja õnisteggiaks, kes meie patto läbbi kurrati lapsiks ollime sanud. Rom. 8, 32.

XXXIII.

XXXIII. Kust öppime meie sedda?

Pühha Ewangeliummi ehk armo-öppetustest; ja lühhidelt teise peatükli teisest öppetustest, sest Arralunnastamisest.

Teine Öppetust:

Lunnastamisest.

Minna ussun Jesusse Kristusse Jummal aino Poia meie Issanda sisse, kes on sadud pühhas Waimust, ilmale todud neitsist Mariast, kannatanud Pontsiusse Pilatusse al, risti peäle podud, furnud ning mahhamaetud, allalainud põrgo-hauda, kolmandamal päwal jälle üllestoušnud surnust, üllešlainud taewa, istub Jummal omma feigewäggewama Issa parremal kael, seält temma tulleb kohhut moistma ellawatte ning furnutte peäle.

*I. Kes on meid innimesš lunnastanud?
Jesus Kristus, Jummal Poeg, tõšine Jummal ning tõšine innimenne.

II.

*II. Mis on Jummal ja Poia nimi?

JESUS KRISTUS. Mat. 2, 11.

III. Mis on Jesus meie keele?

Üks ärrapeastja ja õnnisteggia. Mat. 1, 21.

*IV. Mis on Kristus meie keele?

Üks salvitud ehk woitud. 45 Paul. 8. s. *z. julled*

*V. Misga on Kristus woitud?

Kui ennemuiste üllemad preestrid, kuningad, ja
prohvetid woiti õliga, nenda on Kristus ka woitud. *Gal.*
tud pühha Waimoga, ja on seatud meie ülle-
maks Preestriks, Kuningaks ja prohvetiks.

*VI. Kuida on temma tõssine Jummal?

Et temma Jummalast ommast Isast on
sündinud iggaõeste. 2 Paul. 7. Mat. 5, 1.

VII. Kuida on temma tõssine innimenne?

Et temma sel ajal, mis Jummal õlli seadnud,
neitsi Mariast on ilmae todud. Gal. 4, 4.

*VIII. On Jesusel Kristusel ka isä
liha = polest?

Ei olle mitte, sest temma on pühhas Waimust
sadud, ehk walmistud pühha neitsi Maria ihho
sees. Luk. 1, 35. Ebr. 7, 3.

*IX. Mis pärrast piddi Jesus Kristus
tõssine Jummal ja tõssine inni-
menne ollema?

Et temma piddi meie Isand ollema, kes
meid ärrakaddunud ja hukkamoistetud in- *in unilovon*
nimesse piddi peastma ja lunnastama.

*X. Kelle käest piddi temma meid peast-
ma ja lunnastama?

Keitist pattust, surmast ja kurrati wäest.

*XI. Misga on temma meid lunnastanud?

Ei mitte kulla ehk hõbbedaga, waid omma pühha kalli werrega, ja omma ilmsüta kannatamisega ja surmaga. 1 Petr. 1, 18. 19.

XII. On Jesus Kristus siis kannatanud?

Jah on kannatanud ihho ja hinge polest.

*XIII. Kelle al on temma kannatanud?

Pontsiuse Pilatusse al, kes sel aial Judas rahwa wallitseja olli. Matt. 27, 25. 26.

XIV. Mis kannatas Jesus hinge polest?

Jummalalange wihha patto peäle waewas tedda hirmsaste, ja keik patto wallo ja nuhtlused tundis temma, sepärrast higgistas temma werd aedas, ja kiskendas; minno Jummal, minno Jummal, miks sa mind olled mahhajatnud? Luk. 22, 44. Matt. 27, 46. Joan. 12, 27.

XV. Mis kannatas Jesus ihho polest?

Juda ja paggana rahwas tullid temma kui ühhe rõõwoli peäle moakade ja nujadega. siddusid tedda ja wisid kohto lotta, süllitasid temma, silmi löid tedda ruskikaga ja kamlaga¹ kõrwa äre, ja kui nemmad tedda kül said teotanud, löid nemmad tedda risti, ja naersid süiski weel tedda. Matt. 26, 55. 67. Luk. 32, 32. n. t. s.

XVI. Ons Jesus Kristus ka surnud?

Jah on surnud. Mark. 15, 37. 39.

*XVII. Mis surma temma surri?

Tedda lödi risti.

*XVIII. Miiks ta risti surma pididi surema?

Et temma meid pididi lunnastama kasso needo misses ja Jummalal wihhast. Kalat. 3, 13.

XIX. Kas jäi ta risti?

Ei jäänud mitte, waid tedda maeti mahha.

XX. Ons temma haua sisse jäänud?

Ei olle mitte, waid temma on üllestousnud sur-
nust kolmandamal päwal. Luk. 24, 5. 6.

XXI. Ons ta ka võrgo läinud?

Jah on võrgo läinud kulumata neile, kes
võrgus ollid, et temma se õige õnnisteggia, kedda
nemmad ei tahtnud omma ello aial wastawõtta,
ja et ta patto, kurrati ja surma peäle olli woimust
sanud. 1 Petr. 3, 19. 4. & 5. Ewes. 4, 9. 10.

*XXII. Kuhu läks temma pärast
üllestousmist?

Kui temma nellikümmend päwa sai nähtawal
kõmbel Ma peäl olnud, läks ta taewa, seal istub
temma Jummalal omma keigewäggerama
Jesa parramal kael, pallub meie eest, ja an-
nab pühha Waimo neile, kes süddamest Jumma-
lat palluwad. Ebr. 7, 25. Joan. 14. 16. 18.

XXIII. Läks temma siis kaugele meist ärra? *wird fine.*

Ei mitte, waid et temma isse suur Jummal on,
siis on temma meie jures ma ilma otsani, agga
mitte nähtawal kõmbel. Matt. 18, 20. 28 p. 20. s.

XXIV. On Jummalal siis lullikmid, et Je-
sus õõltakse Jesa parramal kael
istuwad?

Jummalal ei olle mitte lullikmid, egga istet tarwis. *Th.*

*XXV. Mis on siis Jummalal par-
ram kassi?

Se on Jummalal üpris wägga suur au, wäg-
gi ja melewal taewa sees ja Ma peäl.

*XXVI. Mis se on, et Jesus istub omma
Issa parremal kael?

Se on, et meie Issand Jesus sesamma jum-
malikko au ja wäega wallitseb, kui taewane Issa,
ja keikis paikus on. Ewes. 1, 19-23.

*XXVII. Kui temma keikis paikus on,
miskpärrast meie tedda ei nä?

mittekiin Sepärrast, et temmal üks ärraselletud ihho on;
agga wiimisel päwal peawad meie silmad tedda
näggema. Ap. T. 1, 11. Jlm. 1, 7.

*XXVIII. Miskpärrast tulleb temma jälle
wiimisel päwal nähtawal kombel?

Et ta tahhab kohhut moista ellawatte ja
surnutte peäle, 2 Kor. 7, 10. Ap. T. 17, 30. 31.

XXIX. Mis saggused on need ellawad
ja surnud?

Need ellawad on kes siis Ma peäl ellawad, kui
Jesus tulleb. Need surnud on, kes enne on ärra-
surnud, ja siis peawad üllestouma.

*XXX. Mil aial tulleb wiimne pääw?

Sedda ei tea meie mitte, ega Inglise tae-
was, waid Jummal üksi. Matt. 24, 36. 42.

XXXI. Miskpärrast on wiimne pääw
meile teadmatta?

Sepärrast, et meie iggapääw peame sedda oot-
ma, ja se wasto ennast walmistama. Luk. 21, 36.

XXXII. Kuida moistab Jesus Kristus
kohhut?

Temma moistab sedda möda, kui iggaüks sijn
ilmas on ellanud.

2 Kor. 5, 10. Sest meie peame teie *axowa*
 likkuts sama Kristusse k^hhto-j^harre ees, et *h^hh^hh^h*
 iggauts peab sidda möda sama, kui temma *h^hh^h*
 ihhus on teinud, olgo hea ehk kurri.

XXXIII. Kuida moistab Jesus nüüd k^hh^h
 hut waggade peäle?

Et nemmad siin pattude andeks andmist ja woi-
 must teigepatto peale on sanud Jesusse Kristusse
 omma J^hsanda läbbi, ja temma sanna kuul-
 nud, sepärrast moistad temma neid lahti teigest
 waewast, hukatussest ja nuhtlussest, ja sadab
 neid iggawesse hingamisse ja ilmalõpma rõma
 paika. Matt. 25, 34-40. Joan. 5, 24. Jlm 7, 4-17.

XXXIV. Mis k^hh^hut moistab Jesus kur-
 jade ja nende sannakuulmatta peäle?

Et nemmad siin ei tahtnud Jesusse sanna kuul-
 da egga temma rigi sees ellada; sepärrast moistab
 temma neid huk^h ja annab neid *waewajatte* ja
 pinajatte kätte. Rom. 2, 8. 9. Matt. 25, 41-46.

XXXV. Ets Jesus meie J^hsand teie inni-
 messi ep olle iggawessest hukatus-
 sest peästnud?

Jesus on teie peästnud ja omma kalli werre-
 ga lunnastanud, agga mitte sepärrast, et nem-
 mad omma pattuse ello sees piddid jama ja siiski
 õnsaks sama. 2 Kor. 5, 15. Rom. 14, 7. 8. 9.

*XXXVI. Mikspärrast on siis Jesus
 meid lunnastanud?

Et meie temma ommad piddime ellema,

ja temma rikis temma al elläma, ja tedda tenima. Kol. 1, 13. 14. Luuk. 1, 74. 75.

XXXVII. Eks siis kurrjad innimesed ep olle Jesusse ommad?

Ei olle mitte, waid nemmad on kurrati ommad, kurni nemmad kurrati sanna kuulwad ja patto tööd armastawad. Joan. 8, 44. I Joan. 3, 8.

XXXVIII. Eks kurrjad ka ei ella Jesusse rikis?

Ei ella mitte, waid nemmad ellawad kurrati rigi sees, sest et kurrat kui üks kunningas nende süddames wallitseb, pattused himmud neile käsib, ja nemmad ka kui truid allamad temma sanna kuulwad, ja temma tahtmisse järrele terwad. Ewef. 2, 2. Tit. 3, 3. Ilmut. 22, 15.

XXXIX. Kes on siis Jesusse ommad?

Need on Jesusse ommad, kes siin ilmas temma rikis temma al ellawad ja tedda teniwad. Tit. 2, 14. Joan. 12, 26. I Kor. 7, 23.

XL. Kes ellawad temma rikis temma al?

Need ellawad temma rikis temma al, kes kui truid allamad Jesusse sanna hea melega wõtwad kuulda, kelle süddames meie Issand Jesus Kristus kui üks kunningas wallitseb. Kal. 2, 19. 20.

XLI. Kuida peame meie tedda tenima?

Iggawesse õigusse, waggadusse ja õnnistusse sees, nenda kui temma on üllestouanud sirnust, ellab ja wallitseb iggaweste.

XLII. Kelle käest tulleb iggawenne õigus, waggadus ja õnnistus?

Ei mitte, meie käest ehk wäest, waid üks päinis meie Issanda Jesusse käest. Temma üks on woinud meid lunnastada ja meile iggawest õigust

From. 5, 17. 21. Telt kui selle ühte innimese pat-
tolangmise läbbi surm kui kuningas on wal-
litfenud selle ühte läbbi, paljo ennam pea-
wad need, kes sawad jedda wägga rohket
armo ja õiguse andi, kui kuningad wal-
litfema ellus selle ühte Jefuuse Kristuuse
läbbi. - Et, otsego pat on kui kuningas
wallitfenud surmas, nenda ka arm peaks
kui kuningas wallitfema õiguse läbbi
iggaweseks elluks Jefuuse Kristuuse
meie Isjanda läbbi. -

gust sada. Temma ükse teeb meid diete waag-
gaks, kui meie omma patto hädda tunneme, ja
süddamest õige usfo läbbi temmast abbi otsime.
Rom. 5, 17. 21. Wil. 3, 8 9. 10. 11. 12.

XLIII. Kauaks peawad need, kes pattust
võõrwad, Jesust tenima?

Ei mitte üks ehk kaks päwa, ehk nädalal, waid
allati omma ello aia peawad nemmad kurrati ja
patto wasto pannema, senni kui meie Issand Je-
sus neid keigest pattust, häddast ja waewast, saab
peästnud; otse nenda kui temma on üllestousnud
surnust, ja ei surre mitte ennam, waid ellab ja
wallitseb iigaweste. Ebr. 10, 35 37.

*XLIV. Kas sinna usfud sedda keik tõsfi
ollewad?

Jah, se on tõeste tõsi. Ap. T. 24, 14 16.

*XLV. Ugga kas meie woime ommast
wäest Jesust nenda tenida?

Ei woi mitte, waid pühha Waimo wäe ja abbi
läbbi Wil. 4, 13. 2 Kor. 3, 5.

*XLVI. Rust õppime meie sedda?

Teise peatükki kolmandamast õppetusest, püh-
hitsemisest. -

Kolmas Öppetus:

Pühhitsemisest.

Minna ussun pühha Waimo
sisse, üht pühha risti = koggodust,
pühhade osasamist, pattude an-
dels=

deks andmist, lihha üllestousmist
ja iggawest ello, Amen.

*I. Mis se on: pühhitsema?

Se on: pühhaks puhtaks, ja waggaks teggema.

*II. Kes teeb innimesi pühhaks?

Suur Jummal, keige ennamiste öppetakse pühhas kirjas, sedda pühha Waimo tö ollwad, et temma pühhitseb. Efes. 36, 26. 27. Rom. 15, 16.

*III. Mis läbbi pühhitseb temma?

Jummala sanna ja Sakramentide läbbi.

*IV. Mis on pühha Waim?

Pühha Waim on kolmas felle aino Jummal, ollemisse sees, üks ainus tössine Jummal, Jäsa ja Poiağa. Apost. 5, 3. 4.

*V. Mikspärrast nimmetakse tedda pühhaks?

Sepärrast, et temma isse pühha on, ja neid, kes Jummal sanna wötwad kuulda, pühhaks ja waggaks teeb. I Kor. 6, 11. Joan. 16, 13.

*VI. Kas innimenne ei woi mitte ommast wäest Jesusse sisse uskuda egga waggaks sada?

Ei woi mitte: sest ükski innimenne ei woi ommast melest ja wäest Jesusse Kristusse omma Jäsanda sisse uskuda, egga temma jure sada. I Kor. 2, 14. Joan. 3, 6.

VII. On siis innimenne nenda föggone ärrarikkutud?

Innimenne on nenda ärrarikkutud, et ühtegi head temma sees ei olle, et temma ei woi, egga tahya

tahha isse ennesest mõttelda, rääkida ja teha, mis õige ja hea on. 1 Kor. 2, 14. Ewef. 4, 18.

VIII. Kuida saavad siis innimesed Jesuse jure?

Kui pühha Waim neid Ewangeliummi ehk armo õppetuse läbbi kutsub omma antetega walgustab, ja õige usso sees pühhitseb ja hoiab. Ap. T. 26, 18.

IX. Mis on Ewangelium ehk armo õppetus?

Se on need rõõmsad sannumed, Et Jummal omma Poia teikile innimesteie, kes kurrati mes lewalla al, on lätkitanud lunnastajaks ja õnnis-teggiaks.

X. Kas siis keik innimesed wõtivad ewan- geliummi sanna wasto?

Ei wõita mitte. Rom. 10, 16. Surem hulk põlgab sedda, ja ei tahha keigest pattust pöördä.

XI. Ons neil, kes sanna ei kule, Ewan- geliummi sannast kasso?

Neil ep olle ühtegi kasso, sepärrast et nemmad omma pattuse ja rummala ello sees tahtwad jada; agga neil on surem kahjo, sest et nemmad omma Issanda tahtmist teadwad, ja ei te sedda mitte. LuK. 12, 47. 2 Kor. 2, 16. Ebe. 4, 2.

XII. Kas Jummal tunneb neid kes Ewan- geliummi sanna wastowõtivad?

Jummal tunneb neid iggawessesest aiast, ja on neid enne ma ilma algmist ärrawallitšenud. Rom. *Antikristus*
8, 29. 2 Tim. 2, 19. Ewef. 1, 4.

*XIII. Mis kasso on neil, kes ewangeliummi sanna wõtivad kuulda?

Kes ewangeliummi sanna wõtivad kuulda, neil on se suur kasso, et pühha Waim neid omma annetega walgustab ja õige usfo sees pühhitseb ja hoiab. Rom. 15, 16. p. 16. s. Tit. 2, 11. 12.

XIV. Mis saggused on needsinnatsed pühha Waimo annid?

Õige usk, õige armastus Jummalale ja innimeste wasto, kannatlik ja tāsane meel, ja keif muud head kombed, mis Jummal omma kāsksude sees kāsrib. Gal. 5, 22. Ewes. 5, 9.

XV. Kuida walgustab pühha Waim sanakulelikkud omma annettega?

Kui temma nende süddame rummalust ja pimmedust ärrawõttab, ja pühha tarkust neile jälle annab, et nemmad õiete moistwad sedda kurja ollewäd, mis nemmad enne ei usknud kurja ollewad: ja et nemmad sedda ka õiete uskwad omma hinge õnneks tarwis minnewad, mis nemmad enne nenda ei moistuud egga usknud. Ewes. 1, 17. 18. 19.

XVI. Mikspärrast õöldakse: temma walgustab?

Se innemenne, kes rummalust armastab, ja ei tahha heal meel Jummalale sanna õiete kuulda ja õppida, se ellab sure pimmedusse sees. Kui nüüd pühha Waim ewangeliummi sanna läbbi tedda kutsub, ja temma kuleb ja ussub Jummalale sanna, siis peaseb temma sest surest waimolikust pimmedusest, ja saab targemaks, ehk tulleb walgusse ette; sepärrast õöldakse: pühha Waim wal-

walgustab, se on, wiib pimmedussest walgust
se ette. 119 Saul. 104. 105. s. 1. Petr. 2, 9.

XVII. Kuida peastab pühha Waim rummalussest?

Kui temma neid, kes Jeesusse sanna wõtwad
kuulda, ueste sünnitab, et nemmad woivad om-
ma patto hädda tunda, kahhetseda, ja õige usso
läbbi omma pattust ello parrandada. Tit. 3, 5. 6. 7.

XVII. Mis on uusfundimenne?

Se on, kui Jummal omma sanna läbbi õige
usso walgust innimesse sees sütab, temma korwa
süddant tümmaks teeb, et temma woib üllestou-
sa waimolikkõ surma seest, ja ue ello sees ellada,
sest et temmal uus meel, mõtte ja wiisid on.

XIX. Mis on patto kahhetseminne?

Kui innimenne omma patto pärrast süddamest
turb on ja wihtab pattud. 2 Kor. 7, 10.

XX. Kuida pühhitseb ehk varrandab pühha Waim usklikkuid?

Kes omma patto kahhetsewad, ja ueste on
süandinud, neid pühhitseb pühha Waim nenda, et
temma nende süddamed õige usso läbbi pääw pä-
walt wõagamaks ja puhtamaks teeb walle ussust,
ebba ussust, wihhast, karwalussest, wallest, ning
teigest kurjast himmust, et waggad neid ei armas-
ta waid korwaste nende wasto pannerwad. Ap.
Tegg. 15, 9. Eb. 12, 7. 11. Rom. 6, 12.

XXI. Misuggune usso läbbi pühhitseb pühha Waim?

Õige usso läbbi; sest walle uss teeb innimesse
wallatunaks ja kurjemaks. Wata 2 Peat. 6.
Rüsim. 78. lehhä küljes. 2 Pet. 1, 5. 8.

XXII. Kes hoiab waggad öige usso sees?

Pühha Waim, kes neile diget usko an annud, se hoiab ka öige usso sees otsani teik kes wallatumaal kumbel ei põlga Jummalä armo sanna.

XXIII. Kuida nimmetakse neid hõpis, ked, da pühha Waim kutsub, kogub, walgustab, n. t. s.

Neid nimmetakse pühha risti-koggodusseks ehk pühhaks.

II.

Pühhast risti-koggodussest, ja pühhadest õksasamisest.

*I. Mis on pühha risti koggodus?

Keik pühhad risti innimesed siin Ma peäl, mis pühha Waim Ewoangeliummi ehk armo õppetusse läbbi kutsub, kogub, walgustab, pühhiseb, ja Jesuse Kristusse juures öige ja ainno usso sees hoiab. 1 Petr. 2, 9.

II. Ons üks ainus koggodus?

Ja, on üks ainus, kellel on üks Jummal, üks Kristus, üks Waim, üks õppetus, ühhesugused Sakramentid ja üks iggawenne ello. Ewes. 4, 3-6. 1 Kor. 12, 4-13.

III. Eks olle mitto risti-koggodust siin Ma peäl?

Et kül mitmes paikäs Jummalä lapsed on, siiski on nemmad keik ühhes kous Jummalä ees üks ainus koggodus, kelle pea Jesus Kristus on; otsego üks ainus ihho on ja selle küljes on mitto liikmet. Rom. 12, 4. 5. 6. Ewes. 4, 15. 16.

Jan. 1. 1. 1. 1.

*IV.

IV. Mis pärrast ööldakse: pühha foggodus?

Sepärrast, et pühha Waim sedda pühhitseb ja pühastab pattust. Ew. s. 5, 26. 2. p. 19. s. n. s.

V. Mis pärrast ööldakse: risti foggodus?

Kristusse pärrast, kelle õppetust pühha foggodus wõttab kuulda, ja Kristusse risti kanda kannatlikko süddamega. Matt. 16, 24.

VI. Kus fastunnukse pühha risti foggodusse ollewad?

Seäl, kus 1) Jummalasanna selgeste ja pühaste õppetakse, 2) pühhad sakramentid Kristusse seadmisse järrele wäljajastakse, ja et kül mitte keik ommeti monningad kui Jummalasanna lap sed sedda möda ellawad. Joan. 8, 31. 32.

VII. On siis keik pühha risti foggodus, kes Jummalasanna kuulwad kõrwadega?

Ei olle mitte keik pühha risti foggodus: surem hull on jummalafartmatta, kes omma hinge pärrast mitte ei kanna murret nenda, kui Jummalasanna õppetab. Matt. 7, 13. 31. 15 p. 8. s.

*VII. Mis on pühhade ossa-samine?

Kui waggad innimesed pühha Waimo läbbi teine teisega Jummalast, ja teine teise kääst isse keskis ossa ja kasso sawad. 1 Pet. 4, 10. 11.

IX. Kes on need pühhad?

Keik waggad pühha risti foggodusse kapsed, sedda pühha Waim walgustab ja pühhitseb.

X. Kuida sawad nemmad teine teisega ühhesugguse ossa?

Nenda, et mis ühhe pühha innimesse pärrast on

on, se on ka teise pärrast; kui üks pallub, siis teisele tulleb sest kasso: kui üks kannatab, siis teisele kannatavad ka: kui Jummal ühhe waggerõ mustab, siis teised on ka rõõmsad. Se läbbi nüüd, et üks Jummalala Waim keikide süddames wallitseb, sepärrast tulleb keikide heaks, mis head ial teisele Jummalast antakse. Se on nüüd pühhade ossa-saminne. 1 Kor. 12, 10:27. Ewef. 4, 3:7.

III.

Pattude Andeks andmisest.

I. Kas sa ussud pattude andeks andmist?

Jah, minna üsfun, et pattud andeks antakse. Ew.f. 1, 7. Luuk. 24, 46. 47.

*II. Kes annab pattude andeks?

Je Kolm-ainus Jummal, kes omma sullastel ka on meelwolda annud pattud andeks anda neile, kes ommast patrust süddamest pöörwad. Esek. 18, 21. 22. Mark, 2, 7. Joan. 20, 23.

III. Mis pattud annab Jummal andeks?

Keik pattud, agga mitte sedda patto, mis pühha Waimo wasto tehakse. Matt. 12. 31. 32.

IV. Mis on se pat pühha Waimo wasto?

Edda nimmetakse pattuks pühha Waimo wasto, kui innimenne, kes Jummalala sanna wägge ommast süddames on tunnud, pärrast sedda wallatumal lombel põlgab, teotab, ja ütleb sedda kurrati tõ ollwad, mis Jummalala tõ on, ja jääb fesinnatse omma kurjusse sees otsani. Mark. 3, 22: 30.

V. Ehk siis Jummal ei woi ka sedda patto andeks anda?

Kül Jummal tahhaks ja woiks sedda andeks anda, kui nisuggune tiigae innimenne wõttaks ommast kangelasest pöörda; agaa et nisuggune ei pödra mitte, sepärrast ei woi Jummal temmale sedda andeks anda. Luk. 12, 19. Ebr. 6, 4. 6.1. Joan. 5, 16.

VI. Kellele antakse pattud andeks?

Meile, kes ommad pattud viete tundwad südamest kahhetsewad, ja õige ussoga Jeesusse läest abbi otsiwad. Esek. 8, 21. 22. Rom. 4, 5.

VII. Kellele ei anta pattud andeks?

Meile kes tahtwad omma rummalusse ja patto sees jada. Joan. 8, 24. Ap. T. 8, 20. 23.

*VIII. Kas need, kennele pattud andeks antud, patto kiusatussest ka koggone lahti on?

Ei olle mitte. Ebr. 12, 1.

*IX. Millal sawad nemmad sest lahti?

Kui nemmad surrewad. Rom. 8, 22-24.

IV.

Lihha üllestousmisest.

*I. Kas keik innimesed peawad surrema?

Jah peawad. Rom. 5, 12. 6 pat. 23. s.

II. Kes on surma innimesse peäle saatnud?

Ei mitte Jummal, waid kurrat, kelle kaddedusse ja pettusse läbbi keik innimesed patto ja surma sisse sattunud. 1 Mos. 3, 3. 4. 5. 13. 19. Rom. 5, 12.

III. Kuida tulleb surm innimeste peäle?

Monne wiisiga: Teised surrewad wannusse
tei-

teised haigusse läbbi, teisi tappetaksewäggise; tei-
 sed lühhendawad omma elu aega, ja surewad
 enne aega liajomise, prašimise, liajulguse ja
 sure kurwastusse läbbi. 2 Kor. 7, 10.

*IV. Mis on sepärast meie kohhus
 õwida?

(1) Du meie kohhus õpita ja moista mis,
 hirmus assi pat on, mis pärast innimesed pea-
 wad surema Rom. 6, 23. 7. p. 24. f.

(2) Peame allati ennaste meie tulletama, et
 meie surkeliikud õleme. 90 Paul. 11, 12. f.

(3) Peame meie õige pattustpõõrmise ja õige
 usso läbbi iggapäwa ennast walmistama omma
 surma wasto. Mat. 24, 42. 44. 2 Pet. 3, 11, 12.

*V. Mis kasso on neil, kes sedda südda-
 mest õpivad?

(1) Et neil ep olle tarwis surma karta, sepär-
 rast et Kristus omma surma läbbi surma ülle woi-
 must sanud. (2) Et surm neil ep olle mitte üks
 Jummalas nuhtlus, waid keige hädda lõppetus.

VI. Eks siis innimesed ei jä surma sees?
 Ei jä mitte. Ilmut. 20, 13.

*VII. Kas nemmad siis surmast peawad
 üllestousma?

Jah, peawad üllestousma. Joan. 5, 28. 29.

VIII. Mil aial?

Wiimfel päwal. Tan. 12, 2. 3. Joan. 6, 39.

*IX. Mis peab üllestousma?

Ei mitte hing, sest hing ei sure; waid lihha ehk
 meie ihho, mis mullaks läinud, peab üllestousma.

X. Kas siis sesamma ihho ja lihha, mis
meil nüüd on, peab ülestousuma?

Sesamma ihho ja lihha peab ülestousuma,
agaa mitte ennam pattune, többine ehk surrelik,
waid waimolikko kumbedega. Job. 9, 26. 27.

*XI. Kes ärratab surnud üles? *andrew*

Kolm. ainus Jummal. 2 Kor. 4, 14. Joan. 5,
25. 26. Rom. 8, 12. Luk. 7, 14.

XII. Missuggusid innimesi ärratab
Jummal üles?

Keit innimesi, pühhad ja kurjad.

XIII. Mis kasso on pühhadel sest üles-
tousumisfest?

Et nemmad iggawesse ello ja rõmo sisse sawad.

Matt. 25, 34. 46. 1 Petr. 1, 7. 8. 9.

XIV. Mis kasso on kurjadel?

Ühtegi kasso; waid suur kahjo ja hädda saab
neile, sest nemmad peawad ülestousuma iggawes-
seks hukatusseks ja teotusseks. Jesa. 66, 24. *Jesu*
Jlmut. 21, 8. Matt. 25, 41. 46.

XV. Kas siis pühhadel ja kurjadel saab
ühhesuggune ihho ollema?

Ei mitte; pühhadel ihhud peawad paistma kui
pällil omma taewase Issa au rigi sees; agga kur-
jade ihhudel saab hirmus näggo ollema. Matt.
13, 43. Jesa. 66, 24. Jlmut. 21, 8.

XVI. Mikspärrast peawad need sammad
ihhud, mis siin ilmas on olnud,
ülestousuma?

Et iggaüks peab sama palka sedda möda, kui
temma ihhus on teinud, olgo hea ehk kurri. Se
ihho

ihho, mis siin on hädda ja risti kannatanud, ja
 Jeesuse sanna kuulnud, peab sama rõmustud,
 ja se ihho, mis siin on wallatust teinud, peab
 sama waewatud. 2 Tessal. I. 6. 7. 8. 9. 10.

suur.
pluugon qm.
lun.
XVII. Kuida woiwad need ihhud, mis
 ammogi on võrmuks läinud, ehk mui-
 do laiale sanud üllestousta?

Et meie kül ei woi sedda moista; ommeti tah-
 hab ja woiß Zummal tehha ülle sedda, mis meie
 moistame, nenda kui temma on sedda isse wota-
 nud ja kulutanud. Joan. 5, 28. 29.

XVIII. Mis tulleb siis, kui surnud
 on üllestoußnud?

Suur kohhus ja ma ilma ots. Jlm. 20, 12.

XIX. Kes moistab siis kohhut?

Kolm-ainus Zummal; keige ennamiste meie
 Jssand Jeesus Kristus kes on seätud kohtomoist-
 jaks, ja tulleb nähtawal kombel keikide pühha
 Inglise ja mitme tuhhande pühhadega kohhut
 moistma. Ap. Tegg. 17, 31. 10. p. 42. f. 2 Tim.
 4, 1. Rom. 2, 16. Matt. 25, 31. 32.

XX. Kelle peäle moistab temma kohhut?

(1) Kurrati ja keikide kurja Inglise peäle
 2 Petr. 2, 4. (2) Keikide inimeste peäle.

XXI. Kas keik peawad kohto ette tullesma?

Jah peawad. 2 Kor. 5, 10.

XXII. Kuida moistetakse kohhut?

Zummala sanna järrele moistab Jeesus Kristus
 kohhut, ei mitte ükspäinis arwalikkude pattude,
 waid ka süddame mõttede ja nouude peäle, et ig-
 gauks peab sama sedda mõda, kui temma on el-
 lanud. Joan. 12, 48. 1 Kor. 4, 5. 2 Kor. 5, 10.

XXIII.

1 Kor. 13, 12. Meie näme nüüd kui ühheo peeglis
moistetusse, agga siis pallest pallese; nüüd tumes
minna piõsüt, agga siis jaan ma arratunda, nen-
da kui minna ka ollen arratuntud.

1 Petr. 1, 3. 4. 5. Kidetud olgo Jummal, ja meie Isjan-
da Jeesuse Kristuse Jõsa, kes omma sure ballastus-
se pärrast meid ueste on sünnitanud ellawako
lotusese, Jeesuse Kristuse üllestoumise läbbi
surnust, — ühheko pärranduseko, mis ei woi huk-
ka minna, egga ärrateotud sada, egga ärranõit
lida, mis taewase on tallele pandud meile, —
kedda Jummal wäes usko läbbi hoitakse on-
nistuseko, mis walmis on, et se peab ilmu-
ma wiimfel ajal. — 1 Kor. 15, 41. 42. 43. 49. Jõse on
päikese selgus, ja iose ku selgus, ja iose tähtede
selgus; sest ühkel tähhel on emam selgust kui tei-
fel. — Denda on ka surnutte üllestouminne; kaddu-
was põlwe külwatakse ikko, hukkaminnematta
põlweko ärratakse sedda ülle. — Auta külwatax-
se, auga ärratakse ülle; nõdruseko külwatakse,
wäes ärratakse ülle. — Ja otse nenda kui meie
olleme mullaose kuiis kannud, nenda peame mei-
ka taewase kuiis kandma. —

XXIII. Kas siis tulleb ma- ilma ots?

Tah tulleb, nenda kui Apostel Petrus on kutsutanud 2 Petr. 3, 10. ja maenitseb sepärrast 11. ja 13. salmis. Matt. 24, 35.

*XXIV. Kuhho siis sawad pühhad?

Iggawesse ellusse.

*XXV. Kuhho sawad furjad?

Iggawesse hukatusse sisse, Matt. 25, 6.

V.

Iggawessest ellust.

I. Mis on iggawenne ello.

Iggawenne ello on se kallis Jummalä au ja rõmo riik, ja se õnnis põlli, mis keik waggad ja pühhad sawad, kes pühhast Waimust on kutsutud, walgustud, ja pühhitsetud, et nemmad Jummalat pallest pallest näwad, ja iggaweste ellawad ühhe ilmalõpmatta rõmo sees, mis meie siin ilmas ei woi moista. 1 Kor. 13, 12. 1 Petr. 1, 3, 4. 5. Ilm. 21, 3. 4.

II. Kes saab iggawesse ello sisse?

Keik need, kes tõeste Jesusse Kristusse sisse uskivad, temma sama kuulwad, ja pühha Walmo läbbi ennast lassewad pühhitseada.

III. Kas keikide rõõm saab ühhesuggune ollema?

Sedda suremat murret kegi siin ilmas on pidanud omma hinge eest, ja sedda ennäam waewa kegi on näinud, sedda surem saab temma au ja rõõm ollema. 1 Kor. 15, 41. 42. 43. 49.

IV. Mis peab siis meie keigesurem murre ollema, kui meie iggawesse ello siisse tahhame sada?

Et meie peame aegsaste sedda kiisast ello teed, armastama. ja wiikama sedda laia patto teed, mis hukatusse siisse satab nenda kui meie Jhsand Jesus Kristus õppetab. Matt. 7, 13. 14.

VI.

Iggawesssest hukatussest.

I. Mis on iggawenne hukatus?

Se on se wägga hirmus ja kurri põlli, mis Jummalasanna sees nimmetakse tulli, ja weew-
Examinat lliga põllewaks järweks. Jhm. 19, 20. 20 p. 10. f.

II. Kes saab iggawesse hukatusse siisse?

(1) Keik, kes rummalusse ja arwalikkude pat- tude sees jäwad ellama. Jhm. 21, 8.

(2) Kes omma ihho ja ilmalikkude asjade eest enam murret kandwad, kui omma hinge parran- damisse eest, kes ma ilma riklust, au ja him- mud takka noudwad ja armastawad.

III. Kas keikide wallo ja piin saab ühhe- saggune ollema?

Ei mitte; waid sedda enam legi wallatust ja patto teinud, sedda enam legi Jummalasanna põlgnud; sedda surem saab temma wallo ja piin ollema. Matt. 11, 20. 23. 24. p. 14. f.

*IV. Mis peab sepärrast meie keigesurem murre ollema?

Et meie omma Jesusse armo õppetust heal meel kuleme ja wastawõttame. Joan. 5, 24. Keige
 en

Matk. 7, 13. 14. Minge siofe kitsaft wärrawast; seft
se wärraw on lai, ja se te on fuur, mis hukkatus
se siofe wiib, ja paljo on neid, kes seält siofe läts
häiwad. - Seft se wärraw on kitsas, ja se te on
waewalinne, mis ello siofe wiib, ja pisfut on neid,
kes sedda leidwad. -

Flm. 21, 7. 8. Kes woidab, se peab keik pärrima,
ja ma tahosan temmale Jummalaks olla, ja ta pe-
ab minnule poiakso ollema. - Agga argade, ja
rende uskmatta, ja hirmfäde, ja tapjätte ja hora-
pidajätte, ja noidade ja woõra-jummala teen-
ritte, ja keige wallelikkude osja peab ses tulle
ja weewliga põllewas järwes ollema. -

Joan. 5, 24. Töest, töest minna ütlen teile: kes
minno janna kuleb, ja usub sedda, kes mind on
läkkitanud, sel on iggawenne ello, ja ei tulle
mitte koto alla, waid on furmaft ello siofe
läinud.

Psalm. 1, 5. 6. Kui kellelgi teie seast tarkust pudub,
se pallugo Jummalä käest, kes keiköle üksipid
diseft melest annab, ja ei haukuta, siis antak
se sedda temmale. - Agga ta pallugo uskus, ja
ärge olgo mitte kahhe wabbel; sest kes kahhe
wabbel on, se on merre laenade farrane, mis
tuleft aetakse, ja kakspiddi heidetakse. -

Matth. 7, 7. 8. Palluge, siis peab teile antama
otfise, siis peate teie leidma; kopputage, siis
peab teile lahti tehtama. - Sest iggäiks, kes
pallub, se saab, ja kes otfib, se leiab, ja kes
kopputab, sellele tehakse lahti. -

ennamiste, et meie ka hästi tähhelepaneme, mis
Jesús maenitseb. Lul. 21, 36. Walwage ja pal-
luge iggal aial!

*V. Kust õppime meie sedda õppetust
paltwest?

Meie katelismusse ramato kolmandamast peas
tükist.

Kolmas Peatük.

Issa meie Paltwest.

*I. Mis läbbi same meie Jummal kääst
õiget usko ja keitsuggusid muud
annid?

Süddamelikko palwe läbbi. Jal. 1, 5. 6.

*II. Ons Jummal käästnud palluda?

Jah on käästnud. Matt. 7, 7. 8.

*III. Kelle kohhus on paltwet tehha?

Keitide innimeste kohhus, agga keit ei kolba
paltwele. Öpp. san. 28, 9. Joan. 9, 31.

*V. Kes ei kolba paltwele?

Se ei kolba paltwele, kes melega omma rum-
malusse ja patto sees jääb ellama, Jes. 1, 15. 16.

*V. Kes woib siis Jummal mele pärrast
palluda?

Se pallub Jummal mele pärrast kes omma
patto hädda tunneb, ommast rummalussest ja
pattust põrab ja Jesusse Kristusse kääst abbi ots-
sib. Joan. 9, 31. 145. Laul. 18, 19. f.

*VI. Kuida peab temma palluma?

Waimus ja tões. Joan. 4, 24.

VII. Kust saab innimenne wägge ja tarkust Jummalat palluda?

Jummalala Waimo ja sanna läbbi tulleb õige tarkust Jummalat palluda.

VIII. Mis peame meie palluma?

Keik, mis meie ja meie ligaimesse ihho ja hinge heaks tarwis lähhäb. Rom. 8, 26.

IX. Kenne nimmel peame meie palluma?

Jesusse nimmel. Joan 16, 23.

*X. Kelle eest peame meie palluma?

Jesse - enneste, keikide innimeste ka meie waenlaste eest; keige ennamiste keikidewaggade Jummalala laste eest. 1 Tim. 2, 1-4 Mat. 5, 44, Ew. 6, 18.

*XI. Mil aial peame meie palluma?

Jggal aial, nenda kui meie Jssand Jesus Kristus omma sanna sees käsib. Luk. 18, 1, 21. 36. 1 Tess. 5, 17. Ewes. 6, 18.

XII. Kus paikub peame meie paltwet teggema?

Keikis paikub. 1 Tim. 2, 8. Joan. 4, 21.

*XIII. Mis on keigeparras paltwe?

Jssa meie paltwe, mis meie Jssand Jesus meid on õppetanud. Matt. 6, 9-13.

XIV. Kas meie ei pea teiste sannadega palluma, kui Jssa meie paltwes on?

Jah peame sedda mõda, kui meie hinge ja ihho hädda meid õppetab. Ugga keik, mis meie laies malt peame palluma omma hädda sees, sedda on meie Jssand Jesus meid lühhidelt Jssa meie paltwe sees õppetanud. Joan. 17, Ewes. 6, 18.

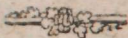
Õppe

Joann. 4, 24. Jummal on üks waim, ja kes ted-
da kummardawad, need peawad waimus ja
tões kummardama.

Röm. 8, 26. Se Waim tulleb meie nõdrustele ap-
pi; sest meie ei tea mitte, mis meie peame pal-
luma, nenda kui nõrkus on; agga se sama
waim teeb palwed meie eest õhkamisega, mis
ükski ei woi ülesrääkida.

Joann. 16, 23. Tõest, tõest, minna ütlen teile: mis
teie ial Jofalt pallete minno nimmel, sedda an-
nab temma teile.

Matth. 4, 10. Sinna pead Isfandat omma Jum=
malat kummardama, ja tedda ükspäinise
tenima.

Sppetus Issa meie Palwest.

*Utle ülles Issa meie Palwe essimes
sed sannad?

Issa meie, ehk meie Issa, kes sa
olled taewas?

Mis se on?

Jummal tahhad meid se läbbi armolik-
kult kutsuda; n. t. s. 7. 8.

*I. Kes on se Issa, kedda meie peame
palluma?

Kolm ainus Jummal. Matt. 4, 10.

*II. Mikspärrast nimmetame meie tedda
Issaks, ja mitte sureks Kuningaks?

Sepärrast, et armolinne Jummal Issa nim-
mega meid tahhad armolikkult kutsuda, et
meie peame uskma, tedda meie õige Issa — 7. 8.
— issa palluwad. Kal. 4, 6. Rom. 8, 14.

III. Mikspärrast õöldakse: meie Issa?

Sepärrast et meie kohhus on, ei mitte ükspäi-
nis ennaste eest, waid keikide innimeste eest pal-
luda, sest et Jummal keikide Issa on. Ewes. 4, 6.

IV. Mikspärrast õöldakse: Kes sinna
olled taewas?

Sega tunnistame meie Jummalala suur au, et
temma et olle üks sütelik issa, waid üks wäggew
iggawenne Issa, kes ellades ei surre,

V. Mis on se: kes sinna olled taewas?

Se on: kes sinna olled keigewäggewam ilma
otsata sure au sees, helde ja armolinne, kes kei-

Eis paikus on, heal meel tahhab, ja kes wõib aidata teik, kes ilma karmalusseta temmast abbi otsivad. Jer. 23, 23. 24. Zan. 4, 31. 32. 34.

VI. Mis peame meie weel siin tähhele pannema?

Meie peame ka hästi ommad süddamed läbbi-
katsuma, kas meie ka tõeste Jummalala lapsed ol-
leme, kes selle helde taewase Issa sanna wõtmad
kuulda. Sest kes omma rummalusse sees tahhab
jāda, ja Jummalala sanna põlgab, se on kurrati
laps, ja ei woi julgeste Jummalat ommaks Iss-
saks hūda. 1 Joan 3, 9. 21. 22. 24.

Esimenne Palwe.

Pühhitsetud sago sinno nimmi.

*I. Mis on Jummalala nimmi?

Jummal isse, temma pühha sanna, pühhad
sakramentid, ja teik, kust tedda tunnukse.

*II. Eks Jummalala nimmi olle pühha
ilma meie palweta?

Jummalala nimmi on kül isse: enneses püh-
ha pühhitsetud. 72 Laul. 17. 18. 19. s.

*III. Kuida pühhitsetakse Jummalala nimmi?

(1) Kui Jummalala sanna selgeste ja puh-
taste õpperakse, ja (2) meie ka pühhaste kui
Jummalala lapsed sedda mõda ellame.

IV. Kas meie ommast wäest jouame sel-
geste Jummalala sanna õppetada,
ja pühhaste ellada?

Ei joua mitte. Sepärrast on meie kohhus süd-
damest palluda: Sedda aita meid, armas tae-
wane Issa. Jer. 15, 17.

Jer. 23, 23. 24. Kas minna ollen Jummal liggidelt
ütteleb Jehowa, ja ei mitte ka Jummal kaugeelt?
Kas kegi võib warjule minna warjopaikuusse,
et minna ei peaks tedda näggema? Eks minna
täida taewad ja maad? ütteleb Jehowa.

*V. Kes ei pühhitse mitte Jummal
nimme?

Kes teist wiisi õppetab ja ellab kui Jum-
mala sanna õppetab, se ei pühhitse mitte meie
seas Jummal nimme. Efel. 36. 22. 23.

VI. Kes õppetab teist wiisi, kui Jum-
mala sanna?

Se, kes õppetab, et inimenne õmmeti woib
õnsaks sada, ehk temma kül omma rummalusse
sees jääb, ja ussub ja peab need lombed, mis
Jummal ial ep olle käänuud. Matt. 23, 23.

VII. Kes ellab teist wiisi, kui Jummal
sanna õppetab?

Kes ei lasse mitte pühha Waimo läbbi omma
süddant parrandada; ja lodab õmmeti õnsaks
sada, et temma kül sedda tööd armastab, mis
Jummal omma sanna sees on keelnud.

VIII. Kas meie isse ennast walle õppetus-
se ja kurja ello eest woime hoida?

Et woi mitte. Sepärrast peame meie Jum-
malat süddamest palluma: Se eest hoia mind,
armas taewane Issa. Joan. 17, 15. 17.

Teine Valwe.

Tulgo meile sinno riik.

I. Mitmesuggune on Jummal riik?

Kolmesuggune, (1) Wäe riik. (2) Armo-
riik. (3) Au riik.

*II. Mis on Jummal wäe riik?

Keik sesinnane ma ilm, kus Jummal keikide
lomade üle wallitseb. 1 Maar. 29, 10-13,

*III. Mis on armo riik?

Pühha risti foggodus, ja iggaühhe Jumma-
la lapsse südda, kus ta omma armo ja sama läb-
bi wallitseb, ja nenda omma pühha risti foggo-
us dust hoiab ja omma armo andedega täidab. Rom.
14, 17. Luk. 17, 20. 21.

*IV. Mis on au riik?

Iggawenne ello. 2 Tim. 4, 18. Luk. 22, 28. 29.

V. Mis sagguse rigi pärrast pallume
meie siin?

Ei mitte wäe rigi pärrast, mis sees meie jo el-
lame; waid meie pallume armo ja au rigi pär-
rast. 2 Tess. 1, 11. 12. Rom. 8, 17. 22. 23.

*VI. Eks Jummalala riik tulle ilma meie
palkweta?

Jummalala riik tulle kül ilma meie pal-
kmeta isse ennesest, — ^{agga meie pallume sehin nalla palwe seho, et se ka} meie ilre tulleks.

*VII. Kuida tulleb Jummalala armo riik
meie süddamesse?

Kui taewane Josa omma pühhä Waimo
— ning seäl iggaweste. J. S. imbu.

VIII. Kes saab au riki?

Kes pühha Waimo armo läbbi Jummalala san-
na on usknuud, ja Jummalala mele pärrast ellanud
omma ello otsani. Ilm. 2, 25. 28.

IX. Kes panneb Jummalala rigi wasto?

Kurrati riik. Kurrat nimmetakse sepärrast ma-
ilma jummalaks, kes pimmedusse sees wallitseb.
Ewes. 6, 12. Ilm. 12, 7. 9. 2 Kor. 4, 4.

X. Mis on kurrati riik?

Se on patto riik, seäl sees ellatakse Jummalala
ja temma pühha sama wasto. 2 Kor. 4, 4.

Röm. 14, 17. Jummal riik ep olle mitte roog, egga
joma. aeg, waid õigus, ja rahho, ja rööm püüda
waimo fees.

Luk. 17, 20. 21. Agga kui Wariserid temmalt
küüsiwad: millal tulleb Jummal riik? siis
waslas ta neile ja ütles; Jummal riik ei tul-
le mitte ilmfi; - ei öölda ka: wata siin, ehk
wata, seal se on; sest wata, Jummal riik on
seestpidi teie fees.

XI. Kes ellab kurrati rigi sees?

Kes patto ja rummalusse sees tahhab jada, ja armastab sedda, mis Jummal on keelnud, se ellab kurrati rigi seest. Rom. 6, 16.

XII. Kes ellab Jummalaga rigi sees?

Kes omma kalli õnnisteggia Jeesuse sanna armastab, ja sedda võttab kuulda, se ellab Jummalaga rigi sees, ja Jummalaga riik on selle südamel. Joan. 17, 8. 24. Ebr. 12, 28.

Kolmas Palwe.

Sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka Ma peal.

*I. Mis pallume meie sünni?

Et Jummalaga tahtminne peab sündima.

*II. Eks Jummalaga tahtminne et sünni ilma meie palweta?

Jummalaga hea armolinne tahtminne sünnib küll — jures sünniks. V. 9. Kolmas Palwe.

*III. Mis tahhab Jummal?

Et meie omma patto hädda peame tundma, Jeesuse omma õnnisteggia sisse uksema, pühaste ellama, ja nenda iggaweste õnne sama.

*IV. On hea Jummalaga tahtminne ikka hea?

Jah, on hea; ka sünni, kui temina nuhtleb, et küll meie sedda ei moista. 135 Paul. 6. Jes. 45, 7.

V. Kes peab Jummalaga tahtmist teggema?

Junnimesed teik peaksid Jummalaga tahtmist teggema, agga waggad üks päin is moiwad sedda teha pühha Waimo abbi läbbi. Rom. 8, 14.

*VI.

*VI. Kuida peab Jummalala tahtminne
Ma peäl sündima?

Nenda kui taewas Ingrid ja õnsad innimesed sedda teggewad. 103 Paul. 20, 21. f.

VII. Kas siis Jummalala tahtminne nenda
woib sündida Ma peäl kui taewas?

Et Jummalala tahtminne kül usklikkui ei tehta ni täieste ja ilma pattota, kui taewas, ommeti kiusawad waggad pühha Waimo armo läbbi Jummalala tahtmist teha keigest süddamest, rõmoga ja ilma kawwalusseta. Ebr. 13, 20. 21.

wkufun *VIII. Kes julgeb Jummalala tahtmist
wasto panna?

Need kolm hinge waenlast: kurrat, ma-ilm ja meie lihha tahtminne. *Mill.*

IX. Mis siis kurrat tahhab?

Temma tahhab, et innimesed ei pea mitte Jummalala sanna kuulma, mitte uskma, mitte pattust pöörma egga õnsaks sama. Luuk. 8, 12.

X. Mis on ma-ilm?

Ma-ilm on keik kurrad innimesed, kes isse kurrja armastawad, ja teisi wõtawad eksiada.

XI. Mis siis ma-ilm tahhab?

Ma-ilm tahhab, et need Jummalala lapsed, kes õige usso läbbi kurrati läest peasnud, peawad nende kumbed ja wiisid heaks kuitma, ja nende nou järrele ellama. 1 Tess. 2, 15. 16.

XII. Mis on lihha?

Lihha tähendab siin meie kurrja pattust süda
/ t danf. 1 Petr. 2, 11.

103 Laul. 20. 21. Kütke Jehowat, teie temma Ingrid,
teie wäggewad wahwad, kes teie temma Janna jär
rele tete, temma Janna beäle kuuldes. - Kütke
Jehowat keix temma wäed, temma teenrid,
kes teie temma mele pärraft tete.

Ebr. 13, 20. 21. Se rakko Jummal, kes furnust on
wälja tonud sedda lammaste suurt karjast igga-
weese seäduose werre läbbi, meie Isandat Je-
sust, - se walmis tago teid keige hea teggude
sees, temma tahtmist teha, ja saatko teie
sees sedda, mis temma mele pärraft on, Jesus,
se Kristuose läbbi, sellele olgo au iggaweste
iggaweseks ajaks.

Kal. 5, 16-21. Agga minna ütlen: käige waimus
füs ei te teie mitte lihha himmo jarrel. Tõst lih
ha himmustab waimo wästo, ja waim lihha wä
to; agga needfinnatfed on teine teie wästo,
et teie sedda mitte ei te, mis teie ial tahhate.
Agga kui teid waimust juhhatakse, füs ei
olle teie mitte käso al. Agga awwalikkud
on lihha teud, mis on needfinnatfed: abbiel-
lorikminne, horus, rojus, kimalus, woõra jum
mala tenistus, noidus, waen, riud, kadde
wihha, wihhastellemisfed, rüedlemisfed,
labrumisfed, seggafed õppetufed, kadde-
dus, tapmisfed, lüggjominne, prassiminne,
ja mis nende farnatfed on. —

XIII. Mis on siis lihha tahtminne?

Lihha tahtminne on keil kurrjad himmud ja nouud, mis süddames touswad, sepärrast on meie lihha kurrati ja ma. ilma surem söbber, ja wõttab heal meel sedda kurja nou wasto, mis kurrat ja ma. ilm annab. Kal. 5, 16 = 18.

XIV. Mis nou on siis neil kolmekestel? *halbrihtu.*

Temmad ei tahha lasta meid Jummalä nimme pühhitseada, egga Jummalä riki meie jure tulla. 2 Kor. 4, 4.

XV. Kes tahhab meile nendestinnaste hingge waenlaste wasto appi tulla?

Armolinne taewane Jäsa tahhab isse keige nende kurja nou ja tahtmist rikkuda ja keelsada. Rom. 16, 20. 1 Joan. 3, 8. *uus...
ann-*

*XVI. Mis on siis temma armolinne ja hea tahtminne?

Et temma meid kinnitab ja hoiab kindlaste omma sanna ja usso sees meie otsani.

XVII. Kas Jummal tahhab sedda ka tehha?

Jah temma tahhab sedda tõest tehha, sest se on temma armolinne ja hea tahtminne. *juudij*

Reljas Palwe.

Meie iggapäwast leiba anna meile tännapäaw.

*I. Mis pakume meie siin?

Keil sedda, mis meie wäese ihho toidusseks ja *elant* üllespidamisseks tarwis lähhab.

II. Kelle käest same meie iggapäwast leiba?

Omnia taewase Issa käest, kes meid on lonud, hoidnud, ja toidust tootanud. 132 Saul 15. s.

*III. Kelle eest pallume meie iggapäwast leiba?

Enneste ja teikide eest, waggade ja kurjade eest. Matt. 5, 45. 1 Tim. 2, 1.

IV. Kas Jummal annab ka kurjadele iggapäwast leiba?

Jah Jummal annab iggapäwast leiba käl ilma meie palweta ka teikile kurja innimesele, et temma se läbbi neile tahhab omma rohke armo teada anda, kas nemmad wõttaksid targemaks sada ja pattust pöördä. Rom. 2, 4.

*V. Mikspärrast pallume meie süis?

Meie pallume sesinnatse palwe sees, et temma meile annaks sedda moista ning tännoga wastowõtta meie iggapäwast leiba.

*VI. Kas süis waggad ja kurjad omma iggapäwast leiba wastowõttwad ühhel wiisil?

Ei mitte, waid waggad wõttwad omma leiba tännoga wasto; agga kurjad tännamatta südda mega. 1. Tim. 4, 3. 4. 5. Sir. 50, 24. 25. 26.

VII. Kuida wõttwad süis waggad omma iggapäwast leiba tännoga wasto?

Nenda et nemmad moistwad sedda öiete, et nemmad middagi wäart ep olle, sepärrast ei raiska nemmad ka mitte Jummalala wilja pattuks, waid pruugiwad sedda omma enneste tarwidusfels, toitwad waest ja liitwad Jummalat.

VIII. Kuida wõtwad kurljad omma igga-
pärwast leiba tännamatta süddamega
wasto?

Nenda et nemmad prugiwad Jummal wilja
kurljaste ja ahnussiega, liajomisse, praasimisse
ja kõrkussiega seäda raiskawad ja pillawad. Jer. ^{liiv. linn.}
5, 23. 24. 2 Pet. 2, 12. 13.

IX. Mill wiisil on Jummal tootanud
iggapärawast leiba anda?

Eõ ja waewa läbbi. 1 Mos. Kam. 3, 19.
Omna palle higgi sees pead sinna leiba se-
ma. 2 Tess. 3, 8. 10. 12.

X. Kes nüüd laisk on, ja ei te ühhelegi
head, ellab ommast surest warrandusselt,
ehk kerjab teieste käest, kas se sööb ^{l. m. l.}
omna leiba tännoga?

Ei mitte; waid nisuggused innimesed on war-
gad? Kes omna toidust Jummal ja innimeste
käest warrastawad. Luf. 12, 19. 21.

*XI. Mikspärast pallume meie igga-
pärawast leiba?

Et meie ei pea mitte tullesa aasta ettemurret-
sema, waid rahhul ollema sega, mis meile igga-
päärw tarwis lähhäb. 1 Tim. 6, 8. Opp. san. 30. 8. 9.

XII. Mis on iggapärwane leib?

Reik mis meie ihho toidusselts ning ülles-
piddamisselts tarwis lähhäb, söminne, jo-
mine, rided, kingad, kodda, maia, põid,
weiksed, rahha, warra, wagga abbikasa,
waggad lapsed, wagga perre, waggad ning
truid üllemad, hea wallitsus, hea ilm, rah-

a) w. warra, f. warg, dr. dirb.

he,

ho, terwis, aus ello, head söbrad, truid naabred, ja muud nisuggused asjad.

XIII. Mikspärrast nimmetakse sedda keiks leivaks?

Sepärrast et need asjad keik siin ilmas meile ni tarwis lähhäwad, kui iggapäwane leib.

XX

Wies Palwe.

Ja anna meile andeks meie wölg-lad, kui meie andeks anname omma wölglastele.

*I. Misuggused wölgad on need?

Keik pattud, olgo teadawad ehk teadmatta.

II. Kelle eest pallume meie siin?

Issi, ennesti ja keikide innimeste eest.

*III. Kas meie peame ka kurjade innimes-te eest palluma?

Jah peame, kui meie isse essite olleme pattust pöörnud, ka teiste kurjade innimeste eest palluma, et Jummal tahhaks neid pattust peästa ja parrandada, et nemmad nenda woiksid pattude andeks-andmist sada. Euf. 23, 34. Ap. T. 7, 60.

IV. Kes annab pattud andeks?

Taewane Issi.

*V. Kuida meie temma käest andeks-andmist pallume?

Et temma ei tahhaks wadata meie pattude peäle, egga nende pärrast meile sedda keelda, mis meie pallume. 51 Paul. 11. f.

*VI.

Luk. 23, 34. Jeesus ütles: Isa, anna neile andeks, sest nemmad ei tea mitte, mis nemmad teivad.

Ap. T. 7, 60. Agga temma (Tebwanus) keitis põlwili maha, ja küsendas sure häälega: Isjand, ärra arwa jedda patto neile mitte süüks!

51. Laul. ii. Tawet pallus: Jummal! panne ommad filmad mo pattude eest warjule, ja kustuta ärra keik mo üllekohkus.

Jan. 9, 18. Meie ei keida mitte omma sure õi-
guose parrast ommad allandlikkud patused
fo Palle ette makha, waid fo wägga sure kallast
tuose parrast.

Joan. 20, 22. 23. Kui ta (Jefus) fedda sai üttel-
nud, puhkus temma nenda peäle, ja ütles neile,
Wotke pühha Waimo. — Kellele teie ial pat-
tud andeks annate, neile on need andeks
antud: kellele teie ial pattud kinnitate, neile
on need kinnitud.

Matth. 18, 18. Töest minna ütlen teile: mis
teie ial ma peäl seute, peab ka taewas seu-
tud ollema, ja mis teie ial ma peäl peäs-
tate, peab ka taewas päästetud ollema.

*VI. Kas meie sedda wäärt olleme?

Meie ep olle sedda mitte wäärt, mis meie *J. 10.*
pallume — tenime. *Ean. 9, 18.*

VII. Eks Jummal polle õppetajattele me-
lewaldada annud pattud andeks anda?

Jah on annud. Nenda ütleb Kristus. *Joan.*
20, 22. 23. Matt. 18, 18. Luf. 10, 16.

*VIII. Kellele antakse pattud andeks?

Neile, kes omma patto hädda õiete tundwad,
sedda süddamest kahhesewad ja õige usfoga
Jesusse käest abbi otsiwad. *Luf. 7. 37. 47, 48.*

XI. Eks siis keik, kes pihtil käiwad ei sa *Eriflu.*
pattude andeks andmist?

Ei sa mitte. Need kes pattust süddamest võõr-
tud Kristusse sisse usfivad, patto tö wihtawad,
ja selle wasto pannewad, nende pattud on an-
deks antud; agga nende pattud, kes patto ja
rummalusse sees ma ilma wiisi järrele tahtwad
jāda, ei anta mitte Jummalast andeks.

X. Kas siis waggad on pattude andeks-
andmissed wäärt?

Ei olle mitte wäärt; waid armust Kristusse
pärast antakse pattud andeks neile, kes Jesusse
sisse usfivad, ja temma sanna wõtiwad kuulda.

XI. Kas siis waggad tewad melega
palja patto?

Ei te mitte, waid omma nõdrusse läbbi efsiwad
nemmad loggematta; ja sedda arwamad nemi *ingliske*
mad ka raskeks pattuks, et tül Jummal Kristus *ingliske*

se pärrast neile sedda keik süüks ei arwa. Rom. 7,
17-25. 19 Paul. 13. f. 1 Joan. 1, 9. 2 p. 1. 2. f.

galeben XII. Mis tootawad need waggad
Summalale?

Et nemmad tahtwad ka süddamest andeks
anda, ja heal meel head tehha neile, kes neno
de wasto eksiwad. Matt. 18, 21. 22.

XIII. Kelle pattud tootawad waggad
andeks anda?

Mende pattud, kes waggade ennesto wasto on
kurja teinud. Matt. 6, 14. 15.

*XIV. Kuida andwad nüüd waggad om-
ma waenlaste pattud andeks?

Menda et nemmad ei tahhagi se peäle möttelda;
waid tahtwad weel peälegi omma kurja teggiate-
le head tehha, kui se tarwis lähhäb. Kol. 3, 13.

XV. Ons need ka waggad, kes sallaga
wihha omma liggimesse wasto
Joan. 8, 12. piddawad?

arvofun Ei olle mitte waggad, waid tiggedad, kes ütles-
wad, et nemmad tahtwad andeks anda, agga
nemmad ei leppi mitte süddamest. 3 Mos. 19, 17.
18. Sir. 28, 11. f. Matt. 26, 49.

XVI. Kas nisuggused woivad ka Jesa
meie palwe öiete palluda?

Ei woi mitte, waid nemmad palluwad isseen-
rehte wasto. Matt. 5, 23. 24.

XVII. Mis teeb Summal nisugguste
wihhapittajattega?

Wata Matt. 18, 82-85. salmist sadik

Rom. 7, 17-23. Nüüd ei te minna mitte, ennam
sedda, waid se pat, mis minno fees ellab. Sest ma
tean, et minno fees (s.o. mo lihha fees) ei ella mitte
head; sest tahtminne on küel minno jures, agga
sedda head teggemist ei leia ma mitte. Sest min
na ei te mitte sedda head, mis ma tahhan; agga
ma teen sedda kurija, mis ma ei tahha. Kui
ma nüüd sedda teen, mis ma ei tahha, siis
ei te minna ennam sedda, waid se pat, mis
minno fees ellab. Nüüd leian ma ennesest
patto käsko, kui ma tahhan head teha,
et se kurri hirmo minno jures on. Sest
mul on melehead Jummalä käsust seestpid
dise innimese polest; agga ma tumen teist
käsko omma lüxmette fees, se panneb mo
mele kässo wasto, ja wottab mind wangi
patto kässo alla, mis mo lüxmette fees on.

Matth. 18, 32-35. Siis kutsus temma Jofand tedda en-
nese ette, ja ütles temma wasto: Sinna tigge fullane,
keik sedda wõlga ollen minna fulle makbajätanud, sest et
sinna mind pallusid. — Eks siis sinna ka piddand armo
heitma omma kafullase peäle, nenda kui minna ka sin-
no peäle ollen armo heitnud? — Ja temma Jofand sai
wõiksalako, ja andis tedda ärra waeuajatte kätte,
kunni temma piddi makoma keik, mis temmal temaga
wõlgo olli. — Nenda teeb ka minno taewane Jofa
teile, kui teie iggäüko ommaft süddamest andeks
ei anna omma wennale temma ekfitusjed.

Kues Palwe.

Urta sata meid mitte kiusatusse
sisse.

*I. Mitmesuggune on kiusatus?

Kahbesuggune, teine hea, se on Jummalast; teine kurri, se on kurratist.

*II. Kas siis Jummal ei kiusa kurjaste?

Jummal ei kiusa keddagi kurjaste.

*III. Kuida Jummal siis kiusab?

Temma kiusab innimeste heaks (1) heateggemistega, (2) käskudega, (3) waeste häddaliste innimestega, (4) pattuste kurjade innimestega, (5) teigesugguse risti ja willetsussega. 1 Petr. 4, 12. Rom. 2, 4. Luk. 16, 20. Jak. 1, 12.

IV. Kuida kiusab Jummal heateggemistega? /L

Nenda, et temma teeb innimestele paljo head ihho ja hinge polest, ja katsub, kas innimesed tännoga sedda moistwad, ja Jummal sanna kuulwad. 2 Mos. 16, 4. 5 Mos. 7, 2. 3.

V. Kuida kiusab Jummal käskudega?

Temma kiusab, kas innimene temma sanna tahhab kuulda ehk mitte. Mos. 22, 2. u. t. f.

VI. Kuida Jummal kiusab waeste häddaliste innimestega?

Jummal lasseb sepärräst waesed ellada nende seas, kellel enam warrandust on; et Jummal

Fatsub, kas nisuggused omma waese liggimessele head tewad ehk mitte. 5 Mos. 15, 11.

VII. Kuida kiusab Jummal pattuste kurjade innimestega?

Jummal lasse^{ks} ommad lapsed sepärrast kurjade hulka elada, et temma kiusab, kas temma lapsed *kuulud* ka kowwaste nende teiste kurja tööd wihtawad. 5 Mos. 13, 3. 4. Kohtom. 2, 21. 22.

VIII. Mikspärrast kiusab Jummal risti- *flud* ja willetsussega?

gahilby Et innimesed paewad pattust pöörma, patto wihtama, kannalikud ollema, waggama's ja wimats ünsats sama. 1 Petr. 1, 6. 7. 4. p. 12. s. Gal. 13, 9. Ebr. 12, 5 = 11.

IX. Mikspärrast kiusab Jummal nenda innimesse, efs Jummal enne ei tea, misuggused nemmad on?

Jummal teab kül, misuggused innimesed on: agga temma kiusab neid sepärrast, et innimestele peab teada sama, misuggused nemmad on ehk ollematta. 2 Niar. 32, 31. Joan. 6. 5. 6. /

*X. Kes kiusab meid kurjaste?

Need kolm hinge waenlast, Kurrat, ma: ilm ja meie lihha.

XI. Kuida kiusab Kurrat?

Kurrat kiusab ja arwatelleb innimest kurja tegema, kui temma kurjad mõtted ja himmud innimesse süddamesse külwab. Joan. 13, 2. 1 Kunn. 22, 22. 1 Niar 21, 1.

XII. Kuida ma-ilm kiusab?

Ma-ilm ehk kiusad inimessed kiusavad, kui nemmad omma jummalakartmatta ello ja lõnne-
ga teisi püüavad patto sisse sata. 1 Kor. 15, 33.
1 Joaniⁿ 2, 15. Opp. san.ⁿ 1, 10. 2 Tim. 3, 13.

XIII. Kuida lihha kiusab?

Meie lihha ehk meie kurri südda kiusab meid, kui
temma tahhab omma ennese kurja himmude, kur-
rati ja ma ilma kurja nou järrele tehha. Jak. ~~4, 15~~ / 5, 14.

*XIV. Kes neist kolmest teeb meile keige-
suremat kahjo?

Meie ennese lihha ehk kurri südda teeb meile kei-
gesuremat kahjo; sest temmata ei woi kurrat egga
ma-ilm meid patto sisse sata. Mark. 7, 21 & 23.

XV. Mis on kurrati, ma-ilm ja
meie lihha nou?

Se on nende nou, et nemmad tahwad
meid sata ebba-usso, kaksipiddimõtlemisse
ja monne mu sure patto ja häbbi sisse.

XVI. Mis on ebba usf?

Ebba-usf on, kui inimenne sedda ussub mis
Jummal'ep olle kasknud uskuda egga piddada.

XVII. Mis on kaksipiddimõtleminne?

Kaksipiddimõtleminne on se, kui inimenne
kurrati, ma-ilm ja omma lihha sanna ja nou
ennam ussub, kui Jummal sanna ja õppetust.

XVIII. Mis saggused on need sured
pattud ja häbbi?

Keif, mis Jummal omma pühha sanna ja
kaskude sees on keelnud. Gal. 5, 19 & 21.

XIX. Mis sagguse kiusatusse wasto peame
meie abbi orsima?

Ei mitte Jummal kiusatusse wasto, sest se
tulleb meie hinge heaks; waid kurja kiusatusse
wasto. Jak. 1, 12. 13. 14. Ewes. 6, 11. 12.

XX. Kas meie peame palluma, et ükski
kurri kiusatus ei pea meie peäle
tullesma?

Sedda ei woi meie palluda; sest Jummal on
Pääknud, et meie peame omma hinge waenlaste
wasto pannema ja woitlema. Ewes. 6, 13. 1 Kor.
10, 13. Joan. 17, 15. Kal. 5, 17.

*XXI. Mis meie niüd pallume sesin-
natse Palwe sees?

Meie pallume, et Jummal tahhaks meid
hoida ja üllespidada, kui meid sega peaks
Eiusatama, et meie kummatagi wiimseelt är-
rarooidame ja woinust same.

Seitsmes Palwe.

Peästa meid ärra sest kurjast.

*I. Mis meie pallume siin?

Et Jummal tahhaks meid ükskord kurjast kogo
gone peästa. 2 Tim 4, 18.

II. Kelle läbbi tulles keik kurri?

Kürrati ja patto läbbi tulles keik kurjad nuht-
lusjed, hädda ja waew. Rom 5, 12

*III. Mitmesuggune on se kurri ehk kaho?

Näliasuggune (1) hinge (2) ihho (3) warran-
dusse ja (4) au lahjo. Mat. 26, 38. 27. p. 26. 30. f.

IV. Mis on hinge kahjo?

Hinge kahjo on teik pattud, kurjad liusad
tusfed, kangekaelus, ja iggawenne surm. *Dalshawingkil*

V. Mis on ihho kahjo?

Haigus, wallo, wiggadus, janno, nalg, al^{ididun}
lastus, wangi-põlli n. t. s. 2 Kor. 11, 23. 27. *Höörfon*

VI. Mis on warrandusse kahjo?

Kui meie omma ärraristatse, ärrawarrastatse *uhtarim*
eht teist wiisi hukka saab. Ebr. 10, 33. 34.

VII. Mis on au kahjo?

Kui innimest ilmasüta põlgatse, naertatse,
teostatse, n. t. s. Luk. 6, 21. 23. *uhtarim*

VIII. Mikspärrast lasseb Jummal meid
lapsesf sadik ni paljo häddaga

waewata? *plagan, yualon*

Sedda teeb Jummal teik omma targa nou läbs
bi meie hinge heaks, et meie peame õppima patto
wiikama, mis läbbi teik hädda tulnud; ja
Jummala sanna armastama, Jummalat süddas
meist palluma, et temma tahhaks meid õige usse,
armo, tarkusse ja kannatussega ehitada ja *uhtarim*
nitada. Ebr 12, 11. Jak. 1, 12. Rom. 5, 3-5.

XI. Kas siis se hädda ja kahjo on
Jummala nuhtlus?

Kes Jummal sanna ja omma hinge pärrast
suurt ei holi, ja jäwad omma rummalusse tees
neil on teik hädda ja kahjo üks raske nuhtlus:
Aga kes ommast rummalussest Jeesusse pole süd-
damest pöördwad ja temma sanna wõtwad kuul-
da, neil ei olle nende hädda mitte üks nuhtlus,
waid üks hea rist, mis hinge kasuks tulleb.

X. Kas siis nisuggune hädda waggadele ilma Jummal tahtmatta woib juhtuda?

Ei woib mitte: Matt. 10, 29. 30.

XI. Kas sünnib waggadele palluda, et ühse tegi hädda nende peäle ei tulleks?

Ei sünni mitte, waid se sünnib neile palluda, et Jummal ommal ajal neid tahhaks hoida ja ärrapeasta sest häddast ja waewast, mis nende Pohhus on siin ilmas kannatada. Joan. 17, 15.

*XII. Kuida peästab Jummal waggad?

1) Kui temma nende risti wähhendab, ja omma Waimoga neid rõmustab, 2) kui temma õnna otsa neile annab, ja armoga sest sünnast sest hädda orrust ennese jure taewa wärrab. 2 Kor. 1, 10. 2 Tim. 4, 18.

XIII. Kas sünnib surma Jummalalt palluda?

Nenda kui need innimesed surma himmustawad, kelle kässt ei käi nende kurja himmo ja tahtmiste järel, ei sünni mitte waggadele surma palluda; sest waggad ihhaldawad surma separest, et nemmad patto koormast tahhaksid lahti sada ja omma Sünnisteggiat pallest pallesse nähha. 2 Kor. 5, 1-9. Wil. 1-22, 23.

*XIV. Mis süggused on Issa meie Palwe wiimsed sanud?

Sest sinno pärvalt on se riik, ja se wäggi, ja se ou iggaweste, Amen.

*XV. Mis õppetawad need sannad?

Need sannad kinnitawad nende waggade usko, et nemmad peawad kindlaste ussima, et Jummal tahhab nende palwet kuulda. Jes. 65, 24.

XVI. Kas Jummal peab siss nende palwet kuulma?

Jah peab, sest temma pärralt on se riik, ja meie olleme temma rigi lapsed. 27 Paul. 8. s.

*XVII. Kas ta woib palwed kuulda?

Jah woib, sest temma pärralt on se wäggi.

*XVIII. Kas ta tahhab palwet kuulda?

Jah tahhab, sest temma pärralt on se au, ja teit sünnib temma pühha nimme auuks. 1 Maar. 29, 10 = 14. 22 Paul. 5, 6. 1 Joan. 5, 14.

XIX. Mis se on: Amen?

Se on: et minna pean kindlaste ussima, et taewane Issa meie palwe heldeste on wasrowõtnud — sündima. D. II.

XX. Kas Jummal keikide palwet kuleb?

Ei kule mitte nende palwet, kes melega omma rummalusse ja wallatusse sees tahtwad jada wasta. 2 Kõst. 20, ja 21. küssim.)

*XXI. Kust woime meie nüüd sedda kindlaste uskuda, et Jummal meie palwet kuleb?

Sest, et Jummal isse 1) on meid käästnud nenda palluda, ja 2) teotanud, et temma meid tahhab kuulda. Joan. 16, 23.

*XXII. Kas sinna ka ussüd sedda kindlaste?

Amen, Amen, se on, jah jah, se peab tõste nenda sündima. 145 Paul. 18, 19. s.

*XVIII. Kust tulleb nisuggune usk?

Jummala sannast, ja pühkai Sakramentidest. I Joan, 5, 8-10.

Sppetus Sakramentidest.

*I. Mis on üks Sakrament?

Sakrament on üks nähtaw assi, mis läbbi Jummal omma näggematta arms ja annid pakub ja annab, ja sega omma tootused ja meie usko kinnitab.

II. Mitto Sakramenti ollid wanna Seädusse aial?

Kaks, (1) ümberleikamise, (2) Pasa = talle sakrament. I Mos. 17, 7-13. 2 Mos. 12, 3-27.

III. Mitto Sakramenti on ue Seädusse aial?

Kaks, (1) Kristmisse, (2) Altari, ehk pühha õhto = sömaaia sakrament.

IV. Mitto asja tullewad ühhe sakramenti juures tähhele panna?

Kolm, (1) üks nähtaw assi, (2) üks näggematta assi, (3) Jummala kätt ja tootus.

Reljas Peatük.

Pühhas Ristmissest.

*I. Mis on Ristminne?

Ristminne ep olle mitte paljas wessi —
— ühtepandud. T. II. F

II. Ons siis pühha Ristminne üks Sakrament?

Jah on, sedda tunnukse sest, et ristmiseses on
üks nähtaw ja üks näggematta assi, ja Jum-
mala käs ja tootus.

*III. Mis on nähtaw assi ristmiseses? Wessi.

*IV. Mis on näggematta assi?

Näggematta assi on Jummal Jessa, Poeg ja
ühha Waim omma armo andidega.

V. Ons Jummal ka ristmiseses seadnud ja käsknud?

Jah on seadnud; sest ristminne ei olle pal-
jas wessi, waid üks niisugune wessi, mis
Jummala käsus on seatud, ja Jummal
annaga ühtepandud. Lul. 3, 2. 3.

*VI. Mis on se Jummal kässo sanna?

Kui meie Jssand Jesus Kristus ütleb: Mat-
teuse ramato wiimses peatükis (28, 19.) Min-
ge ja õppetage teit. ~~Waim~~ rahwast, ja riotige neid
Jssa, ja Poia, ja pikka Waimo nimmel.

VII. Mis on se tootusse sanna?

Kui meie Jssand Jesus Kristus ütleb: Mat-
teuse ramato wiimses peatükis (16, 16.) Resk

~~Le peat õn faks sama; agga kes ei usfu, ta~~
 ussub ja kedda ristitakse) — hukka moisi
 tetama.

*VIII. Mis annab ehk satab ristminne?

Temma satab pattude andeks- andmist. ^{d. ii.}
 — Kulurawad. I Petr. 3, 21.

IX. Eks meie Jssand Jesus meile keik
 sedda head ei teinud?

Jah temma on omma sannakuulmisse, kannas-
 tamisse ja surma läbbi ütspäinis meid lunnastat-
 nud pattust, surmost ja kurratist, ja on keik õnnis-
 tust meile saatnud. Rom. 5, 8. II.

X. Kuida siis ristminne meile keik
 sedda satab?

Se Jssand, kes meile keik sedda head on saat-
 nud, se Jssand on ka ristmist seätnud, ja tosta-
 nud ristmisse läbbi keikile usklikeledele sedda õnnis-
 tust anda.

XI. Kas siis keik, kes ristitud on, sawad
 sedda õnnistust?

Mi kava kui nemmad õige usso läbbi omma õnnis-
 teggia sanna kuulwad, on keik õnnistus nende
 pärralt; agga kes wallatunjal kumbel kurrat ja
 patto sanna wõtwad kuulda, need kautawad keik
 sedda õnnistust ärra, mis armas Jesus neile olli
 annud. I Petr. 1, 5. 2 Petr. 1, 3. 9.

*XII. Kuida woib wessi ni sured asjad
 tehha?

Wessi ei te sedda rõesse mitte, waid Jum-
 mala sanna, — pühha Waimo läbbi. d. 12. A

XIII. Mis õppetab pühha Paulus
sestsinnaatsest asjast?

Paulus ütleb Titusse ramato kolmandamas
peatükis. Jummal on meid õnsaks teinud
uefündimise — se on tõeste tõst. *T. 12* *f*

*XIV. Mis tähendab nisuggune
wee ristminne?

Se tähendab, et wanna Adampeab ig-
gapäwase kahhetsemise — — iggaweste
ellama. I Petr. 3, 20. 21. *T. 12. ++*

*XV. Mis on wanna Adam?

Se on meie kurri pattune südda ehk pärris-pat-
teitide kuria himmudega mis meie omma wanne-
matte läbbi esimesest Adamast olleme pärrinud.
Rom. 5, 12. Ewes. 4, 22.

*XVI. Mis läbbi peab temma sama
ärä- upputud?

Iggapäwase kahhetsemise ja pattust *kuin*
põõrmise läbbi. Kol. 2, 11. 14.

XVII. Mis on iggapäwane kahhetsemin-
ne ja pattust põõrminne?

Se on, kui üks wagga risti- innimenne tunneb
biete, et patto tõ hirmus on, ja otsib se wasto
Jesusest abbi, ja kahhetseb ehk on kurb igga-
pädw sellepärrast, mis temma tunneb ennese süd-
dames Jummalala kahtmise wasto ollemad, ja
ei kule patto ihhaldamist, waid Jesuse sanna- *hulmu*

XVIII. Kuida suretakse se läbbi pärris-
pat?

Pärris pat suretakse ehk upputakse ärä, se on
temma käest woetakse woimust nenda, et pärris-
pat

pat teige mu patto ja kurja himmudega üh
 wagga inimest ei woi sundida patto meie pärra
 teggema. 2 Kor. 7, 9, 11. Rom. 8, 13.

**XIX. Kas Jummalasanna sedda ka
 nenda õppetab?**

Jah õppetab. Rom. 6, 12. ärge wallieseg
 pat mitte kui kunningas teie surelikko ihh
 sees, et teie wõttaksite temma sanna kuul
 da temma himmude sees.

**XX. Mis pärrast kästakse wanna
 Adamat upputada?**

Se kõnne sünnib ühte se wanna wisiga, ku
 wstlikud hommiko, ja louna-made sees allast
 pidid jõe astuma, kolm kord wee alla minne
 ma ja jõe ettetullema. Matt. 3, 16.

**XXI. Mis siis se upputamine õiete
 tähendas?**

Et üks wagga Jummalas laps Jeesusse läbb
 Ma pidid patto wasto pannema ja sedda alla
 wautama, ja patto peale woimust sama. Gal. 3,
 24, 2ip. 19. 20. 21. s. Rom. 6, 6.

*XXII. Mis peab ette tullema?

Uus inimenne. 2 Kor. 4, 16.

*XXIII. Mis on uus inimenne?

Se on uus südda ja meel, mis Jummal neite
 annab, kes Jeesusse Kristusse sisse süddamest uske
 wad. Esek. 36, 26. Kol. 3, 10.

***XXIV. Kuida peab uus inimenne
 ettetullema?**

Defini, List. Nenda, et temma usso walgus peab ennast ja
 ennam

ennam paistma teigesugguste hea teggude sees.
Matt. 5, 16. 1 Kor. 15, 58. 1 Tess. 4, 1.

XXV. Kuida peab uus innimenne üllestouma?

Temma ei pea mitte patto hädda ja furrast
tiusamisest pärrast meelt ärrabeitma, egga wägga
arraks minnema, waid iggapääw julgeste Jeesus
se armo läbbi patto wasto pannema.

XXVI. Kuida peab uus innimenne ellama?

Temma peab õigusse ja puhhasusse sees
Jummala ees iggaweste ellama. E. 1, 74. f. 75.

XXVII. Mis se on: õigusse ja puhhas- tusse sees ellama?

Se on Jeesuse armust ja õigussest ükspäinis
abbi offima, Jummala ja waggade innimeste
meie pärrast teggema ennast mitte teadwa patto
ga rojastama. Rom 8, 1, 2. 2 Kor. 7, 1. Ebr.
12, 14-16. Joan. 15, 5. *Ja ihkuse wõim, imelise õiguse.*

XXVIII. Kelle ees peab uus innimenne nenda ellama?

Ei mitte ükspäinis silmakirjaks innimeste näh-
hēs; waid Jummala ees, kes meie süddamepõh-
ja ja mõtted läbbikatsub. 1 Mos. 17, 1.

XXIX. Kus on se kirjotud, et ristminne sedda teif tähhendab?

Pühha Paulus ütleb ommas ramatus Roma-
rahwale kirjotud luendamis peatükis; Meie
olleme Kristussega ~~meie ellu~~
maksamaetud ristmisse läbbi surma siiski
et õige Kristus on üllesärnatud surrust
Josa au läbbi, meie ka nenda peame udes ellu kaima.

XXX. Kuida olleme meie Kristussega mahhamaetud?

Et Kristus meie assemel on surnud ja mahhamaetud, sepärrast arwab Jummal sedda teikide kasuks, kes on ristitud, ja süddamest usmad, otsego olleksid nemmad isse omma pattude pärrast surnud ja mahhamaetud. 2 Kor. 5, 15.

XXXI. Mikspärrast olleme meie Kristussega mahhamaetud surma sisse?

Et meie igapääw pattused himmud süddames peame surretama, ja otsego hana sisse jätma, ja teik risti ja surma hea melega kannatama. Rom. 6, 11, 13, Luk. 14, 26, 27.

*XXXII. On Kristus hana sisse jänud?

Ei olle mitte; waid temma on üllesärratud surnust Issa au, se on Jummal wäe läbbi.

*XXXIII. Mikspärrast on Kristus üllesärratud?

Et meie peame udes ellus käima. Rom. 6, 3. II

XXXIV. Mis on uus ello ja waimolik üllestousminne?

Kui innimenne enne omma kurja himmude järrele on ellanud, ja omma au, kasso, ja tahtmist takkanoudnud; agga pärrast Kristusse läbbi haklab omma ello sees tegegema Jummal tahtmise järrele, ja liggimesse heaks.

XXXV. Kas meie ommast wäest woime ue ello sees käia?

Ei woi mitte, waid Issa au ehk wäe läbbi, kes Kristus on üllesärratud; sepärrast teotawad ja

a põlgwad need Jummalala wägae, kes ennast ei
 irwa woiwad ue ello sees káia. Ewes. 1, 19. 20.

XX VI. Kas siis sünnib lapsi ristida?

Jah sünnib, otsego wanna seadusse aial lapsõs
 essi ümberleikati. 1 Ap. Teg. 2, 39. Matt. 19, 14.

XXXVII. Kas siis lapsed woiwad ka
 uskuda?

Jah woiwad Jummalala armo ja abbi läbbi,
 est nende pärrast õõldakse Jummalala rigi ollewad,
 agga Jummalala riki ei sa ükski ilma ussota. Matt.
 18 3. 6. 8. Laul. 3. s.

XXXVIII. Kust teame meie, et Jummalala
 riik lapsõkeste värrast on?

Meie Issand Jesus Kristus ütleb: Mark. 10,
 14. 15. Laste need lapsõkessed minno jure
 tulla ja ärge keelge neid mitte, sest nisugguste
 pärrast on Jummalala riik. Tõest minna ütlen
 teile: kes ial Jummalala riki wasto ei wõõta
 kui lapsõke, se ei sa mitte senna sisse. Ja tem
 ma wõõtis neid süllesse, ja panni káed nend
 de peäle, ja õnnistas neid.

XXXIX. Mis on issa ja emma kõhhus?

Et nemmad omma lapse pärrast Jummalat
 süddameit peawad palluma, ja omma lapse ristõ
 misse jures ei pea warrud piddama liajõmisse,
 prassimisse ja mu ebba ussoga. *Linnu
 In.*

XL. Mis on wadderitte kõhhus?

Et nemmad peawad lapse assemel árrawandõ
 ma kurratit, temma teud, asiad ja kõmbed lapse
 eest Jummalat palluma, ja ni paljo, kui nemmad
 joudwad, lapse hinge ja ihho eest murresema.

XLI. Mis sugused peavad õiged wad- derid ollema?

Nemmad peavad isse Jummalat õige us-
lõbbi õiete tundma, kartma, ja temma järrele süd-
damest iggatsema, kurrati tööd ja kumbed ka is-
ärrawandma ehk mahhajatma.

XLII. Mis sest wigga, et wadderid rum- malad ja wallatumad pattused on?

Kui wadderid isse rummalad on, ja ligajomi-
ehk muud pattud armastawad, siis kurrat irro-
tab neid, et nemmad julgewad laste ossemel kur-
rati tööd ärrawanduda, ja isse jäwad kurra-
wõõrkude sees.

Wies Peatük.

Pühhas Altari Sakramentist.

*I. Mis on Altari Sakrament.

Se on meie Issanda Jesusse Kristus-
tõssine ihhs ja werri — — seätud. 8.13.7.

II. Kuida nimmetakse altari sakra- ment teist wisi?

Sedda nimmetakse pühhas kirias Issanda õh-
to, sõmaaiaks, ehk Issanda Jesusse lauaks.

III. Mis pärrast nimmetakse sedda sakramentiks?

Se pärrast, et se jures on (1) üks nähtam
assi (2) üks näggematta assi, (3) Jesusse käft
ja toetus.

*IV. Mis on nähtas assi altari
Sakramentist? /60

Leib ja wiin.

*V. Mis on nägematta assi?

Meie Isanda Jesusse Kristusse ihho ja werri..

*VI. Mis on Jummalala kässo sanna?

Kui temma ütleb: wõrke ja söge, se on minno ihho; joge, keik seält seest, se on minno werri.

*VII. Mis on tootusse sanna?

Kui Jesus Kristus ütleb: mis teie ja mitme eest ärrawallatakse pattude andeks andmiseks.

VIII. Mikspärrast nimmetakse sedda
Altari sakramentiks?

Sepärrast, et se altari peäl keigeennamiste wäljajaetakse. *uulfrilou*

IX. Mis se on: Jummalala armul, ehk
Jummalala sannal käima?

Se on otse nipaljo, kui Jesusse laua jure käima.

*X. Kes on nüüd sedda seädnud?

Meie Isand Jesus Kristus.

*XI. Mil aial?

Sel õsel, mil tedda ärra, anti.

*XII. Kus on se kirjotud?

Nenda kirjotawad pühhad ewangelistid, Matteus, Markus, Lukas ja pühha Paulus. Wat. 19. Küssim.

XIII. Kennele on Kristus sedda seädnu?

Temma on sedda keikile ristri rahwoale seädnu: agga õiged woõrad sesinnatse lauõa jures on ükspäinis tõssised risti innimesed.

*XIV. Kes on üks tõssine risti-innimenne?

Se on tõssine risti-innimenne, kes Jesusse Kristusse sisse ussub, kelle sees pühha Waim on, kes pattude, andeks andmist sanud, ja ka omma pattuste himmude wasto panned, ja neid suretab. 2 Kor. 6, 4-10.

*XV. Mis siis Kristus teinud, kui temma se sure sõma-aia seadis?

Temma wõttis leiba, tãnnas, murdis ja andis omma Jõngrittele. Selsammal kombel wõttis temma karrika pãrrast õhto-sõma, aega, tãnnas ja andis omma Jõngrittele.

*XVI. Mis ta neile ütles?

Temma ütles: wõtke, jõge, se on minno ihho; jõge keik seält seest sesinnane karrikas on se uus seädus minno werre sees.

*XVII. Mis sa leiwage ühtlase sõõd?
Jesusse tõssist ihho.

XVIII. Mis sa winaga ühtlase jood?
Jesusse tõssist werd.

*XIX. Kas sinna siis kindlaste ussud, et sa se õnnistud leiwaga Jesusse ihho, ja se õnnistud winaga Jesusse werd saad?

Jah, minna ussun sedda kindlaste Jesusse sanna

2 Kor. 6, 4-10. Keikis näitame meie ennast wäl-
ja kui Jummalä teenrid, sureo kannatuses, mit-
mes willetsusos, mitmes häddas, mitmes akbas-
tusos, - hawuo, wangis, mäofamistos, mitmes
töös, mitmes walwamisos, mitmes paaftmisos
- puhkastusos, tundmisos, pitkas mees,
keldusos, puhkas waimus, armastusos, mis
epolle fallalik. - Töe lannas, Jummalä wäes,
õigusos joariiotade läbbi parremal ja pakke-
mal polel, - au ja häbbi läbbi, kurja kõnne
ja hea kõnne läbbi, kui eksitajad, ja süs-
ki tööfised; - Kui tundmatta, ja ommeti
kül tutwad, kui need, kes surewad, ja
wata, meie ellame: kui need, kedda kar-
riotaxse, ja kedda ommeti ei surmatta.
- Kui kurwastad, agga inka rõõmsad:
kui waelad, agga kes paljo rikkaks teg-
gewad; kui need, kennel middagi ei olle,
ja kelle kä ommeti keik on.

1 kor. 10, 16. Se õnnistud karrikas, mis meie
õnnistame, eto se ei olle Kristuose verre
osafaminne? Se leib, mis meie murrame, eto
se ei olle Kristuose itto osafaminne?

Joan. 14, 23. Kui kegi mind armastab, kül
se peab minno janna, ja minno Josa armas-
tab tedda, ja meie tahame temma jure tulla,
ja ello-aset temma jure tekka.

Luk. 22, 44. Kui ta surmaga olli woitlemas,
pallus temma Jummalat kangeminne;
agga temma biggi olli kui verrepiisfarad,
need langsid ma peäle.

sanna peäle. Matt. 26, 26. 28. Mark. 14, 22. 24.
Luk. 22, 19. 20. I Kor. 10, 16. 11. p. 23. 24. 25.

*XX. Mis pärrast on nüüd se õhto-sõma
aeg sätud?

Meie Jõsand Jeesus ütleb: Luk. 22, 18. sedda
tehke minno mällestusseks.

*XXI Mis peame meie mälletama?

(1) Meie Jeesuse suur armõ meie wasto,
et temma tahhab meie jure tulla, ja meie sees el-
lada. Joon. 14, 23. 17. p. 23. s.

(2) Temma kibbedat kannatamist ja sur-
ma, misga temma Jummalala kange wiha ja
raske nuhtlust meie peält ärrakannud. Luk. 22, 44.

(3) Temma suur wägge, et ta meie heas
patto, surma ja kurrati peäle woimust sanud, et
ka meie woime neid ärrawoita, ja surmast jälle
üllestousta. Kol. 2, 12. 15.

XXII. Mis kasso on meil sest-suggusest
sõmissest ja jomissest?

Sedda näitwad meile needsinnarsed san-
nad: mis teie eest ärra antakse ja ärrawal-
latakse pattude andeks-andmissesks.

*XXIII. Kennel on pattude andeks-
andminne?

Sellel, kes omma patto hädda õiete tunneb,
Jeesuse sisse usub, ja õige usso läbbi patto
wasto panneb. Jerem. 3, 12. 13.

*XXIV. Mis kasso tulleb meile pattude
andeks-andmissesst?

Kus pattude andeks-andminne on, seal
on ka ello ja õnnistus. Luk. 1, 77.

XXV. Kuida woib ihholik sõminne ja jominne nisuggused sured asjad tehha?

Sõminne ja jominne ei te sedda tõeste mitte T. 14. T. pattude andeks- andminne.

XXVI. Kes saab neist sannust kasso?

Kes need sannad, mis meie Issand Jesus ise on õppetanud ja tootanud, süddamest ussub.

XXVII. Eks sest kül ei sa, kui kegi ussub need sannad tõsised ollewad, sest et temma neid katekismusse rama- to seest õppib?

Ei sa sest kül, kui kegi neid ja muid Jesusse sanna õppib ja kuleb kui muud juttud, ja ussub neid sepärrast tõsised ollewad, et temma neid ramato seest ehk teiste käest on õppinud: waid senna jure lähhab tarwis, et temma ommas süddames peab tundma Jummalä sanna wägge, kuida se sanna temma süddant ligutab, ja pattust puhhastad. Jaak. 1, 21. 1 Petr. 1, 22.

XXVIII. Kes wõttab ausaste sesinnatse sakramenti wasto?

Paastma ja ihho polest — — usklikud süddamed. T. 14. T.

XXIX. Mis on se: paastma?

Se on kassinaste ellama sõmissse, jomissse jo teige mu asja polest, mis läbbi kurjad himmud kasmawad. Luk. 21, 34.

Zak. 1, 21. Heitke ennesest ärra keik rojuft
ja kirjuft, mis wägga paljo on, ja wõtke
tasfale melega wasto sedda fanna, mis
teie fiöse on isotitud, ja wõib teie hinged
õnlasteks teha.

1 Petr. 1, 22. Tehke puhtaks ommad hinged
tõe fannawõtmisese waimo läbbi wemmalik-
ko armastamisese, mis epolle fallalik,
ja armastage teine teist ühte puhtko puht-
tast süddamest.

Luk. 21, 34. Hoidke ennast, et teie südda =
med ei sa koormatud liasõmisese, ei liajo =
misese, egga peatoiduse murrettega.

1 Sam. 16, 7. Se ep olle middagi, mis innimenne
näab, sest innimerne näab, mis silma ees, agga
Jehowa näab, mis süddames.

2 Kor. 13, 5. Katske isseennast läbbi, kas teie ol-
lete uskus; kiufage ennast, ehk kas teie is-
seennast ei tunne, et Jeesus Kristus teie sees
on? olgo siis, et teie wakksest kolwatumad olle-
te.

51. laul 19. Fummala melepärralised storiid
on üks rõõmutud waim; üht rõõmutud ja
uusuks pekotud süddant ei laida ja mit-
te, Fummal.

XXX. Mis on se: ihho polest ennast
walmistama?

Se on, kui kegi ennast pesseb, ja tulleb puh-
haste rietega Jeesusse laua jure.

XXXI. Kas need asjad meid kõlbawaks
tewad Jeesusse laua jure minna?

Ei te need asjad meid mitte kõlbawaks, sest et
need on wäljaspidised kumbed; agga Jummal
watab süddame sisse, mis sugune se on. 1 Sam.
16, 7. 2 Kor. 13, 5. 51 Paul. 19. f.

*XXXII. Mis sugused käiwad nüüd
kurjaste Jeesusse laua jure?

Keif need, kes kaksipiddi mõtlewad ja ei
usfu õiete mitte.

XXXIII. Kes mõtleb kaksipiddi?

Kes omma õnnisteggia Jeesusse sanna ja õp-
petusse ei usfu, waid jäwad melega ühhe holetu-
ma, rummala ja pattuse ello sees ellama. *soyglub.*

*XXXIV. Onõ neil ka sest kahjo?

Jah on. 1 Kor. 11, 29. Kes kõlwato
soõb ja joob, se soõb ja joob isse, ennesele
nuhtlust. *antunig
sige*

*XXXV. Mis sugused käiwad ausaste
ja hästi Jeesusse laua jure?

Need kes Jeesusse sanna: mis teie eest ärra
antakse, süddamest usfwad, kaksipiddiste mõts-
tette wasto pannewad, ja omma patto hädda sees
omma Jeesusse käest kowwaste abbi ootwad.

17 *XXXVI. Mis on sepärrast õigete ristis-
innimeste kohhus?

Et nemmad peawad isse-enneste peäle kohhut
moistma. I Kor. II, 31.

*XXXVII. Kuida peawad nemmad en-
neste peäle kohhut moistma?

Nemmad peawad omma süddant hästi Jum-
mala sanna järrele läbbikatsuma, ja ennast mit-
te senna wasto wabbandama, mis nemmad kuul-
wad Jummalat sanna sees keldud ollewad; waid
nemmad peawad keif pattused himmud, mõtted,
ja muud eksitusfed hea melega Jummalat ette ül-
lestunnistama, ja nende wasto Jesusse käest
abbi otsima. I Kor. II, 28.

*XXXVIII. Mis kasso tulleb sest, kui meie
nenda enneste peäle kohhut
moistame?

I Kor. II, 31. õppetakse. Kui meie isse-en-
neste peäle kohhut moistame, siis ei mois-
teta mitte meie peäle kohhut.

*XXXIX. Mis on ühhe tõsise Jummalat
lapsi kohhus, kes hästi Jesusse laua
iures käinud?

Temma kohhus on Jummalat temma kalli ar-
mo anni eest kaita ja tännada, omma ello pääro
pääwalt Jesusse abbiga parrandada, pattude eest
ennast hoida, ja nenda ellada, kui wagga ristis-
innimesse kohhus on. I Petr. I, 14. 15. I Kor.
II, 26.

Katekismusse D. S.

La-

i Pet. 1, 14. 15. Otsesko janna wõtlikkuid lap-
sed, ja ärge wõtke mitte nende endiste
himmude wisi järrele ellada, kui teie
ommas rummalusjes ollite; - waid nen-
da kui se, kes teid on kutonud, pühka on,
sage ka teie pühkaks keige omma ello
lees.

i Kor. 11, 31. Kui meie isseenneste peäle kobb-
hut moistame, siis ei moisteta mitte meie
peäle kobbut.

i Kor. 11, 28. Innimenne katsko isseennast
läbbi, ja nenda sögo temma seft leiwaft, ja jo-
go se karrika seest.

i Kor. 11, 26. Ii mitto kord, kui teie ial sed,
da leiba söte, ja seft karrikaft jote, siis ku-
lutage Isfanda surma, jenni kui temma
tulleb.

Lauweti Paulo = Ramato

Eßfimenne Paul.

Wägga önnis on se innimenne, kes ei käi dälä, de nou järrele, egga seisa pattuste tee peäl, egga istu pilkijatte järre peäl.

2. Waid kel hea meel on Jehowa kässo: öppetustest, ja mötleb ta kässo: öppetustse peäle död ja päwad.

3. Siis on temma otsego pu, mis wee sees on te äre istutud, mis omma wilja annab ommal aial, ja kelle lehhed ei pudden, ja keik mis ta wöttab tehha, lähhäb forda.

4. Ägga nenda ep olle need kes däläd, waid nemmad on kui ägganad, mis tuul laiale aiab.

5. Sepärrast ei woi däläd mitte kosto ees seis ta, egga pattused öigede koggodusfes.

6. Sest Jehowa tunneb öigede teed, ägga dälätte te lähhäb hukka.

LXXIII. Paul.

Asawi laul. Jummal on siiski hea Israelle neile kes puhtad on süddamest.

2. Ägga minno jallad olleksid pea kōrwale läimud, mö sammud olleksid ni kōhhe libbisand.

3. Sest ma faetsesin neid kes hullatafid, kui ma dälätte rahho põlwe näggin.

4. Sest nemmad ep olle kimpus omma surman, waid nende rammo seisab terwe.

5. Nemmad ei olle waewas kui muud usaesed inimesfed, ja neid ei nühhelta kui teised inimesfed.

6. Sepärrast on surustus nende limber: kui keed; wäggiwald kattab neid kui illusad rida d.

7. Sedda näikse nende lihawaist filmist; nemmad tewad ennam pahha, kui innimesse süda woib ärramöttelda.

8. Nemmad nälgivad teisi ja rägivad liateggemist kurjast melest; nemmad rägivad ülle rinna.

9. Nemmad pannerwad omma suud taewasse, ja nende keel läib möda maad.

10. Sepärrast põrab nende rahwas seie, ja neile pigistakse rohkeste wet wälja.

11. Ja nemmad ütlewad: Kuida peaks Jummal sedda teadma? ja kas se Keigelörgem peaks sedda tundma?

12. Wata, need on need õakad, ja neil on waike ne assi siin ilmas, ja lastawatwad warrandust.

13. Alaga ilmaasjata ollen ma puhhastanud omma süddant, ja ilmasüta tõga jommad läed pesnud.

14. Ja ollen waewatud olnud iggapäaw, ja mind nomitakse igga hommiko.

15. Kui ma olleksin mõttelnud: ma tahhan nenda juttastada kui nemmad; wata siis olleksin ma pettust so laste sugau wasto teinud.

16. Sepärrast noudsin ma sedda ärramoista; agga se olli mo melest waew.

17. Senni kui ma sain Jummalala pühha palja, ja pannin tähhele nende wimist otsa.

18. Sinna panned neid tõest libbeda peäle, sa lassed neid langeda sure ärrahätowitamisse sisse.

19. Kuida härwitakse neid ärra silma pillmisel; nemmad sawad otsa nemmad lõprowad ärra sure hirmo pärrast.

20. Otsego laub selle unne. näggo, kes üllesär-
lab

ab, nenda ei panne sinna, Issand, miks'i nenda nõggo linnas.

21. Kui mo südda seisid paistetud, ja mind lihvatati omma nerude sees.

22. Siis olen ma totter ja ei moistnud sedda polegi; ma olin selge lojus sinno ees.

23) Siiski olen minna ilka so jures; sa pead mo parremast läest linni.

24. Omma nouga juhhatad sa mind, ja võtad mind wimal's auga wasto.

25. Kes on mulle taewas armsan kui sinna; kui ma sinno jures olen, ei himmusta minna ühtegi siin Ma peäl.

26. Kui mo liha ärralõppeb ja mo südda ka, siis olled sa, Jummal mo süddame kaljo ja minno ossa iggawest.

27. Sest wata, kes sinnu'st laugel ärra on, lähe häwad hukka; sa lautad ärra teik, kes hora wiisid sinnu'st ärralahkutwad.

28. Ugga mulle on se hea, Jummalala liggi olles; Jehowat Issandat pannen ma omma's warjo paigals, et ma juttustan teik sinno teggemissed.

CXVII. Laul.

Riitle Jehowa teik pagganad, aüustage tedda teik rahwas.

2. Sest temma heldus on meie ülle woimust wõtnud, ja Jehowa tädde on iggawessels aiaks.

HALLELUJA.

U k s P a l w e.

Kui sinna Jummalä sanna saad
õppinud ja kuulnud.

Sh! armas taewane Jēsa, minna tän-
nan sind, et sinna omma kalli sanna
minno waese hinge heaks olled annud, ja
se läbbi mind sedda õiget teed õpperad;
minna pallun sind süddamest, anna
omma sannale, mis minna nüüd ol-
len kuulnud ja tähhele pannud, wägge, et
minna sedda iärgeste woiksin meles pid-
dada, ja se läbbi pääw päwast õppida,
mis sinno mele pärrast, ja mis sinno
mele wasto on. Parranda nüüd, keige-
wäggewam Jummal, omma sanna iä-
rele minno süddant, ja keik minno tööd,
ja teggo Jēsusse Kristusse minno kalli
Dnnisteggia pärrast, Amen.

Se üks ford üks.

üks	1	ford	üks	1	on	üks	I
Kaks	2	ford	Kaks	2	on	Nelli	4
Kaks	2	ford	Kolm	3	on	Kuus	6
Kaks	2	ford	Nelli	4	on	Kahheksa	8
Kaks	2	ford	Viis	5	on	Kümme	10
Kaks	2	ford	Kuus	6	on	Kaksteistkümme	12
Kaks	2	ford	Seitse	7	on	Nelliteistkümme	14
Kaks	2	ford	Kahheksa	8	on	Kuusteistkümme	16
Kaks	2	ford	Üheksa	9	on	Kahheksateistkümme	18
Kaks	2	ford	Kümme	10	on	Kakskümme	20

Kolm	3	ford	Kolm	3	on	Üheksa	9
Kolm	3	ford	Nelli	4	on	Kaksteistkümme	12
Kolm	3	ford	Viis	5	on	Viisteistkümme	15
Kolm	3	ford	Kuus	6	on	Kahheksateistkümme	18
Kolm	3	ford	Seitse	7	on	Ülkskolmatkümme	21
Kolm	3	ford	Kahheksa	8	on	Neukolmatkümme	24
Kolm	3	ford	Üheksa	9	on	Seitskolmatkümme	27
Kolm	3	ford	Kümme	10	on	Kolmkümme	30

Nelli	4	ford	Nelli	4	on	Kuusteistkümme	16
Nelli	4	ford	Viis	5	on	Kakskümme	20
Nelli	4	ford	Kuus	6	on	Nelikolmat	24
Nelli	4	ford	Seitse	7	on	Kahheksakolmat	28
Nelli	4	ford	Kahheksa	8	on	Kaksneljatkümme	32
Nelli	4	ford	Üheksa	9	on	Kuusneljatkümme	36
Nelli	4	ford	Kümme	10	on	Nelikümme	40

Wiis	5	ford	Wiis	5	on	pool	Kolmatkummend	25
Wiis	5	ford	Kuus	6	on	Koimkummend		30
Wiis	5	ford	Seitse	7	on	pool	Neljakummend	35
Wiis	5	ford	Rahheksa	8	on	Nelikummend		40
Wiis	5	ford	Ühheksa	9	on	pool	Wetkummend	45
Wiis	5	ford	Kümme	10	on	Wiiskummend		50

Kuus	6	ford	Kuus	6	on	Kuusneljat		36
Kuus	6	ford	Seitse	7	on	Kakswiet		42
Kuus	6	ford	Rahheksa	8	on	Rahheksawiet		48
Kuus	6	ford	Ühheksa	9	on	Nelikuetkummend		54
Kuus	6	ford	Kümme	10	on	Kuusummend		60

Seitse	7	ford	Seitse	7	on	Ühheksawiet		49
Seitse	7	ford	Rahheksa	8	on	Kuuskuet		56
Seitse	7	ford	Ühheksa	9	on	Kolmseitsemekummend		63
Seitse	7	ford	Kümme	10	on	Seitsekummend		70

Rahheksa	8	ford	Rahheksa	8	on	Nelikseitsemet		64
Rahheksa	8	ford	Ühheksa	9	on	Kaksrahheksat		72
Rahheksa	8	ford	Kümme	10	on	Rahheksakummend		80

Ühheksa	9	ford	Ühheksa	9	on	Üksrahheksat		81
Ühheksa	9	ford	Kümme	10	on	Ühheksakummend		90

Kümme	10	ford	Kümme	10	on	Sadda		100
Kümme	10	ford	Sadda	100	on	Tuhhat		1000

